

Quityi nu nguscua San Mateo ñi'ya ngua cha' ji'i Jesús

Jyo'o cusu' ji'i Jesucristo

¹ Nde nscua na' qui'i ti cha' ji'i lcaa ñati nu ngua jyo'o cusu' ji'i Jesucristo, cha' ñati tya'a ji'i jyo'o David laca yu, lo'o jua'a ñati tya'a ji'i jyo'o Abraham laca yu, masi tyijyu' ti.

² Jyo'o Abraham bi' ngua sti Isaac;
li' jyo'o Isaac bi' ngua sti Jacob;
li' jyo'o Jacob bi' ngua sti Judá lo'o ca ta'a tya'a ngula yu;

³ li' jyo'o Judá bi' ngua sti Fares lo'o Zara, lo'o Tamar ngua naa xtya'a ngu' bi'.

Li' jyo'o Fares bi' ngua sti Esrom;
li' jyo'o Esrom bi' ngua sti Aram;

⁴ li' jyo'o Aram bi' ngua sti Aminadab;
li' jyo'o Aminadab bi' ngua sti Naasón;

li' jyo'o Naasón bi' ngua sti Salmón;

⁵ li' jyo'o Salmón bi' ngua sti Booz, lo'o Rahab ngua naa xtya'a Booz bi'.

Li' jyo'o Booz bi' ngua sti Obed, lo'o Rut ngua naa xtya'a Obed bi'.

Li' jyo'o Obed bi' ngua sti Isaí;

⁶ li' jyo'o Isaí bi' ngua sti rey David;

li' jyo'o rey David ngua sti Salomón, lo'o xtya'a Salomón bi' ngua nu cuna'a nu ngua clyo'o jyo'o Urías clyo.

⁷ Lo'o li' jyo'o Salomón bi' ngua sti Roboam;

li' jyo'o Roboam bi' ngua sti Abías;

li' jyo'o Abías bi' ngua sti Asa;
 8 li' jyo'o Asa bi' ngua sti Josafat;
 li' jyo'o Josafat bi' ngua sti Joram;
 li' jyo'o Joram bi' ngua sti Uzías;
 9 li' jyo'o Uzías bi' ngua sti Jotam;
 li' jyo'o Jotam bi' ngua sti Acaz;
 li' jyo'o Acaz bi' ngua sti Ezequías;
 10 li' jyo'o Ezequías bi' ngua sti Manasés;
 li' jyo'o Manasés bi' ngua sti Amón;
 li' jyo'o Amón bi' ngua sti Josías;
 11 li' jyo'o Josías bi' ngua sti Jeconías lo'o tya'a ngula
 yu.

Tyempo bi' ndyaa lo'o ngu' Babilonia ji'ḷi ngu' Is-
 rael ca quichḷi tyi ngu' ca tyijyu', ne' chcuḷa ji'ḷi ngu'
 Babilonia ndyaa quiña'a tsa ngu' Israel bi' li'.

12 Ca tyijyu' bi' ngula Salatiel sñi' jyo'o Jeconías bi';
 li' jyo'o Salatiel bi' ngua sti Zorobabel;

13 li' jyo'o Zorobabel bi' ngua sti Abiud;
 li' jyo'o Abiud bi' ngua sti Eliaquim;

14 li' jyo'o Eliaquim bi' ngua sti Azor;
 li' jyo'o Azor bi' ngua sti Sadoc;

15 li' jyo'o Sadoc bi' ngua sti Aquim;
 li' jyo'o Aquim bi' ngua sti Eliud;

16 li' jyo'o Eliud bi' ngua sti Eleazar;
 li' jyo'o Eleazar bi' ngua sti Matán;

17 li' jyo'o Matán bi' ngua sti Jacob.

18 Lo'o li' sñi' jyo'o Jacob bi' ngua José nu ngua
 clyo'o María xtya'a Jesús,
 lo'o jua'a Cristo naa Jesús bi'.

19 Jua'a naa jyo'o ngu' cusu' bi', tii jlyacua tya'a
 ba'a ngu' lo'o ngutu'ú Abraham ña'a cuayá' nu
 ngula jyo'o David. La cui' jua'a tya tii jlyacua tya'a
 ba'a ngu' lo'o ngutu'ú jyo'o David, ña'a cuayá' nu

ndyaa lo'o ngu' xa' tsu' ji'i ngu' Israel ca quichi tyi ngu', nu lo'o ngusu'ba ngu' ji'i ngu' Israel ne' chcuca ca quichi Babilonia tyijyu'. Lo'o la cui' jua'a tya tii jlyacua tya'a ba'a ngu', li' ngula nu laca Cristo.

Ñi'ya ngua lo'o ngula Jesucristo

¹⁸ Nde nscua na' ñi'ya ngua lo'o ngula Jesucristo. Cua ngüiñi cha' ji'i María bi', cha' caja clyo'o lo'o nu José sñi' Jacob bi'. Bilya tyalaa María slo José nu lo'o ngua cuayá' ti' nu María bi', cha' cua ntsu'u sñi'; cña ji'i Xtyi'i ycui' Ndyosi ngua bi', cha' ngua tana María bi'. ¹⁹ Pana nu José bi' ni, tya'na ti' yu ji'i María, tso'o tsa ntsu'u tyiquee yu ña'a yu ji'i. Lo'o cua ndyuna yu cha' bi', ná nti' yu ta yu cha' tyuju'u ti' ji'i Mariá, masi nga'aa caja clyo'o yu lo'o xqui'ya sñi', ngua ti' yu; tye cha' jua'a ti' ngua ti' yu, cha' ná nti' yu sta yu qui'ya ji'i ca toni'i cña. ²⁰ Laja lo'o nclyacua ti' yu ni cha' laca ngua jua'a, li' ndu'u tucua sca xcá ji'i ycui' Ndyosi slo yu laja xcalá yu. Nhcui' xcá bi' lo'o yu li':

—José —nacui' xcá ji'i yu—, ñati' tya'a ji'i jyo'o David laca nu'u —nacui'—. Ná cutsii nu'u caja clyo'o lo'o Mariá, cha' caa cho' toni'i jinu'u. Si'i na cuxi ngua'ni María bi' tsiya' ti; cña nu ngua'ni Xtyi'i ycui' Ndyosi laca cha' ntsu'u sñi' Mariá juani. ²¹ Lo'o cala sñi' nu cuna'a bi', cubi' qui'yu caca nu bi'. Lo'o xcua xtañi cubi' bi' li', bi' ca naa Jesús. Lo'o nu Jesús bi' ni, bi' laca nu cua'ni lyaá ji'i ñati' nu ntsu'u cha' ji'i lo'o ycui' Ni, cha' clyaa ngu' ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu'.

²² Lo'o jua'a ngua cha' bi', cha' nu cua nhcui' ycui' Ndyosi lo'o ngu' sa'ni cha' jua'a caca. Tyempo sa'ni nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba

ji'i ycu'i Ndyosi cha' bi' lo quityi. Ndi'ya nguscua ngu':

²³ Caca tana sca nu cuna'a nu ntucua ycu'i ti, lo'o li' qui'yu caca sñi';

Emanuel ñacui ngu' ji'i cubi' bi'.

Jua'a nscua lo quityi, bi' cha' jua'a ngua ji'i María li'. Nu nchcui' ngu' Emanuel ni, ndi'ya nti' ñacui cha' bi': Ndi'i ycu'i Ndyosi lo'o na.

²⁴ Lo'o li' ngue ti' José, ndu'u yu ndyaa yu slo María cha' caja clyo'o yu lo'o, ñi'ya nu nacui xca ji'i ycu'i Ndyosi ji'i yu. Li' ñaa lo'o yu ji'i ca toni'i ji'i yu, ²⁵ pana ná ngujua' yu lo'o ña'a cuayá' nu cua ngula sñi'. Lo'o cua ngula cubi', li' ngua naa Jesús.

2

Lo'o ndyalaa ngu' tii

¹ La cui' tyempo lo'o ngula Jesús nde quichi Belén, sca nu cusu' nu naa Herodes ngua loo ji'i nasiyu bi'. Ca loyuu su cuentya Judea, ca bi' ndi'i quichi Belén bi'. Lo'o li' ndyalaa xi ngu' tii nde Judea bi'; ngutu'u ngu' tii bi' xa' quichi nde su ntyucua cuichaa, lo'o li' ndyalaa ngu' quichi Jerusalén. Nchcui' ngu' tii bi' lo'o ngu' nu ndyacia tya'a lo'o ngu' tyucui:

² —¿Macala ndi'i cubi' nu ngula tsubi' ti bi'? —nacui ngu'—. Rey ji'i cu'ma ngu' judío laca cubi' bi' —nacui ngu'—. Cua na'a ya cuii cucui nu ndacui cua cuentya ji'i cubi' bi', bi' cha' ndyalaa ya ca nde cha' cua'ni tlyu ya ji'i cubi' bi' juani.

³ Lo'o nu rey Herodes ni, ndyutsii tsa yu lo'o ndyuna yu cha' nu nchcui' ngu' tii bi', cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i chaca rey. Lo'o jua'a lcaa ngu'

quichi Jerusalén ndyutsii tsa ngu' ñi'ya cua'ni rey Herodes. ⁴ Li' ngusi'ya rey Herodes bi' ji'i lcaa sti jo'ó nu laca loo, lo'o jua'a ji'i mstru nu nclyu'u cha' jo'ó ne' laa cha' caa ngu' slo. Nchcuane nu rey bi' ji'i ngu' li':

—¿Ha ná jlo ti' mā macala nhcui' quityi cha' cala Cristo? —nacuī rey ji'i ngu'.

⁵ —Cala bi' nde quichi Belén loyuu su cuentya Judea re —nacuī ngu' ji'i—. Ndi'ya nacui quityi ji'i ycuī' Ndyosi:

⁶ Quichi sube ti laca Belén nu ntsu'u loyuu su cuentya Judea, nacui ycuī' Ni.

Pana quichi tyi sca ngu' tlyu tsa caca, masi quichi sube laca juani, nacui Ni.

Caca nu qui'yu tlyu bi' loo,
lo'o jua'a ña'asiī yu ji'i ngu' Israel 'na.
Jua'a nscua lo quityi bi'.

⁷ Lo'o cua ndyuna rey Herodes cha' bi', li' cuaana ti ngusi'ya yu ji'i nu ngu' tii bi', cha' caa ngu' slo cha' ta yu sca cha' lo'o ngu'. Li' nchcuane rey bi' ji'i ngu' ni jacua' na'a ngu' cha' ndyu'u tucua cuii cucui bi' nde cua. ⁸ Lo'o ndacha' ngu' ji'i, li' nhcui' rey lo'o ngu' cha' tsaa ngu' nde quichi Belén.

—Yaa clya mā —nacuī rey ji'i ngu' tii bi'—, clyana mā ma ntucua tyi cubi' bi' —nacuī—. Lo'o si quije ji'i mā, li' xtyuū mā slo na' chaca quiya' cha' caca cuayá' ti' na' macala ntsiya cubi' bi'. Lo'o na' tsa'a cua'ni tlyu na' ji'i cubi' bi' ntā'.

⁹ Lo'o li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' nu lo'o ndyuna ngu' cha' nu nhcui' rey lo'o ngu'. Chaca quiya' na'a ngu' cuii bi' laja lo'o ndyaa ngu' tyucuii cha' tsaa ngu' ca quichi Belén, la cui' cuii cucui nu na'a

ngu' clyo ca su ntyucua cuichaa. Lo'o ngulu'u cuii ji'i ngu' macala nscua ni'i su ndi'i cubi', ndyatu cuii su ntucua ni'i bi'. ¹⁰ Tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' cuii bi' chaca quiya'. ¹¹ Li' ndyatí ngu' ni'i bi', na'a ngu' ji'i cubi' lo'o ji'i María xtya'a cubi'. Hora ti ndyatu sti' ngu' tii bi' slo cubi' cha' cua'ni tlyu ngu' ji'i. Lo'o li' ngusati' ngu' yu'ba ji'i ngu' cha' ta ngu' msta' ji'i cubi' bi'; nda ngu' oro ji'i cubi' bi', nda ngu' yana jo'ó nu quiña'a tsa nga'a, lo'o jua'a nda ngu' mirra ji'i cubi' bi'. (Jua'a naa sca taná yaca nu tyixi xtyi'i.) ¹² Nu lo'o ndyaa ngu' caja' ngu', li' nchcui' xcalá ngu'; nchcui' ycui' Ndyosi lo'o ngu' laja xcalá cha' nga'aa tsaa ngu' slo rey Herodes bi', cha' cuiñi tsa yu. Bi' cha' ngusñi ngu' xa' tyucuii cha' xtyuu ngu' tyaa ngu' quichi' tyi ngu' chaca quiya'.

Ngusna lo'o José ji'i María nde Egipto

¹³ Nu lo'o cua ndu'u ngu' tii ndyaa ngu' quichi' tyi ngu', li' nchcui' xcalá José. Ndyu'u tucua sca xca' ji'i ycui' Ndyosi slo yu laja xcalá, nchcui' lo'o yu li':

—Que ti' nu'u —nacui' xca' ji'i José—. Tyatu nu'u, xna clya nu'u —nacui—, tsaa lo'o nu'u ji'i xtya'a cubi' tyijyu' nde loyuu su cuentya Egipto. Tyi'i mā cajua ña'a cuayá' nu cacha' hī cha' tso'o tyaa mā nde nasiyu re chaca quiya'. Tyaala tsa rey Herodes bi'; cua caa ti yu quichi' re cha' clyana ji'i cubi', cha' cujuui ji'i cubi' nti' yu.

¹⁴ Hora ti ngue ti' José, li' ndyaa lo'o ji'i cubi' lo'o ji'i xtya'a cubi' masi tya talya; ndyaa ngu' nde Egipto li'. ¹⁵ Lo'o li' ndyanu ngu' ca bi' ña'a cuayá' nu cua ngujuii Herodes, rey nu tyaala bi'. La cui' cha' bi' nchcui' jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycui'

Ndyosi cua sa'ni la lo'o nchcui' ndi'ya: “Xi'ya na' ji'i Sñi' na' cha' tyu'u ca loyuu su cuentya Egipto, cha' xtyuu yu tyaa yu quichì tyi yu”, nacui' ycui' Ndyosi nu Xu'na na. Bi' cha' jua'a ngua ji'i ngu' tya li', cha' ndyalaa ngu' nde Egipto.

Ndyujuii Herodes ji'i cubi' ji'i ngu'

¹⁶ Lo'o nu rey Herodes bi' ni, ñasi' tsa yu lo'o ngua tii yu cha' nga'aa ñaa nu ngu' tii bi' slo. Li' ngulo rey bi' cña ji'i msu, cha' tsa'a ngu' cujuui ngu' ji'i lcaa cubi' qui'yu nu ntsu'u quichì Belén, lcaa cubi' nu bilya tye sna yija ji'i; lo'o jua'a cujuui ngu' ji'i lcaa cubi' qui'yu nu ntsu'u quichì sube cacua ti. Cua jlo ti' rey cha' nu cubi' bi' bilya tye sna yija, cha' jua'a nchcui' ngu' tii bi' xqui'ya cuii cucui' nu cua na'a ngu'. ¹⁷ La cui' cha' bi' nchcui' jyo'o cusu' Jeremías nu ngua tu'ba ji'i ycui' Ndyosi nu ngua sa'ni la. Ndi'ya nacui':

¹⁸ Lye tsa nda xtyi'i ñati' nde quichì Ramá;
nxi'ya ngu', ndyunaa tsa ngu', cha' ngujuii sñi'
Raquel.

Nxi'ya tsa nu cuna'a bi', cha' cua ngujuii sñi'.
Ni sca ñati' ná ngua ji'i xaala' tyiquee nu cuna'a bi',
cha' nga'aa lu'ú sñi'.
Jua'a cha' nscua lo quityi, masi bilya caca cha' bi'
lo'o tya lu'ú jyo'o cusu' nu nguscua cha' bi'. Bi' cha'
jua'a ngua ji'i ngu' Belén, ngusi'ya tsa ngu' cha'
ngujuii sñi' ngu'.

¹⁹ Ca tiya' la li' ngujuii rey Herodes bi', lo'o li' ndu'u tucua sca xca ji'i ycui' Ndyosi slo José laja xcalá ti yu, cha' tya ndi'i José ca loyuu su cuentya Egipto:

20 —Que ti' nu'u —nacui xca jii' yu—, tyatu clya nu'u, tyaa lo'o nu'u jii' nu piti lo'o jii' xtya'a yu nde nasiyu Israel chaca quiya' —nacui—, cha' cua ngujui ngu' tyaala nu ngua ti' cujui jii' cubi' cua tya tsubi' la.

21 Lo'o li' ndyatü José, ndyaa lo'o jii' nu piti lo'o jii' xtya'a nu piti, ñaa ngu' nde nasiyu Israel chaca quiya'. 22 Lo'o li' ndyuna yu cha' sñi' jyo'o Herodes laca loo nde Judea, la cui' sñi' yu nu naa Arquelao laca bi'; ndyutsii xi José xqui'ya cha' bi'. Li' xa' nhcui' xcalá yu ñi'ya' cua'ni yu, bi' cha' ndyaa ngu' nde loyuu su naa Galilea li'. 23 Ca bi' ndyalaa ngu' quichi Nazaret cha' tyi'i ngu'. La cui' cha' bi' nhcui' jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jii' ycui' Ndyosi nu ngua sa'ni lo'o nhcui' ngu' ndi'ya: ngu' Nazaret cua'ni ngu' jii' nu bi'. Jua'a nhcui' jyo'o cusu' bi' cua sa'ni, bi' cha' jua'a ndu'ni ngu' jii' Jesús juani.

3

Nda Juan cui' lo'o ngu' ne' quixi' su ná ndi'i ñati

1 Lo'o ngua tyempo, li' nguxana Juan nda yu cui' lo'o ngu' nu ndya'a slo yu su ndi'i yu ycui' ti yu ne' quixi'; ntyucuatya yu jii' ngu' li'. La cui' loyuu su cuentya Judea ndi'i yu; pana btyi tsa yuu su ndi'i Juan, ndi'i tsa quee, lo'o ná ndi'i xa' ñati cajua.

2 —Ca tyuju'u ti' cu'ma —nacui Juan jii' ngu'—, xtyanu ma jii' cha' cuxi nu ndyu'ni ma —nacui—. Cua xana ti cha' caca ycui' Ndyosi loo ne' cresiya jii' ñati chalyuu.

³ Lo'o nu Juan ni, laca yu la cui' ñati nu nchcui' jyo'o cusu' Isaías ji' sa'ni, cha' jyo'o cusu' bi' ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi. Ndi'ya nscua lo quityi bi': Cuii xi'ya sca ñati ne' quixi':

“Xaala clya ma sca tyucuii su caa ycu' nu Xu'na na;
xquiñi tso'o ma tyucuii su tyeje tacui ycu'”, ñacui ñati bi'.

Jua'a nguscua jyo'o cusu' cuentya ji'i ñati bi', lo'o Juan laca ñati bi'.

⁴ Lo'o nu Juan bi' ni, lacu' yu sca late' quicha' camello, lo'o jua'a ndyaaca' juata sii' yu; ndacu yu tscu' lo'o cuiña' cuityu. ⁵ Lo'o li' ndyu'u ti'i quiña'a ñati slo yu; ñaa ngu' quichi Jerusalén slo yu, lo'o jua'a ñaa ngu' lcaa quichi sube ti nu ndi'i loyuu su cuentya Judea bi' slo yu, lo'o ngu' nu ntsu'u cacua ti to' sta'a Jordán, ñaa ngu' slo yu. ⁶ Li' ntyucuatya Juan ji'i ngu' nu ndya'a slo yu nde lo hitya Jordán, ntyucuatya yu ji'i lcaa ngu' nu nchcui' cha' ngua tyuju'u ti' ngu' ji'i cha' cuxi nu ndyu'ni ngu'.

⁷ Lo'o ngua sca tsa na'a Juan ji'i tyuu tya'a ngu' fariseo lo'o ngu' saduceo; tacati tsa ndu'ni ycu' ngu' ngua ti' ngu', lye tsa ndu'ni tyucuaa ti' ngu' ji'i tya'a ngu'. Lo'o xi ngu' bi' lijya ngu' cha' tyucuatya Juan ji'i ngu', pana ná ndiya ti' Juan jua'a.

—Ñi'ya nti' cuaña tyaala, jua'a nti' cu'ma —nacui Juan ji'i ngu' bi'—. ¿Ha cua nchcutsii ngu' ji'i ma lacua? ¿Ha juani ndube ti' ma cha' ca ñasi' tsa ycu' Ndyosi lo'o xcube' Ni ji'i ma nu lo'o tye chalyuu? —nacui yu—. ⁸ Tso'o lacua, culu'u ma ji'i ya si chañi cha' cua ngulochu' ma ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ma. ⁹ Ná culacua ti' ma cha' caca tso'o ji'i ma slo ycu' Ndyosi si xcui' ndyi'u ti' ma ji'i

jyo'o cusu' ji'i mā, nu cusu' Abraham bi'. Ná talo ycu'i' Ni ji'i cha' cuxi nu ndu'ni mā tsiya' ti, masi ñati tya'a ji'i jyo'o Abraham laca mā, nchcui' mā. Na cuiñi mā. Si nti' ycu'i' Ndyosi, taca ji'i Ni cuiñá Ni ji'i ñati tya'a ji'i jyo'o Abraham, masi lo'o quee to' sta'a re, taca ji'i Ni si nti' Ni. Nga'aa taquiya' Ni ji'i cu'mā li'. ¹⁰ Ñi'ya ndu sca ñati lo'o hacha ji'i cha' clyaja lo yaca si'yu ji'i yu, jua'a nti' ycu'i' Ndyosi; si'yu yu bi' ji'i lcaa yaca nu ná nda si'yu tso'o cha' tyaqui lo quii', lo'o jua'a xcube' Ni ji'i ñati nu ná ntaja'a xtyanu qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu'. ¹¹ Lo'o na' ni, ntyucuatya na' ji'i mā lo'o hitya, si chañi cha' cua ngua tyuju'u ti' mā ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i mā; pana cua caa ti sca ñati nu tso'o la que na'. Lo'o na', cua'ni tlyu na' ji'i ñati bi'; tso'o tsa caca tyiquee na', masi caña nu ntsu'u quiya' ñati bi' culo na'. Lo'o nu ñati bi' ni, ná tyucuatya yu ji'i ngu' lo'o hitya ti; pana cua'ni yu cha' tyanu Xtyi'i ycu'i' Ndyosi ne' cresiya ji'i ngu' nu lo'o tyucuatya yu ji'i ngu', lo'o li' subii Ni ji'i ngu' lo'o xee ji'i Ni cha' caca lubii ne' cresiya ji'i ngu'. ¹² Ñi'ya ndu'ni xu'na ltya, jua'a cua'ni Ni; ñi'ya ndyu'u co'o yu nscua', pana ndaqui yu cualya' lo'o nguti, jua'a sa'be tya'a Ni ji'i ñati, lo'o li' su'ba Ni ji'i ñati cuxi cha' tyaqui ngu' lo quii' su nga'aa tye cha' tyaqui.

Jua'a ngulu'u Juan ji'i ñati nu ndya'a slo.

Ntyucuatya Juan ji'i Jesús

¹³ Tyempo bi' lo'o nga'a Juan to' sta'a Jordán, ndu'u Jesús nde loyuu su cuentya Galilea lijya ca slo Juan, cha' lo'o ngua ti' Jesús cha' tyucuatya Juan ji'i. ¹⁴ Lo'o li' ngua ti' Juan cua'a yu ji'i Jesús.

—Ná tso'o tyucuatya na' jinu'u —nacui Juan ji'i—. Tso'o la tyucuatya ycuí' nu'u jna'.

¹⁵ Li' nchcui' Jesús lo'o yu:

—Tso'o tyucuatya nu'u jna' juani —nacui Jesús ji'i Juan—, cha' jua'a tso'o si cua'ni na lcaa cña nu nti' ycuí' Ndyosi cha' cua'ni na.

Lo'o ndyuna Juan cha' nu nchcui' Jesús lo'o, ntyucuatya yu ji'i Jesús li'. ¹⁶ Lo'o cua ngua cha' bi', ndu'u Jesús lo hitya, li' cua ndyaala tyucuii nde cua. Lo'o li' na'a Jesús cha' ngua'ya Xtyi'i ycuí' Ndyosi lo; ñi'ya nda'ya sca tyupe' lo yuu, jua'a ngua'ya Xtyi'i ycuí' Ni lo Jesús. ¹⁷ Li' nguañi nchcui' ycuí' Ndyosi ca su ntucua Ni nde cua. Ndi'ya nacui Ni:

—Nu nde laca Sñi' na' —nacui Ni—. Tyaca'a tsa yu 'na, cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i yu.

4

Nchcui' cuayá' xu'na cuiñaja lo'o Jesús

¹ Lo'o li' ndyaa lo'o Xtyi'i ycuí' Ndyosi ji'i Jesús ca ne' quixi' su btyi tsa yuu, su ná ndi'i ñati, cha' tyacua tya'a yu lo'o nu xu'na cuiñaja cajua. Ngua ti' nu bi' tyijiloo ji'i Jesús. ² Lo'o li' tu'ba tsá tu'ba talya ná ndyacu Jesús tsiya' ti, ntyute' tsa yu li'. ³ Lo'o li' ndyu'u tucua nu xu'na cuiñaja bi', cha' chcui' cuayá' lo'o Jesús:

—Si chañi cha' nu'u laca nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi —nacui nu xña'a bi' ji'i Jesús—, xñi nu'u sca quee re lacua, cha' jua'a cuiñá nu'u xlyá lo'o quee re cha' cacu na.

⁴ Lo'o li' nguxacui Jesús cha' ji'i:

—Cua nscua sca cha' lo quityi ji'i ycuí' Ndyosi —nacui Jesús ji'i—. Ndi'ya nchcui' cha' bi': “Si'i na cu'ú ñati chalyuu lo'o cacu ngu' tyaja ti, masi lo'o cuna ngu' lcaa cha' nu nchcui' ycuí' Ndyosi, li' chañi cha' tyu'ú ngu'”. Jua'a nscua lo quityi.

⁵ Lo'o li' ndyaa lo'o nu xu'na cuiñaja ji'i Jesús nde quichi Jerusalén, su tyaca'a tsa ji'i ycuí' Ndyosi; ca hique laa tonu ji'i quichi bi' ndyaa ngu', cua tsa ntucua ngu' li'.

⁶ —¿Ha chañi cha' nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi laca nu'u? —nacui nu xña'a ji'i Jesús—. Tso'o si tyú nu'u ca lo yuu lacua, cha' cua nscua sca cha' lo quityi ji'i ycuí' Ndyosi ndi'ya:

Culo ycuí' Ndyosi cña ji'i xca ji'i Ni cha' ña'asi ngu' jinu'u, nacui quityi.

Lo'o jua'a nscua chaca cha':

Lo'o ya' ti xca ji'i Ni xatu ngu' jinu'u,

cha' ná ca quicha quiya' nu'u su tyú nu'u chu' quee.

Jua'a nscua lo quityi —nacui nu xña'a.

⁷ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i nu xña'a bi':

—Pana ndi'ya nscua cha' lo quityi ji'i ycuí' Ndyosi: “Ná hcui' cuayá' ma lo'o ycuí' Ndyosi nu Xu'na ma”, nacui quityi.

⁸ Lo'o ndye nchcui' ngu', xa' ndyaa lo'o nu xu'na cuiñaja ji'i Jesús nde sca lo xlya ca'ya nu cua tsa. Li' ngulu'u nu xña'a bi' lcaa nasiyu tyucui ña'a chalyuu ji'i Jesús, cha' tso'o tsa ña'a chalyuu bi'.

⁹ Lo'o li' nchcui' cuayá' nu xña'a bi' lo'o Jesús chaca quiya':

—Ta na' chacuayá' caca nu'u loo ji'i lcaa chalyuu nu ña'a nu'u ca ndacua —nacui nu xña'a ji'i

Jesús—, sca ti si tyu sti' nu'u loo na', si cua'ni tlyu nu'u jna', li' caca nu'u loo.

¹⁰ Li' nguxacuj Jesús cha' ji'i nu xña'a bi':

—Tyaatsu' nu'u slo na', Satanás —nacuj Jesús—. Yaa clya nu'u. Cua nscua sca cha' lo quityi ji'i ycui' Ndyosi ndi'ya: “Sca ti ji'i ycui' Ndyosi nu Xu'na ma cua'ni tlyu ma ji'i, sca ti cha' ji'i ycui' Ni nga'a cha' taquiya' ma ji'i nde chalyuu”, nacuj quityi.

¹¹ Li' ndu'u xu'na cuiñaja ndyaa. Li' ndu'u tucua xca ji'i ycui' Ndyosi cha' xtyucua ngu' ji'i Jesús, cha' ta ngu' xi juersa ji'i yu.

Nguxana Jesús ndyu'ni cña ji'i ycui' Ndyosi nde loyuu su cuentya Galilea

¹² Ca tiya' la ndu'u Jesús ndyaa, cha' ndyuna yu cha' cua ntejeya' ngu' ji'i Juan, ndyaa lo'o ngu' ji'i yu ne' hcua. Li' ngxtyuu Jesús chaca quiya' nde quichi Nazaret, nde loyuu su cuentya Galilea.

¹³ Pana ná ndyanu yu nde Nazaret; nguxcutsa'a yu su ndi'i yu, ndyaa yu ca quichi Capernaum to' tayu'. Nscua quichi bi' loyuu su ndu'ni ngu' sa'ni cha' su cuentya Zabulón lo'o su cuentya Neftalí laca bi'. ¹⁴ La cui' ti cha' bi' cua nhcui' jyo'o Isaías nu ngua tu'ba ji'i ycui' Ndyosi cua sa'ni la. Ndi'ya nacuj:

¹⁵ Ntsu'u loyuu su cuentya Zabulón lo'o su cuentya Neftalí ca chaca tsu' sta'a Jordán.

Tyeje tacui na loyuu bi', li' tyalaa na to' tyujo'o, cha' loyuu bi' laca Galilea su ndi'i ñati nu si'i ngu' judío laca.

¹⁶ Cua ngujui'i sca xee tlyu slo ngu' nu ndi'i su talya ña'a;

juani cua nguxee ji'i ngu', cua caja ti chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu' bi', masi cua tye ti chalyuu ji'i ngu' bi' tya tsubi' la. Jua'a nhcui' jyo'o cusu' bi'. Bi' cha' loyuu bi' nguti'i Jesús li'.

¹⁷ Lo'o li' nguxana nhcui' Jesús lo'o ngu' nu ndya'a slo:

—Ca tyuju'u ti' ma —nacui Jesús ji'i ngu'—, xtyanu ma ji'i lcaa cha' cuxi nu ndyu'ni ma, cha' cua tyalaa ti hora cha' caca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ma.

Nxi'ya Jesús ji'i jacua tya'a ngu' nu ndyaa cuta cualya

¹⁸ Lo'o ngua sca tsá ndya'a Jesús to' tayu' Galilea bi'. Li' na'a yu ji'i Simón lo'o Andrés tya'a ngula Simón, nhcū ngu' taraya lo hitya cha' xñi ngu' cualya, cha' bi' laca cña nu ndu'ni ngu' bi' lcaa tsá. Lo'o nu Simón bi' ni, Pedro ndu'ni ngu' ji'i. ¹⁹ Lo'o li' nhcui' Jesús lo'o tyucuaa nu qui'yu bi':

—Tsaa ma lo'o na' juani —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Ñi'ya ngujui cualya ji'i ma lo'o nguta'a ma cuta cualya, jua'a caja xa' cña ji'i ma juani cuentya jna'; culu'u na' ji'i ma ñi'ya nu clyana ma ji'i ñati chalyuu re nu nguna' tsa ndu'ni, cha' caca ngu' ñati 'na.

²⁰ Hora ti nguxtyanu ngu' ji'i taraya ji'i ngu', ndyaa lca'a ngu' ji'i Jesús li'.

²¹ Lo'o nde loo la xi na'a Jesús ji'i Jacobo sñi' Zebedeo lo'o Juan tya'a ngula yu; nga'a ngu' ne' yaca ni'i sube ji'i ngu' lo'o sti ngu', ndyu'ni cho'o ngu' taraya ji'i ngu'. Li' ngusi'ya Jesús ji'i ngu' bi',

cha' tsaá ngu' lo'ó. ²² Hora ti nguxtyanu ngu' ji'i sti ngu' lo'ó yaca ni'i ji'i ngu', ndyaa ngu' lo'ó Jesús li'.

Ngulu'u Jesús ji'i quiña'a tsa ñati

²³ Lo'ó li' ndyaa ngu' lcaa quichi su cuentya Galilea lo'ó Jesús. Lcaa quichi ndya'a nclyu'u yu ji'i ngu' ne' laa ji'i ngu' judío; nchcui' yu lo'ó ngu' ñi'ya laca cha' tso'ó ji'i ycui' Ndyosi, cha' cua ngulala ti caca Ni loo ne' cresiya ji'i ngu'. Lo'ó jua'a ngua'ni yu jo'ó ji'i lcaa nu quicha, masi quicha ti ti' ngu' ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'ó ngu'. ²⁴ Li' nguañi cha' ji'i Jesús lcaa quichi, hasta ca nde loyuu Siria nguañi cha' ji'i yu; bi' cha' ñaa lo'ó ngu' ji'i lcaa ngu' quicha slo ycui' yu, cha' cua'ni yu jo'ó ji'i ngu'. Ñaa lo'ó ngu' ji'i nu quicha, masi ti'i tsa ngu' xqui'ya quicha nu ntsu'u ji'i ngu'; ñaa lo'ó ngu' ji'i ngu' nu ntsu'u cui'i cuxi ji'i ngu', masi nxfalú cui'i ji'i ngu', masi nchcu' tyucui' tyucui' ñaa' ngu', masi nchcuti sca tsu' ya' ngu'. Lo'ó li' ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'ó lcaa ngu' quicha bi'. ²⁵ Bi' cha' ndu'u lca'a quiña'a tsa ñati ji'i, masi ngu' Galilea, masi ngu' lcaa quichi nde Decápolis, masi ngu' quichi Jerusalén, masi ngu' xa' quichi nde loyuu su cuentya Judea, masi ngu' quichi chaca tsu' sta'a Jordán. Quiña'a tsa quichi ngutu'u ngu' ndyaa lca'a ngu' ji'i Jesús li'.

5

Ñi'ya ngulu'u Jesús ji'i ngu' nu ngua'a sii' cua'a

¹ Na'a Jesús cha' quiña'a tsa ñati lija ngu' slo yu, bi' cha' ndyacui yu ndyaa la yu nde sii' cua'a, ndyaca'a yu xi cajua. Lo'ó ndyu'u ti'i ngu' nu

ndyaca tsa'a jì'ì slo, ² li' nguxana Jesús nclyu'u yu jì'ì ngu' bi'. Ndi'ya nchcui' yu lo'o ngu':

Ñatì nu tso'o ntsu'u tyiquee

³ —Tso'o ntsu'u tyiquee ñatì si jlo ti' cha' sca ti lo'o ycuì' Ndyosi caca cua'ni ngu' cha' tso'o —nacui Jesús—. Caca ycuì' Ndyosi loo ne' cresiya jì'ì ngu' bi', pana ná caca jì'ì ngu' si jua'a ti ngu'.

⁴ 'Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñatì masi xñi'ì ti' juani xqui'ya qui'ya nu ntsu'u jì'ì, cha' ndu'ni ycuì' Ni cha' caca tso'o tyiquee ñatì bi'.

⁵ 'Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñatì nu ná nti' tyijiloo jì'ì tya'a ñatì, cha' ca su ntucua ycuì' Ni tyacua cha' tso'o nu ta ycuì' Ni jì'ì ñatì bi' li'.

⁶ 'Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñatì si tyaja'a tsa cua'ni lcaa cha' tso'o, lcaa cha' liñi; jì'ì ñatì bi' xtyucua ycuì' Ndyosi cha' taca jì'ì cua'ni lcaa cha' nu nti' ycuì' Ni.

⁷ 'Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñatì nu tya'na ti' jì'ì tya'a ñatì, cha' jua'a cua'ni tya'na ti' Ni jì'ì ycuì' ngu' bi'.

⁸ 'Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñatì nu lubii cresiya jì'ì, cha' jì'ì ñatì bi' cua'nda ycuì' Ni chacuayá' cha' ña'a jì'ì ycuì' ca Ni nde loo la.

⁹ 'Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñatì nu nxyucua jì'ì tya'a ñatì cha' caca tso'o ti ngu' lo'o tya'a cusuu ngu'. “Sñi' na”, ñacui ycuì' Ndyosi jì'ì ñatì nu jua'a xaala' tyiquee tya'a ngu'.

¹⁰ 'Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ñatì si talo tyiquee jì'ì xa' ñatì, masi lya' ti' ngu' jì'ì, masi ti'í ti' ngu' jì'ì, xqui'ya cha' tso'o nu ndu'ni cuentya jì'ì ycuì' Ni. Tso'o ntsu'u tyiquee ñatì bi' si talo tyiquee

ji'i ngu', cha' jua'a laca ycu' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ñati bi'.

¹¹ 'Lo'o jua'a tso'o ntsu'u tyiquee ma masi xtyí lo'o ngu' ji'i ma xqui'ya na', masi lya' tsa ti' ngu' ji'i ma, masi cuiñi tsa ngu', masi chcu' tsa ngu' cuentyu ji'i ma xqui'ya na'. ¹² Li' caca tso'o tyiquee ma, ca chaa ti' ma cha' cua laca nguxco'o ycu' Ndyosi sca cha' tso'o nu tyacua ji'i sa scaa ma ca su ntucua ycu' Ni. La cui' jua'a ngua lya' tsa ti' jyo'o cusu' sa'ni, nu lo'o na'a ngu' ji'i jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi tyempo bi'.

Ñi'ya nti' teje', ñi'ya nti' xee, jua'a ndi'i ma chalyuu

¹³ Ñi'ya nu ndu'nijo'o tsa teje' ji'na cha' cñi', cha' cua'ni tyuju' scuaa, jua'a laca cu'ma nde chalyuu; na ndu'nijo'o tsa ma ji'i ycu' Ndyosi cha' cua'ni ma cña ji'i Ni. Si cua ngunu'u teje' ji'na, nga'aa cua'nijo'o bi' ji'na li'; tso'o si xcuaa na ji'i teje' bi' li', masi to' tyucuii su ntyeje tacui ñati. Ná ndu'ni cha' masi sta quiya' ngu' hichu' teje' ngunu'u bi'. Ñi'ya nti' ngu' lo'o teje' ngunu'u bi', jua'a nti' ycu' Ndyosi lo'o ñati nu ná taquiya' ji'i Ni.

¹⁴ Ñi'ya nti' sca xee laca cu'ma, cha' culu'u ma tyucuii ji'i ycu' Ndyosi ji'i lcaa ñati chalyuu. Sca quichi nu ndi'i lo xlya ca'ya ni, ná ca tyi'i bi' cuaana ti; ña'a lcaa ñati quichi bi'. ¹⁵ Lo'o jua'a si cua'a ngu' sca quii' quityee, ná su'ba cuatsi' ngu' ji'i bi' ne' caju li'; cua sta ngu' quityee cha' clyane xee tyucui ña'a ni'i bi'. ¹⁶ Lo'o jua'a cu'ma ni, si xee laca ma nu culu'u tyucuii ji'i ñati, xcu' cha' tso'o cua'ni ma cha' ña'a xa' ñati ña'a cha' tso'o nu ndu'ni ma, nu laca ma sñi' ycu' Ndyosi. Lo'o li'

tyi'u ti' ngu' ji'i ycuí' Ndyosi Sti na, cua'ni tlyu ngu' ji'i ycuí' Ndyosi nu ntucua nde cua.

Nclyu'u Jesús cha' cuentya ji'i cña nu ngulo ycuí' Ndyosi ji'i jyo'o cusu' sa'ni

¹⁷ 'Ná culacua ti' mā cha' lijya na' ca nde cha' cua'ni tye na' ji'i cha' cusu'; masi lcaa cha' nu nda ycuí' Ndyosi lo'o jyo'o Moisés, masi lcaa cha' nu nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycuí' Ndyosi cua sa'ni la, ná cuityi na' ji'i cha' bi'. Pana cua lijya na' cha' culu'u liñi na' ji'i ñati ñi'ya nu nti' ñacui lcaa cha' nu nscua lo quityi bi'. ¹⁸ Cha' liñi nda na' lo'o mā juani, cha' ni sca si'yu cha' nu nguscua jyo'o cusu' sa'ni cuentya ji'i ycuí' Ndyosi, ná taca cuityi ngu' cha' bi' ña'a cuayá' nu tye chalyuu; chañi cha' caca lcaa ca cha' nu nscua lo quityi ji'i ycuí' Ndyosi cua sa'ni la. ¹⁹ Bi' cha' juani, nga'aa ta Ni su tyi'i ñati slo ycuí' Ni si ná taquiya' ngu' ji'i cua ña'a ca cña nu nda ycuí' Ni ji'i ngu' cha' cua'ni ngu', si culu'u ngu' ji'i tya'a ñati ngu' cha' nga'aa ntsu'u cha' taquiya' ngu' ji'i cña bi'. Lo'o jua'a ta Ni su tyi'i ñati ca slo ycuí' Ni si taquiya' ngu' ji'i lcaa cña bi', si culu'u ngu' cña bi' ji'i tya'a ñati ngu'. ²⁰ Ndi'ya ñacui na' ji'i mā juani: ná caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i mā, si ná tso'o la cha' nu cua'ni mā, si'i ñi'ya nu ndu'ni ngu' tacati jua, nu ngu' fariseo bi' lo'o jua'a nu mstru cha' jo'ó bi'.

Nclyu'u Jesús ji'i ngu' cha' tye cha' ñasi' ngu' lo'o tya'a ngu'

²¹ 'Cua ndyuna mā ñi'ya nu ngulo ycuí' Ndyosi cña ji'i jyo'o cusu' nu ngua sa'ni. Ndi'ya nchcui' Ni: “Ná cujuui mā ji'i tya'a ñati mā”, nacui ycuí' Ni. “Si cujuui ngu' ji'i tya'a ngu', li' ntsu'u cha' tsa'a ngu' ne'

chcua cha' cua'ni cuayá' bese ji'í ngu' bi'." ²² Pana quiña'a la cha' chcui' na' lo'o mā juani: masi ca ti'í ti' ngu' ji'í tya'a ñati, li' ntsu'u cha' chcube' ngu' bi'; masi na chcui' ti' ngu' cha' cuxi ji'í tya'a ñati, ntsu'u cha' tsaá ngu' bi' slo ngu' nu laca loo ca Jerusalén, cha' caca cuayá' ji'í ngu' cajua li'. Lo'o jua'a si ñacui ngu' ji'í tya'a ñati: "¡Na ple tsa nu'u! ¡Na tonto tsa hi'que nu'u!" lo'o ñasi' tsa ngu' ji'í tya'a ñati, li' nga'a cha' tsaá ngu' bi' ca bilyaa su ná tye cha' tyaqui quii'.

²³ 'Lo'o jua'a laja lo'o ndyaa ti mā ne' laa cha' ta mā msta ji'í ycuí' Ndyosi, si tyi'u ti' mā cha' ntsu'u cha' ñasi' ti' ji'í mā lo'o tya'a mā, ²⁴ li' tso'o la xtyuu mā lo'o msta ji'í mā chaca quiya' ca toni'í ji'í mā. Li' tsaá mā tsaá xaala' mā tyiquee tya'a mā tya clyo. Lo'o li' xa' squi'ya mā msta bi' toni'í ji'í mā, tsaá lo'o mā ji'í ne' laa chaca quiya'.

²⁵ 'Pana ndi'ya cua'ni mā si ntsu'u ñati nu sta quí'ya ji'í mā ca toni'í cña: hora ti xaala' mā cha' ji'í mā lo'o ñati bi', laja lo'o bilya tyalaa mā slo ngu' tisiya cha' cua'ni cuayá' ngu' ji'í cha' cusuu bi'. Cuxi la cha' si tyaala tsa ngu' tisiya, cha' li' xi'ya ngu' ji'í ngu' policia cha' su'ba ngu' ji'í mā ne' chcua. ²⁶ Cha' li'ni nchcui' na' lo'o mā, cha' tiya' tsa tyu'u mā su lubii, cha' li' ntsu'u cha' ta mā lcaa ca centavo nu jña ngu' tisiya ji'í mā cha' tyu'u mā li'.

Nchcui' Jesús sca cha' ji'í ñati nu ndu'ni suba'

²⁷ 'Cua ndyuna mā ñi'ya ngulo ycuí' Ndyosi cña ji'í jyo'o cusu' sa'ni. Ndi'ya nchcui' Ni: "Ná cua'ni suba' mā lo'o clyo'o xa' ñati", nacui ycuí' Ni. ²⁸ Pana, quiña'a la cha' chcui' na' lo'o mā juani: si ña'a sca nu qui'yu ji'í sca nu cuna'a, lo'o li' culacua

ti' yu cha' cua'ni suba' yu lo'o, stu'ba ntsu'u cha' bi' lo'o yu ñi'ya si cua laca ngua'ni suba' yu lo'o nu cuna'a bi', masi tyiquee ti yu ntsu'u cha' cuxi bi'.

²⁹ 'Tso'o la si culo mā si'yu cloo mā la'a tsu' cui, xcuaa mā ji'i li', si si'yu cloo mā ndacui qui'ya cha' ndu'ni mā cha' cuxi. Masi cuityi' mā, tyanu lubii cresiya ji'i mā li', cha' ná tsaā mā su lye ndyaqui quii' ca bilyaa. ³⁰ Tso'o la xi'yu cu' mā ya' mā la'a tsu' cui, xcuaa mā ji'i li', si ya' mā ndacui qui'ya cha' ndu'ni mā cha' cuxi. Masi cu' ya' mā, tyanu lubii cresiya ji'i mā li', cha' ná tsaā mā su lye ndyaqui quii' ca bilyaa.

Nchcui' Jesús sca cha' ji'i ñati nu nguxtyanu ji'i clyo'o

³¹ 'Ndi'ya nchcui' jyo'o cusu' sa'ni: “Si ñacui sca nu qui'yu ji'i clyo'o yu cha' tyaa slo sti chaca quiya', cha' nti' yu xtyanu yu ji'i clyo'o yu, li' ntsu'u cha' culo yu sca quityi cuentya ji'i nu cuna'a bi'. Quityi bi' ñacui cha' nga'aa si'i clyo'o yu laca juani.”

³² Pana, quiña'a la cha' chcui' na' lo'o mā juani: ndyu'ni cuxi sca nu qui'yu si culo yu quityi cha' xtyanu yu ji'i clyo'o yu, si ná ndacui nu cuna'a bi' qui'ya. Lo'o li' si xa' caja clyo'o nu cuna'a bi' lo'o chaca ñati, li' ndacui nu cuna'a qui'ya, lo'o jua'a chaca yu bi' ndacui qui'ya, cha' clyo'o xa' ñati bi' laca nu cuna'a bi'; pana tlyu la qui'ya nu ndacui ji'i nu qui'yu nu ngua clyo'o clyo.

Nclyu'u Jesús cha' ji'i ngu' cha' ná cua'ni ngu' jura

³³ 'Lo'o jua'a cua ndyuna mā ñi'ya nu ngulo ycui' Ndyosi cña ji'i jyo'o cusu' sa'ni. Ndi'ya nchcui' Ni: “Ná tso'o ta mā sca cha' lo'o ycui' Ndyosi cha' cua'ni mā sca cña, si cha' cuiñi ti nda mā. Nga'a

cha' cua'ni mā ñi'ya nu nacui mā jii' Ni cha' cua'ni mā.” ³⁴ Pana, quiña'a la cha' chcu' na' lo'o mā juani, cha' ná tso'o tsiya' ti cua'ni mā jura nu lo'o chcu' mā sca cha': masi chcu' mā cuentya jii'lcaa na nu ntsu'u nde cua, ná cua'ni mā jura jua'a, cha' ca bi' ntucua ycu' Ni; ³⁵ masi chcu' mā cuentya jii' yuu chalyuu re, ná chcu' mā jura jua'a, cha' cuentya jii' ycu' Ndyosi laca chalyuu re; masi chcu' mā cuentya jii' quichi Jerusalén, ná cua'ni mā jura jua'a, cha' ca bi' laca ycu' Ni loo. ³⁶ La cui' ti cha' ná cua'ni mā jura cuentya jii' scua' que ycu' ca mā, cha' sca ti ycu' Ni ngüiñá Ni jii' cu'ma, lo'o ná caca jii' mā cuiñá mā ni sca ca quicha' hique mā, ni nu ngata, ni nu ngati. Ná tso'o cuentya jii' ycu' Ndyosi tsiya' ti cha' cua'ni mā jura. ³⁷ Tsa bi' ti cha' ñacu' mā: “Chañi”, si cha' liñi laca; lo'o jua'a ñacu' mā: “Si'i”, si cha' cuiñi. Cua ña'a ca cha' nu chcu' mā nu lo'o ndu'ni mā jura, cha' jii' nu xña'a laca bi'.

Nclyu'u Jesús ñi'ya cua'ni ngu' lo'o tya'a cusuu ngu'

³⁸ 'Lo'o jua'a cua ndyuna mā cha' nu nchcu' jyo'o cusu' sa'ni. Ndi'ya nacui: “Sca ñati tyaala ni, si cua ngüichu yu si'yu cloo tya'a yu, li' ntsu'u cha' culo ngu' nu laca cña si'yu cloo ycu' yu cha' cati xqui'ya yu. Lo'o jua'a si nguxtyú yu sca la'ya tya'a yu, li' ntsu'u cha' culo ngu' nu laca cña la'ya ycu' yu, cha' cati xqui'ya yu.” Jua'a nchcu' ngu' nu ngua tya sa'ni li'. ³⁹ Pana, quiña'a la cha' chcu' na' lo'o mā juani, cha' nga'aa xuú tya'a mā lo'o ñati nu ngua'ni cha' cuxi lo'o mā. Lo'o quiji'i ya' ngu' loo mā la'a tsu' cui, li' ta mā chacuayá quiji'i

ngu' chaca tsu' loo mā, si nti' ngu'. ⁴⁰ Si nti' sca ñati tyaala xlyaá camxa jì'ì mā, hora ti ta mā jì'ì li'; lo'o jua'a ta mā xi xa' la late' jì'ì yu, cha' tyaala' jì'ì yu li'. ⁴¹ Jua'a sca nu laca loo ni, si culo yu cña jì'ì mā cha' tsaa lo'o mā yu'ba jì'ì yu sca se'ì, hora ti tsaa lo'o mā yu'ba bi' jì'ì; lo'o jua'a tso'o masi tya tsaa lo'o mā jì'ì ca tyijyu' la xi, si jua'a nti' yu. ⁴² Lo'o jña sca ñati cua ña'a ca na jì'ì mā, ta mā na bi' jì'ì; jua'a si jña ngu' xi cñi jì'ì mā, tso'o ti chcuì' mā lo'o ngu' bi' li'.

Nchyu'u Jesús cha' tso'o ti tyu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' jì'ì tya'a cusuu ngu'

⁴³ 'Cua ndyuna mā cha' nu nchcuì' jyo'o cusu' sa'ni. Ndi'ya nacui: “Cua'ni tyaca'a mā jì'ì ngu' tya'a mā, lo'o jua'a ca ti'í ti' mā jì'ì tya'a cusuu mā”. ⁴⁴ Pana, quiña'a la cha' chcuì' na' lo'o mā juani, cha' tso'o ti tyu'u tyiquee mā ña'a mā jì'ì tya'a cusuu mā, lo'o jua'a tso'o ti chcuì' mā jì'ì ngu' nu nchcuì' cuentyu jì'ì mā, tso'o ti cua'ni mā lo'o ngu' nu ti'í ti' jì'ì mā; chcuì' mā lo'o ycuì' Ndyosi cuentya jì'ì ngu', masi ndyu'ni lya' ti' ngu' jì'ì mā, masi nxtyí lo'o ngu' jì'ì mā. ⁴⁵ Li' taca tyuloo ñati jì'ì mā cha' laca mā sñi' ycuì' Ndyosi nu ntucua nde cua. Ndu'ni Ni cha' stu'ba ti tyucua cuichaa, masi ca su ndi'ì ñati cuxi, masi ca su ndi'ì ñati tso'o; ndu'ni Ni cha' stu'ba ti ca'ya tyo, masi ca su ndi'ì ñati tso'o, masi ca su ndi'ì ñati cuxi. Bi' cha' tso'o la si stu'ba ti cua'ni mā lo'o lcaa ñati. ⁴⁶ La cui' ti ná tso'o si xcui' jì'ì ngu' tya'a tso'o ti mā tso'o ntsu'u tyiquee mā ña'a mā jì'ì. Si'ì na tso'o la taquiya' ycuì' Ndyosi jì'ì mā si jua'a ti ndu'ni mā, cha' jua'a ndu'ni cua ña'a ca ñati; masi ñati tso'o, masi ñati

cuxi, masi ngu' msu ji'ḷi ngu' xa' tsu' nu cuiñi ti nxñi quiña'a tsa cñi cña loo ji'ḷi ma, lcaa ngu' bi' ndu'ni tyaca'a ngu' ji'ḷi tya'a tso'o ti ngu'. ⁴⁷ Lo'o chcu' ma cha' tso'o sca ti lo'o tya'a tso'o ma, ná tso'o bi', cha' la cui' jua'a ndu'ni cua ña'a ca ñati; masi ngu' nu ná ntsu'u cha' ji'ḷi lo'o ycu' Ndyosi tsiya' ti, lo'o ngu' bi' nchcu' tso'o lo'o tya'a tso'o ngu'. Quiña'a la cha' tso'o cua'ni ma nti' ycu' Ndyosi. ⁴⁸ Ycu' Ndyosi Sti na nu ntucua nde cua ni, xcui' cha' tso'o, xcui' cha' liñi, xcui' cha' lubii ndu'ni Ni; ñi'ya ndu'ni ycu' Ni, jua'a nga'a cha' cua'ni ma xcui' cha' tso'o lo'o lcaa ñati, si chañi cha' sñi' ycu' Ni laca ma.

6

Nclyu'u Jesús ji'ḷi ngu' ñi'ya xtyucua ngu' ji'ḷi ñati ti'i

¹ Lo'o chaca cha' ni, ná ta ma sca na ji'ḷi ngu' ti'i nu lo'o ña'a xa' ñati ji'ḷi ma, cha' ná ña'a ngu' ñi'ya laca cha' tso'o nu ndu'ni ma cuentya ji'ḷi ycu' Ni. Ná taca xco'o ycu' Ndyosi Sti na sca cha' tso'o nu tyacua ji'ḷi ma ca su ntucua ycu' Ni, si cha' ña'a xa' ñati ji'ḷi ma ndyu'ni ma cha' tso'o ti. ² Lo'o xtyucua ma ji'ḷi ngu' ti'i ni, ná ntsu'u cha' cacha' ma cha' bi' ji'ḷi xa' ñati. Ná cua'ni ma ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu', nu nti' tsa cha' ña'a xa' ñati ji'ḷi; nu lo'o nxyucua ngu' bi' ji'ḷi ngu' ti'i, masi ne' laa ji'ḷi ngu' judío tya'a na, masi to' calle ti, sca ti nti' ngu' bi' cha' tso'o tsa chcu' ñati ji'ḷi. Ná cua'ni ma jua'a. Cha' liñi nchcu' na' lo'o ma: lcaa cha' tso'o nu tyacua ji'ḷi ngu' bi' ca slo ycu' Ndyosi nquicha', cua laca ngujui cha' bi' ji'ḷi ngu' bi' nu lo'o cua na'a xa' ñati ti ji'ḷi ngu'. ³ Lo'o cu'ma ni, nu lo'o ta ma sca na ji'ḷi ngu' ti'i, ta ma ji'ḷi cuaana ti,

cha' ná ca cuayá' ti' xa' la ñati; masi tya'a ma, ná caca cuayá' ti' ngu' ni cña ndyu'ni ma. ⁴ Sca ti ycuí' Ndyosi Sti na caca cuayá' ti' Ni ñi'ya laca cha' tso'o nu ndu'ni ma cuaana ti, lo'o li' xco'o Ni cha' tso'o nu tyacua ji'i ma nde loo la.

Nclyu'u Jesús ji'i ngu' ñi'ya chcuí' ngu' lo'o ycuí' Ndyosi

⁵ Lo'o chaca cha' ni, lo'o chcuí' ma lo'o ycuí' Ndyosi, ná cua'ni ma ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu'. Ndu ngu' cuiñi bi' slo ñati ne' laa ji'i ngu' judío tya'a na, cha' nti' ngu' chcuí' ngu' lo'o ycuí' Ndyosi laja lo'o ña'a ñati ji'i ngu' bi'; la cui' ti cha' bi' lo'o ndu ngu' laja calle cha' chcuí' ngu' lo'o ycuí' Ni. Cha' liñi nchcuí' na' lo'o ma: lcaa cha' tso'o nu tyacua ji'i ngu' bi' ca slo ycuí' Ndyosi nquicha', cua laca ngujui cha' bi' ji'i ngu' nu lo'o cua na'a ñati chalyuu ti ji'i ngu'. ⁶ Lo'o cu'ma ni, nu lo'o chcuí' ma lo'o ycuí' Ndyosi, tsa ma sca se'i su taca tyi'i ma cuaana ti. Si nga'a ma nde ni'i, li' tacu' ma toni'i, cha' jua'a cua'ni tlyu ma ji'i ycuí' Ndyosi Sti na cajua; ndi'i ycuí' Ndyosi cacua ti slo ma, masi ná nga'a xa' ñati slo ma. Sca ti ycuí' Ndyosi Sti na nchca cuayá' ti' ñi'ya laca cha' tso'o nu ndu'ni ma cuaana ti, lo'o jua'a xco'o Ni cha' tso'o nu tyacua ji'i ma nde loo la.

⁷ Nu lo'o chcuí' ma lo'o ycuí' Ndyosi ni, ná chcuí' ma la cui' ti cha' quiña'a tsa quiya', ni ná chcuí' ma quiña'a tsa cha' nu ná nchca cuayá' ti' ycuí' ca ma, ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu ná ntsu'u cha' ji'i lo'o ycuí' Ndyosi tsiya' ti. Nclacua ti' ngu' bi', cha' tso'o la taquiya' jo'ó ji'i ngu' si quiña'a tsa cha' chcuí' ngu', jua'a nti' ngu' bi'. ⁸ Pana, ná chcuí' ma jua'a, cha'

jlo ti' ycui' Ndyosi Sti na cua ña'a ca cha' nu lyiji ji'i ma, masi bilya jña ma cha' bi' ji'i Ni. ⁹ Tso'o la si ndi'ya chcui' ma lo'o ycui' Ni lacua:

Ndyosi Sti ya nu ntucua nde cua, tacati tsa cha' jinu'u.

¹⁰ Caã nu'u nde chalyuu cha' caca nu'u loo ji'i ya. Cua'ni nu'u cha' caca lcaa cha' nu nti' nu'u cha' caca nde chalyuu; ñi'ya nu ndu'ni nu'u ca su ntucua nu'u, jua'a caca nde lo yuu re li'.

¹¹ Ta nu'u na cacu ya tsã juani.

¹² Lo'o jua'a cui'ya nu'u cha' clyu ti' ji'i ya ji'i lcaa cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ya, cha' jua'a cua ngüi'ya ya cha' clyu ti' ji'i ñati' nu ngua'ni cha' cuxi lo'o ya.

¹³ Ná ta nu'u chacuayá' cha' cojolaqui cha' cuxi ji'i ya, pana cua'ni lyaá nu'u ji'i ya ya' nu xña'a. Nu'u laca loo tsiya' ti; lcaa chacuayá' nu ntsu'u nde chalyuu, lo'o jua'a chacuayá' nu ntsu'u nde cua, jinu'u ntsu'u lcaa chacuayá' bi'. Ná nga'a cha' tye cha' tlyu tsa laca nu'u. Jua'a caca cha' tu'ni.

Jua'a ñacui' ma ji'i ycui' Ndyosi.

¹⁴ 'Si cui'ya ma cha' clyu ti' ji'i ngu' nu ngua'ni cha' cuxi lo'o ma, li' lo'o Sti na nu ntucua nde cua cui'ya Ni cha' clyu ti' ji'i ma; ¹⁵ pana si ná cui'ya ma cha' clyu ti' ji'i tya'a ñati' ma, lo'o ycui' Ndyosi Sti na, ná cua'ni clyu ti' Ni ji'i ma ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i ma li'.

Nclyu'u Jesús cha' ji'i tsã nu ná ndacu ngu'

¹⁶ 'Lo'o chaca cha' ni: nu lo'o tyalaa tsã ji'i ma lo'o ná cacu ma xqui'ya cha' cua'ni tlyu ma ji'i ycui' Ni, ná tso'o si tyu'u cha' xñi'i ti' tyiquee ma,

ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu'. Nti' ngu' bi' cha' ña'a ñati'ji'i cha' tacati tsa nu ndu'ni ycu' ca ngu', cha' ná ndyacu ngu' tsā bi'. Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā, cha' cua laca ngujui cha' ji'i ngu'; lcaa cha' tso'o nu tyacua ji'i ngu' ca slo ycu' Ndyosi nquicha', cua ngujui cha' bi' ji'i ngu' nu lo'o cua na'a xa' ñati' chalyuu ti ji'i ngu'.
¹⁷ Pana cu'mā ni, lo'o tyalaa sca tsā nu ná cacu mā, cha' tso'o la cua'ni tlyu mā ji'i ycu' Ni, li' tso'o la tyaati' loo mā, jua'a sube' mā chcuu hique mā,
¹⁸ cha' ná caca cuayá' ti' xa' ñati'ji'i mā cha' ná ndyacu mā tsā bi'. Sca ti ycu' Ndyosi Sti na nchca cuayá' ti' ñi'ya laca cha' tso'o nu ndu'ni mā cuaana ti. Lo'o li' xco'o Ni cha' tso'o nu tyacua ji'i mā nde loo la.

Cha' tso'o nu tyacua ji'i ngu' ca su ntucua ycu' Ni

¹⁹ 'Lo'o chaca cha' ni: ná xco'o mā quiña'a tsa cha' tso'o cuentya ji'i ycu' ti mā laja lo'o ndi'i mā chalyuu re. Yala ti quiñu'u cha' tso'o bi' jua'a ti; ntsu'u quiya' cacu tiña' ji'i, cacu cuixu' ji'i, cua'ni ñu'u ji'i li'. La cui' jua'a cuaana ngu' ji'i cha' tso'o nu ntsu'u ji'i mā, nguna' cha' bi' ji'i mā li'.
²⁰ Tso'o la lo'o xco'o ycu' Ni cha' tso'o nu tyacua ji'i mā ca su ntucua ycu' Ni; nga'aa cacu tiña' ji'i cha' tso'o bi', nga'aa quiñu'u, lo'o jua'a nga'aa caca cuaana ngu' ji'i cha' tso'o bi'.
²¹ Cha' nu tyaca'a la ji'i mā ni, tyanu cresiya ji'i mā ca su ntsu'u cha' bi', masi sca cha' tso'o nu ndyu'u co'o ji'i mā nde chalyuu, masi cha' tso'o nu cua nchco'o Ni cuentya ji'i mā ca su ntucua ycu' Ni.

Nu laca xee ji'i tyucui ña'a ngu'

22 'Nu si'yu cloo na ni, bi' laca nu nda xee ji'i tyucui ña'a na. Nu lo'o tso'o ti si'yu cloo na, li' taca ña'a na cha' cua'ni na lcaa lo cña nu ntsu'u cha' cua'ni na, taca cua'ni na xcui' cha' tso'o. 23 Pana si quicha si'yu cloo na, nga'aa caca cua'ni na cña, cha' talya xee ña'a na li'. Lo'o jua'a ne' cresiya ji'i ma ni, si ndyacu' xee ji'i ma cha' ntsu'u chalyuu cuxi ji'i ma, nga'aa tyu'u xee ne' cresiya ji'i ma tsiya' ti li'; talya tsa tyanu cresiya ji'i ma li'.

Ñi'ya nchcui'ycui' Ndyosi cha' ji'i cñi

24 'Ni sca ñati ná taca ji'i ngu' cua'ni ngu' cña ji'i tucua tya'a xu'na ngu' sca tyempo ti. Ná taca taquiya' ma ji'i ycu' Ndyosi la cui' tyempo lo'o lye tsa ndya'a cha' tyiquee ma cha' ji'i cñi. Si jua'a ni, cua ntsu'u tucua tya'a xu'na ma li'. Ná tyiquee' li' ca ti'í ti' ma ji'i tsaca xu'na bi', lo'o jua'a ca tiji' ti' ma ji'i chaca xu'na bi'. La cui' jua'a taquiya' tso'o ma ji'i xu'na clyo bi', lo'o jua'a cñilo'o ti ma ji'i chaca bi' li'.

Ña'asii tso'o ycu' Ndyosi ji'i sñi' Ni

25 'Ndube ti' ycu' Ni ji'i ma, bi' cha' ná ntsu'u cha' culacua tsa ti' ma ñi'ya caca cha' cu'ú ma, na ca cacu ma, na ca co'o ma su ndi'i ma chalyuu. Ná culacua tsa ti' ma ma caja ste' ma. Cuayá' tsa cha' na lu'ú ti na juani, masi si'i quiña'a tsa na nu cacu na; cuayá' tsa cha' tso'o ti tyucui ña'a na, masi si'i na tso'o tsa ste' na. 26 Culacua xi ti' ma ñi'ya nu ndyaca ji'i quiñi nu ndyacu' cua: ná ntyaa ni' nscua', ná ndu'ni ni' clacua, ná ndiñá ni' ja'ba su xco'o ni' na cacu ni'; pana ycu' Ndyosi Sti na nu ntucua nde cua, nda Ni na cacu ni' jua'a ti. Lo'o cu'ma ni, ¿ha xti la ntsu'u loo ma que quiñi bi' ca

slo ycuí' Ndyosi? Si'i. Quiña'a la ntsu'u loo ma cuentya ji'i ycuí' Ni. ²⁷ Pana nga'aa caca caluu la ma sa cla'be metro cua la, masi quiña'a tsa cha' culacua ti' ma.

²⁸ 'Lo'o jua'a cha' ji'i ste' ma, ¿ni cha' nclyacua tsa ti' ma ji'i cha' bi'? Culacua xi ti' ma lo'o ña'a ma queé nu ntsu'u lo quixi' cua. Tso'o ti nclyyu bi', masi ná ndu'ni bi' cña, masi ná nchca ji'i cuiña late' cacu'. ²⁹ Nu jyo'o Salomón nu ngua rey culiya' tsa cua sa'ni ni, tso'o tsa ña'a ngua ste' jyo'o bi'; pana ná stu'ba ña'a ste' yu lo'o queé cua, cha' tso'o la ña'a queé. ³⁰ Ñi'ya lo'o tso'o tsa ngüiña ycuí' Ndyosi ji'i queé cua, cha' nda Ni sca lo ste' bi', masi sca ti tsa talo queé bi' lo'o li' tyaqui ntsu'u quiya'; la cui' jua'a ta ycuí' Ni late' cacu' ma, masi xti tsa cha' jlya ti' ma ji'i ycuí' Ni. ³¹ Bi' cha' ná ntsu'u cha' culacua tsa ti' ma ñi'ya cha' cuxi tyacua ji'i ma ca nde loo la. Ná ñacui lye ma: “¿Ma caja na cacu ya?” Ná ñacui ma: “¿Ma caja hitya co'o ya?” Ni ná ñacui ma: “¿Ma caja ste' ya?” ³² Jua'a nclacua ti' ñati nu ná ntsu'u cha' ji'i lo'o ycuí' Ndyosi tsiya' ti. Pana jlo ti' ycuí' Ndyosi Sti na nu ntucua nde cua cha' lyiji cha' bi' ji'i ma, ³³ bi' cha' si'i ji'i cha' bi' clyana ma. Tso'o la si ta ma tyempo ji'i ycuí' Ni cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'i ma, jua'a tso'o la si cua'ni ma lcaa cha' nu nti' ycuí' Ni cha' cua'ni ma nde chalyuu; li' ta Ni lcaa na nu lyiji xi ji'i ma. ³⁴ Lo'o jua'a ná ntsu'u cha' culacua ti' ma cuentya ji'i ñi'ya nu caca ji'i ma tsá quee. Chaca tsá laca bi'. Sca ti ji'i tsá juani culacua xi ti' ma ñi'ya cua'ni ma cha' tyijiloo ma ji'i cha' cuxi nu tyacua ji'i ma juani.

7

Ná ntsu'u cha' sta ngu' qui'ya ji'i tya'a ñati

¹ 'Lo'o chaca cha' ni: ná sta mā qui'ya ji'i tya'a ñati mā, cha' ná tyiquee' sta ycuí' Ndyosi qui'ya ji'i mā si cua'ni mā jua'a. ² La cui' ñi'ya nchcui' cuxi mā ji'i xa' la tya'a ñati mā, si tyaala tsa mā, la cui' jua'a cua'ni cuayá' ycuí' Ni ji'i mā. Lo'o jua'a, la cui' cuayá' milya ñi'ya nu nda mā ji'i tya'a ñati mā, la cui' jua'a ta ycuí' Ni ji'i mā. ³ ¿Ni cha' yala tsa nchcui' mā ji'i sca cha' cuxi nu ntsu'u ji'i xa' la tya'a ñati mā, masi ñi'ya nti' si laca bi' sca satya yuu ti nu ndyati' cloo ngu'? Pana ná ndube ti' mā cha' tlyu tsa cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ycuí' mā, ñi'ya nti' si laca bi' sca nguti tlyu nu ntsu'u cloo ycuí' ca mā. ⁴ ¿Ni cha' laca tlyu tsa tyiquee mā chcui' mā lo'o tya'a ñati mā ndi'ya: “Ta nu'u chacuayá' culo na' yuu nu ntsu'u cloo nu'u”? Jua'a ñacui' mā, masi ná ña'a mā nguti nu ntsu'u cloo ycuí' ca mā. ⁵ ¡Na cui'ni mā! Clyo la tyu'u nguti tlyu nu ntsu'u cloo ycuí' ca mā, lo'o li' taca ña'a tso'o mā cha' culo mā satya yuu nu ntsu'u cloo tya'a mā.

⁶ 'Cha' lubii nu cuentya ji'i ycuí' Ndyosi ni, ná tso'o si tsa chcui' mā cha' bi' lo'o ñati cuxi nu ná nti' cuna cha' bi' tsiya' ti, cha' ñi'ya nti' xne', jua'a nti' ngu' bi'; su'ba ñasi' mā ji'i ngu' cuxi bi', cha' cua'ni lya' ti' ngu' ji'i mā li'. Lo'o jua'a ná tso'o sta mā sca na tso'o nu qui'ña'a tsa nga'a su ndya'a cube', cha' hora ti satá quiya' ni' na tso'o bi'.

Ñi'ya nu tso'o la jña ngu' sca cha' ji'i ycuí' Ndyosi

⁷ 'Lo'o chaca cha' ni: jña mā sca cha' ji'i ycuí' Ndyosi, lo'o jua'a ta ycuí' Ni cha' bi' ji'i mā li'; clyana mā ji'i ycuí' Ni, lo'o jua'a quije Ni ji'i mā li';

tyucui tyiquee ma chcui' ma lo'o ycui' Ni, cuna Ni cha' nu chcui' ma lo'o Ni li'. ⁸ Cua ña'a ca ñati nu ndijña sca cha' ji'i ycui' Ndyosi, caja cha' bi' ji'i ngu' li'; cua ña'a ca ñati nu ncllyana ji'i ycui' Ni, quije Ni ji'i ngu' li'; lo'o jua'a cua ña'a ca ñati nu tyucui tyiquee nchcui' lo'o Ni, cuna Ni cha' nu nchcui' ngu' lo'o Ni li'.

⁹ 'Ná ntsu'u ni tsaca cu'ma nu ta sca quee cacu sñi' lo'o jña nu piti xlyá cacu. ¿Ha ntsu'u? ¹⁰ Ni ná ntsu'u ñati nu ta cuaña ji'i sñi' lo'o jña nu piti cualya cacu. ¿Ha ntsu'u? ¹¹ Bi' cha' lacua, si jlo ti' ma ñi'ya ta ma na tso'o ji'i sñi' ma, masi cuxi ntsu'u cha' tyiquee ma, la cui' jua'a caca cuayá' ti' ma cha' jlo la ti' ycui' Ndyosi Sti na nu ntucua nde cua ñi'ya nu ta Ni na tso'o ji'i ngu' nu ndijña ji'i Ni.

¹² 'Nga'a cha' cua'ni tso'o ma lo'o xa' ñati si nti' ma cha' tso'o ti' cua'ni ngu' lo'o ma. La cui' cña bi' ngulo ycui' Ndyosi lo quityi nu nguscua jyo'o Moisés, lo'o jua'a cha' nu nguscua xa' jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycui' Ndyosi sa'ni la; sca ti' cuayá' ndyu'u cha' nu nchcui' lcaa ngu' bi' lo quityi.

To' lo'o chubi ti

¹³ 'Lo'o chaca cha' ni, nga'a cha' tyeje tacui ma tolo'o chubi. Tlyu tsa tolo'o, lo'o jua'a sii tsa tyucuii su tsa ngu' ca bilyaa; tso'o tsa ña'a tyucuii bi' nti' ngu', bi' cha' quiña'a tsa ñati ndya'a tyucuii bi'. ¹⁴ Pana chubi tsa tolo'o, lati tsa tyucuii su tsa ngu' nu ngujui chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu'; xti ti ñati nquiye ji'i tyucuii bi'.

Lo'o ña'a na si'yu, li' jlo ti' na ni yaca laca nu nda si'yu bi'

15 'Lo'o chaca cha' ni: cua'ni tii ti' mā ña'a mā ji'i ngu' cuiñi nu nchcui' cuiñi ti cha' cuentya ji'i ycu'i Ndyosi nclu'u ngu' cha' ji'i mā. Sca na'ni tso'o laca nu naa xlya'; lo'o nu ngu' cuiñi bi' ni, nti' ngu' cha' culacua ti' mā cha' ñati tso'o laca ngu' ñi'ya laca xlya'. Tso'o tsa nchcui' ngu' bi' lo'o mā, tso'o tsa ndu'ni ngu' lo'o mā; pana cha' cuiñi laca nu nchcui' cha' tso'o tsa ngu' bi', cha' tyaala tsa ngu', cuiñi tsa ngu' bi'. Si'i ñi'ya laca xlya' laca ngu' bi'; ñi'ya laca sca bo'o nu tyaala tsa, jua'a laca ngu' bi'. 16 Taca ji'i mā tyuloo mā ji'i ngu' cuiñi bi' lo'o ña'a mā ni cña ndu'ni ngu', si cha' tso'o, si cha' cuxi ndu'ni ngu'. Si'i ji'i quiche' yane nsuu na si'yu losu' tyixi, cha' ná ta lti bi' si'yu tyixi; jua'a si'i ji'i yaca quiche' nsuu na si'yu tyixi. 17 Ji'i lcaa yaca tso'o nsuu na si'yu tso'o; pana yaca nu cua btyi ni, nga'aa nda bi' si'yu nu cacu na. 18 Ná ta sca yaca tso'o si'yu nu ná tso'o; jua'a sca yaca nu ná tso'o ni, ná ta bi' si'yu tso'o. 19 Lo'o li' si'yu ngu' ji'i yaca btyi bi', cha' nga'aa tso'o bi'; taqui ngu' yaca bi' li'. 20 Nchca cuayá' ti' mā ñi'ya ndu'ni sca yaca lo'o ña'a mā si'yu yaca bi', lo'o jua'a caca cuayá' ti' mā si cuiñi ngu' bi' lo'o ña'a mā ñi'ya laca cña nu ndu'ni ngu'.

Si'i lcaa ñati nu tyatí ca su laca ycu'i Ni loo

21 'Ntsu'u tsa ngu' nu nchcui' lo'o na': "Xu'na, Xu'na", nacui ngu' 'na; pana si'i lcaa ngu' bi' nu tyatí ca su laca ycu'i Ni loo. Sca ti ngu' nu taquiya' ji'i cha' nu nchcui' Sti na' nu ntucua nde cua, bi' ngu' laca nu tyatí ca su laca ycu'i Ni loo. 22 Nu lo'o tyalaa hora cha' cua'ni cuayá' ycu'i Ni ji'i lcaa ñati chalyuu, tyu'u tucua quiña'a ñati nu ñacui

'na: “Xu'na, Xu'na”, ñacui ngu' 'na, “lo'o cuare, cua nchcui' ya lo'o ñati cuentya jinu'u. Chacuayá' jinu'u ngulo ya ji'i cui'i cuxi nu ngusñi ji'i ñati, lo'o jua'a cua ngua'ni ya xa' lo cha' tlyu chacuayá' jinu'u”, ñacui ngu' bi' 'na. ²³ Lo'o li' ntsu'u cha' xacui na' cha' ji'i ngu' bi' ndi'ya: “Ná nslo na' ji'i cu'ma tsiya' ti. Yaa clya ma cha' ngu' xña'a laca ma.”

Tucua lo ña'a ngüiñá ngu' ni'i

²⁴ Lcaa ñati nu cuna tso'o cha' nu nchcui' na' re, lcaa ñati nu taquiya' tso'o ji'i cha' nu nchcui' na', laca ñati bi' ñi'ya laca sca ñati nu ngulacua xi ti' nu lo'o tya lyiji cuiñá yu ni'i ji'i. Lo'o li' ngüiñá yu bi' ni'i ji'i yu chu' sca quee cuaja'. ²⁵ Li' ngua'ya tsa tyo, ña'a cuayá' nu ndyalaa hitya yuu ca quiya' ni'i nu ntucua chu' quee bi'. Lo'o jua'a ndyaca tsa cui'i, pana ná nclyú ni'i bi', cha' tso'o tsa su ntucua chu' quee bi'. ²⁶ Lo'o jua'a lcaa ñati nu ndyuna cha' nu nchcui' na' re lo'o ngu', pana ná ndaquiya' ngu' ji'i cha' bi', laca ngu' bi' ñi'ya laca sca ñati tonto nu ná ngulacua ti' tsiya' ti; ngüiñá yu bi' sca ni'i lo yusi ti. ²⁷ Li' ngua'ya tsa tyo, ña'a cuayá' nu nxlya'ba hitya yuu ji'i ni'i bi', lo'o jua'a lye tsa ndyaca cui'i. Nga'aa ndalo ni'i bi' li', ndyú bi', ndye bi', ngunu'u tsiya' ti li'; lo'o jua'a ñati nu ná ntaja'a taquiya' ji'i cha' jna', tye cha' ji'i ngu' bi' tsiya' ti.

²⁸ Lo'o ndye ngulu'u Jesús lcaa cha' re ji'i ngu', li' ndube tsa ti' nu ngu' quiña'a ji'i cha' nu ngulu'u yu ji'i ngu'. ²⁹ Ngua'ni ngu' cha' tlyu tsa chacuayá' ntsu'u ji'i yu lo'o nchcui' yu lo'o ngu', si'i ñi'ya nclu'u mstru cha' jo'ó ti nclyu'u yu ji'i ngu'.

8

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca nu quicha ndyatsu' cuaña'

¹ Lo'o li' ngua'ya Jesús ca'ya bi'. Quiña'a tsa ñati ndya'a lca'a ji'i. ² Lo'o li' ndu'u tucua sca nu quicha slo. Ndyatu sti' yu slo ycui' Jesús, cha' nti' yu cuane yu ji'i Jesús cha' cua'ni jo'o ji'i yu, cha' ngusñi quicha ndyatsu' cuaña' ji'i yu bi'.

—Xu'na —nacu'i nu quicha bi' ji'i Jesús—, cua'ni jo'o 'na. Jlo ti' na' cha' nchca jinu'u cua'ni nu'u cha' caca lubii cuaña' na'.

³ Li' ngutacui ya' Jesús lo nu quicha bi', ngusta ya' su ndyatsu' cuaña' yu.

—Cua'ni na' jo'o jinu'u —nacu'i Jesús ji'i nu quicha bi'—. Tyanu lubii cuaña' nu'u juani —nacu'i.

Hora ti ngua tso'o nu quicha bi', ngua lubii cuaña' yu. ⁴ Xa' nhcui' Jesús lo'o yu li':

—Yaa clya nu'u slo sti jo'ó —nacu'i—. Cajua ta nu'u msta nu nacui jyo'o Moisés cha' ta na ji'i ycui' Ndyosi lo'o ndyaca tso'o na ji'i quicha nu ntsu'u ji'na. Ná cacha' nu'u ji'i xa' ñati. Taca ca cuayá' ti' lcaa ñati cha' cua ngua tso'o nu'u, nu lo'o cuna ngu' cha' cua ngusñi sti jo'ó msta nu nda nu'u.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i msu ji'i xu'na sendaru

⁵ Lo'o li' ndyalaa Jesús to' quichi Capernaum. Quichi bi' ndyacua tya'a lo'o sca capitán ji'i sendaru romano nu ndijña ji'i Jesús cha' cua'ni jo'o ji'i sca nu quicha:

⁶ —Xu'na —nacu'i capitán bi' ji'i Jesús—, quicha tsa msu 'na. Na ntsiya ti yu to' tyi na' cha' nhcui' tyucui tyucui ña'a yu; ti' tsa nti' yu.

⁷ Li' nchcui' Jesús lo'o:

—Tsa'a na'. Cua'ni na' cha' tyaca tso'o yu —nacui' Jesús ji'i nu capitán bi'.

⁸ Hora ti nguxacui' capitán cha' ji'i Jesús li':

—Xu'na —nacui' yu ji'i Jesús—, ná tso'o tsa'a nu'u to' tyi na', cha' si'i ñati tso'o laca na'. Tsa bi' ti cha' nti' na', cha' culo nu'u cña cha' cati quicha bi' tsiya' ti; jlo ti' na' cha' caca tso'o msu 'na li', masi tyijyu' ti tyu nu'u chcui'. ⁹ Xu'na sendaru laca na'; laca na' loo ji'i sca siyento tya'a sendaru, lo'o jua'a ntsu'u nu laca loo jna'. Si culo na' cña ji'i tsaca sendaru bi' ndi'ya: “Yaa clya nu'u”, hora ti tsa'a yu, cha' nti' na' cha' tsa'a yu. Jua'a si chcui' na' lo'o chaca yu: “Caa nu'u ca nde”, hora ti caa yu slo na' li'. Jua'a si culo na' cña ji'i msu 'na: “Cua'ni sca cña 'na”, ñacui' na' ji'i; hora ti cua'ni yu cña bi' 'na —nacui' capitán ji'i Jesús—. Jua'a nu'u ni, jlo ti' na' cha' taca jinu'u culo cña cha' cati quicha bi'.

¹⁰ Ndube tsa ti' Jesús lo'o ndyuna cha' nu nchcui' capitán bi'. Li' nchcui' Jesús lo'o nu quiña'a tsa ñati nu lca'a ji'i:

—Li'ni tsa cha' nchcui' na' lo'o ma juani —nacui' Jesús ji'i ngu—. Bilya ña'a na' tsiya' ti ji'i sca ñati nu tso'o tsa jlya ti' ji'i ycui' Ndyosi, ñi'ya jlya ti' nu capitán re; tyucui' ña'a nasiyu Israel re ná ntsu'u ngu' nu jlya ti' jua'a. ¹¹ Chañi cha' tiya' la tyalaa quiña'a tsa ñati tyijyu', masi ngu' loyuu su ntyucua cuichaa, masi ngu' loyuu su ndyaa cuichaa, tsa'a ngu' cha' tyucua ngu' to' mesa ca su laca ycui' Ndyosi loo nde cua; stu'ba ti tsa'a tucua ngu' to' mesa bi' lo'o jyo'o Abraham lo'o jyo'o Isaac lo'o jyo'o Jacob. ¹² Lo'o jua'a ntsu'u xa' la ñati nu laca sñi' ycui' Ndyosi nacui' ngu', pana ná tyalaa ngu'

bi' slo ycui' Ni. Culo Ni cña jii' xca jii' Ni cha' tsa
 xca xcuaa jii' ngu' bi' ca su talya tsa ña'a; xi'ya tsa
 ngu' bi' ca bi', ca ñasi' tsa ngu' ña'a cuayá' nu cacu
 la'ya ngu' cha' ñasi' ngu'.

¹³ Li' xa' nchcui' Jesús lo'o nu capitán bi':

—Yaa nu'u to' tyi nu'u lacua —nacui jii'—. Jlya ti'
 nu'u, bi' cha' cua ndyaca tso'o nu quicha bi' jinu'u
 juani ti —nacui Jesús jii'.

Lo'o la cui' hora ngua tso'o msu bi'.

Ngua'ni Jesús jo'o jii' xtya'a laa Pedro

¹⁴ Ca tiya' la ndyaa Jesús nde ni'i jii' Pedro. Li'
 na'a Jesús cha' na ntsiya ti xtya'a laa Pedro lo
 qui'ña, cha' tlyu tsa tyique' ntsu'u jii' ma'. ¹⁵ Li'
 ngusta ya' Jesús chu' ya' ma' cusu' bi', lo'o hora
 ti ndyu'u tyique' jii'; ndyatū ma' cusu' bi' li', cha'
 caque' xi na cacu Jesús lo'o ngu'.

Ngua'ni Jesús jo'o jii' tyuu tya'a ngu' quicha

¹⁶ Lo'o cua ngusii, li' ndyalaa quiña'a ngu' slo
 Jesús, lijya lo'o ngu' jii' ngu' quicha nu ngusñi
 cui'i cuxi jii'. Li' ngulo Jesús cña jii' cui'i cuxi bi',
 cha' tyu'utsu' jii' ngu' quicha; lo'o li' ndyaca tso'o
 ngu' bi'. Lo'o jua'a ngua'ni Jesús jo'o jii' lcaa ngu'
 quicha nu ndya'a slo. ¹⁷ Jua'a ngua cha' ndyu'u
 tucua la cui' cha' nu nguscua jyo'o Isaías cua sa'ni
 la. Ndi'ya nscua cha': “Cua ngua tii ycui' Ni ma nde
 su ti'í ji'na, lo'o jua'a ñi'ya laca quicha nu ntsu'u
 ji'na; ngua'ni tye Ni quicha bi', ndyaca tso'o na li'”.
 Jua'a nscua lo quityi, bi' cha' ndu'ni Jesús jo'o jii'
 ngu' quicha.

Ntsu'u ngu' nu nti' tya'a lo'o Jesús

18 Lo'o ngua sca tsa na'a Jesús cha' quiña'a tsa ñati ndya'a slo, bi' cha' ngulo yu cña ji'i ngu' tya'a ndya'a yu cha' tsa lo'o ngu' ji'i ycu' yu ne' yaca ni'i ca chaca tsu' tayu' bi'. 19 Lo'o cua tsa ti ngu', li' ndyalaa sca mstru cha' jo'ó cha' chcu' lo'o Jesús:

—Mstru —nacu' mstru bi' ji'i Jesús—, lo'o na' nta' tya'a na' lo'o nu'u lcaa macala su tsa nu'u.

20 Nguxacu' Jesús cha' ji'i mstru bi' li':

—Nu naa cuatya' ni, ne' xtyuu ni' ndyu'ú ni'; lo'o jua'a quiñi sube, ne' xlyati ndyu'ú ni'. Pana na' ni, cua nda Ni 'na lijyaa chalyuu re cha' caca na' ñati, lo'o jua'a ná ntsu'u su xtyii na' caja' na', ná ntsu'u su chca'a cña' na'.

21 Lo'o li' nchcu' chaca nu qui'yu nu ndya'a lo'o Jesús nquicha':

—Cusu' —nacu' yu ji'i Jesús—, ta xi chacuayá' 'na cha' tsa'a na' to' tyi na' cha' ña'asi' na' ji'i sti na' ña'a cuayá' nu cajaa sti na', cha' xatsi' na' ji'i sti na' clyo. Li' tsa'a la lo'o nu'u.

22 Li' nguxacu' Jesús cha' ji'i yu:

—Tso'o la masi caa lca'a nu'u 'na juani ti —nacu' Jesús ji'i—. Tya ntsu'u xi xa' la ñati chalyuu tya'a ma' nu taca xatsi' ji'i ñati nu cua ngujuii.

Ngulo Jesús cña ji'i cui'i lo'o ji'i clyoo' lo tayu'

23 Lo'o li' ndyati Jesús ne' yaca ni'i piti; ndyati ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o, ndu'u ngu' ndyaa ngu' li'. 24 Lo'o li' lye tsa ndyaca cui'i, lye tsa ndyati clyoo' lo tayu'; cua quilyu'u ti yaca ni'i bi' ne' hitya xqui'ya clyoo', pana laja' Jesús ntsu'u ne' yaca ni'i bi'. 25 Li' nguxtyu'u ngu' tya'a ndya'a ji'i Jesús:

—Cusu' —nacuī ngu' ji'̄i Jesús—, cua'ni lyaá clya ji'na. Cua quilyu'u ti yaca ni'̄i re ne' hitya, cajaa na si nti'.

²⁶ Li' nguxacuī Jesús cha' ji'̄i ngu' bi':

—¿Ni cha' ntsīi tsa ma? —nacuī ji'̄i ngu'—. ¡Xi tsa tyempo ndalo ma, cha' ná jlya ti' ma ji'̄i ycui' Ndyosi cha' caca ji'̄i Ni cua'ni Ni cña!

Lo'o li' ndyatū Jesús, nchcui' lo'o cui'̄i lo'o clyoo' cha' cua'a ji'̄i cha' bi'; hora ti ngua ti' bi' li'. ²⁷ Ndube tsa ti' ngu' bi' li', cha' ngua ti' tsiya' ti clyoo' lo'o cui'̄i bi'.

—¿Ti ñati ta laca nu cusu' re? —nacuī ngu' ji'̄i tya'a ngu'—. Ndaquiya' clyoo' ji'̄i, jua'a nduna cui'̄i cha' nu nchcui' nu cusu' re lo'o.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'̄i ngu' Gadara nu ngusñi cui'̄i xña'a ji'̄i

²⁸ Lo'o li' ndyalaa ngu' chaca tsu' tayu' nde loyuu ji'̄i ngu' Gadara. Li' ndyacua tya'a tucua tya'a ngu' quicha lo'o Jesús; ngusñi cui'̄i xña'a ji'̄i tyucuaa ngu', bi' cha' tyaala tsa ngu' quicha bi'. Ndi'̄i ngu' ne' lo'o jyo'o, lo'o jua'a nga'aa nda ngu' chacuayá' tyeje tacui xa' ñati tyucuīi jua. ²⁹ Lo'o li' ngua'ni cui'̄i xña'a cha' cuīi tsa ngusi'ya ngu' quicha bi':

—¿Ni cha' ndya'a nu'u slo cua, Jesús? —nacuī ngu' quicha ji'̄i—. Nu'u laca nu sca ti Sñi' ycui' Ndyosi. ¿Ha xcube' nu'u ji'̄i cua nti' nu'u, masi si' tyempo juani caca cha' nchcube' bi'?

³⁰ Lo'o ndejua la xi ndi'̄i quiña'a tsa cube', ndya'a nclyana ni' na cacu ni'. ³¹ Li' ngua'ni cui'̄i xña'a bi', cha' ngüijña ngu' quicha chacuayá' ji'̄i Jesús cuentya ji'̄i cui'̄i bi'.

—Jlo ti' ya cha' nti' nu'u culo cui'̄i nu ntsu'u ji'̄i ya, cha' cua'ni nu'u jo'o ji'̄i ya —nacuī ngu' bi' ji'̄i

Jesús—. Bi' cha' ta xi chacuayá' ji'í cui'í cha' tsaá xñi ji'í cube' nu ndya'a jua.

³² Li' nda Jesús chacuayá' ji'í cui'í bi':

—Yaa clya mā —nacui Jesús ji'í cui'í bi'.

Lo'o li' ndyu'utsu' cui'í xña'a ji'í tyucuaa nu quicha bi', ndyaa cui'í bi' ngusñi ji'í cube'. Hora ti ngusna lcaa cube' bi', ngua'ya ni' to' cua'a, ndyú ni' ne' hitya tayu', ndyi'o ni' hitya, ngujuii lcaa cube' bi' li'.

³³ Lo'o na'a ngu' nu ña'asii ji'í cube' bi' ñi'ya nu ngua ji'í ni', ndyutsii tsa ngu' li'. Ngusna ngu' ca quichi' cha' cache' ngu' ji'í ngu' quichi' ñi'ya nu ngua ji'í ngu' quicha nu ngusñi cui'í xña'a ji'í, lo'o jua'a ndacha' ngu' ñi'ya nu ngua ji'í cube' bi'.

³⁴ Lo'o ndyuna ngu' quichi' cha' bi', ndu'u ngu' ndyaa ngu' slo Jesús. Lo'o ndyacia tya'a ngu' lo'o, li' lye tsa ngüijña ngu' bi' ji'í cha' nga'aa tyanu Jesús loyuu quichi' tyi ngu', tyaa yu xa' se'í nti' ngu'.

9

Ngua'ni Jesús jo'o ji'í sca nu quicha nu nchcu' tyucuí tyucui ña'a yu

¹ Lo'o li' xa' ndyatí Jesús ne' yaca ni'í bi', cha' tyeje tacui lo tayu' cha' tyaa quichi' tyi. ² Lo'o ndyalaa quichi' bi', li' ñaa lo'o ngu' ji'í sca nu quicha nu nchcu' tyucuí tyucui ña'a yu; ñaa ngu' slo Jesús cha' cua'ni jo'o ji'í nu quicha bi'. Ntsiya nu quicha bi' ne' sca catyā. Pana jlo ti' Jesús cha' jlya ti' ngu' bi' ji'í, bi' cha' nchcui' lo'o nu quicha ndi'ya:

—Ca tso'o nu'u, sñi' —nacui Jesús ji'í nu quicha—. Cua ngua'ni clyu ti' na' ji'í qui'ya nu ntsu'u jinu'u.

³ Lo'o li' ngulacua xi ti' mstru cha' jo'ó nu ndu cacua ti: “Cha' cuxi nchcui' nu qui'yu re cuentya ji'í ycuí' Ndyosi”. Jua'a ngulacua ti' ngu'. ⁴ Pana, ngua tii Jesús ji'í lcaa lo cha' nu ntsu'u tyiquee ngu' bi'.

—¿Ni cha' chij nti' mā ña'a mā 'na juani? —nacui Jesús ji'í mstru bi'—. ⁵ Ná ndiya ti' mā si ñacui na' ji'í nu quicha re: “Cua ngua'ni clyu ti' na' ji'í qui'ya nu ntsu'u hī”. ¿Ha tso'o la si chcui' na' lo'o nu quicha lacua: “Tyatū nu'ū, xa tu'ba catya hī cha' tyaa lo'o ji'í ca to' tyi”? —nacui Jesús—. ⁶ Ntsu'u cha' ca cuayá' ti' mā cha' ntsu'u chacuayá' 'na cuentya ji'í ycuí' Ndyosi cha' cuityi' na' qui'ya nu ntsu'u ji'í ñati' chalyuu, cha' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca ñati'. Ca cuayá' ti' mā lo'o ña'a mā cha' tyaca tso'o nu quicha re juani.

Li' xa' nchcui' Jesús lo'o nu quicha bi':

—Tyatū nu'ū —nacui Jesús ji'í—, xñi ji'í catya jinu'ū cha' tsa lo'o ji'í ca to' tyi.

⁷ Hora ti ndyatū nu quicha bi', ngusñi ji'í catya ji'í, ndu'u yu, ndyaa yu ca to' tyi yu. ⁸ Quiña'a tsa ñati' na'a ji'í cha' bi', ndyutsii tsa ngu' li'. Ngua'ni tlyu ngu' ji'í ycuí' Ndyosi li', cha' cua nda Ni chacuayá' ji'í ñati' chalyuu cha' cua'ni cña tonu jua'a, ngua ti' ngu'.

Ngusi'ya Jesús ji'í Mateo

⁹ Ndu'u Jesús ndyaa, lo'o li' cua tyeje tacui ti to' ni'í su ntucua Mateo nxñi cña cña loo ngu'. Nchcui' Jesús lo'o nu Mateo bi' li':

—Tyu'u lca'a nu'ū 'na —nacui Jesús ji'í.

Hora ti ndyatū Mateo, nguxtyanu cña ji'í, ndyaa lca'a ji'í Jesús li'.

10 Tiya' la li' nga'a Jesús nde ne' ni' jil'i Mateo, ntucua yu to' mesa cha' ndyacu yu. Lo'o li' quiña'a la ñati ndyalaa slo Mateo cha' cacu ngu' lo'o. Ndi' ngu' tya'a ndu'ni cña lo'o Mateo, lo'o xa' la ñati nu nacui ngu' jil'i cha' ná tso'o ñati bi', lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús; stu'ba ti ndyacu lcaa ngu' bi'.
 11 Lo'o na'a ngu' fariseo cha' ndyacu Jesús lo'o ngu' bi', hora ti nchcui' ngu' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i yu:

—¿Ni cha' stu'ba ti ndacu xu'na ma lo'o ngu' nu ná tso'o, masi lo'o ngu' re nu laca msu jil'i ngu' xa' tsu' nu cuiñi ti nxñi quiña'a tsa cñi cña loo jil'i ngu'?
 —nacui' ngu' fariseo bi'.

12 Pana ndyuna Jesús cha' nu nda ngu' bi', bi' cha' nchcui' ycui' yu lo'o ngu' li':

—Ngu' nu ná quicha ni, ná ntsu'u cha' caca jo'o jil'i ngu' bi' —nacui' Jesús jil'i ngu'—. Sca ti jil'i ñati quicha ntsu'u cha' caca jo'o. 13 Yaa clya ma cua'a jyaca ma jil'i cha' nu nguscua jyo'o cusu' lo quityi, nu ndi'ya nchcui': “Nti' na' cha' cua'ni tya'na ti' ma jil'i tya'a ñati ma, nacui' ycui' Ni. Bi' nu tso'o la, masi ná ta ma quiña'a tsa msta 'na; ni na'ni scu' ma, ná ndu'ni cha' ta ma msta 'na.” Jua'a nscua lo quityi. Ná lijya na' chalyuu cha' chcui' na' lo'o ñati nu tso'o tsa ycui' ngu', nti' ngu'; cua lijya na' chalyuu cha' chcui' na' lo'o ngu' nu jlo ti' cha' ntsu'u cha' cuxi tyiquee ngu', cha' caca tyuju'u ti' ngu' li'. Xtyanu ngu' jil'i cha' cuxi bi' li'.

Ndacha' ngu' judío jil'i Jesús si ná cua'ni tacati yu jil'i tsa nu ná ndacu ngu'

14 Lo'o li' ndyalaa sca taju ñatī slo Jesús, la cui' ngu' nu ndyaca tsa'a jī' Juan laja lo'o ntyucuatya jī' ngu' laca ngu' bi'. Li' nchcui' ngu' bi' lo'o Jesús:

—Ntsu'u tsā nu ná ndacu cuare —nacui' ngu'—, lo'o ntsu'u tsā nu ná ndacu ngu' fariseo, xqui'ya cha' ndu'ni tacati ya tsā bi'; pana nu'ū, lo'o jua'a ngu' nu ndyaca tsa'a jīnu'ū, lcaa tsā ndacu mā. ¿Ni cha' ta ndacu cu'mā lcaa tsā lacua?

15 Li' nguxacui' Jesús cha' jī' ngu' bi':

—Lo'o caja clyo'o ngu' ni, ndacu ngu' nu ndya'a lo'o cutsii; ná ndi'ī ngu' xñi'ī ti' ngu' tsa bi' lo'o ndi'ī ngu' lo'o cutsii —nacui' Jesús jī' ngu' li'—. Pana nu lo'o tyalaa tsā li', nu lo'o tyaa lo'o ngu' jī' cutsii, li' ná cacu ngu' tya'a tso'o cutsii, cha' caca xñi'ī ti' ngu' li'. La cui' jua'a chaa ti' tya'a tso'o na' juani, pana caca xñi'ī ti' ngu' re nde loo la.

16 'Chaca cha' hcui' na' lo'o mā: ni sca ngu' ná cua'ni cho'o ngu' late' cusū jī' ngu' lo'o sa yu'be late' cucui, cha' lo'o cua ndyaatī late' bi', tyatsii' late' cucui bi'; tyatī' jlyacua su ngalya late' bi' li'.

17 La cui' ti cha', ná su'ba ngu' lcui nu chca ndyu'u ti ne' tyaca' cusu'. Si su'ba ngu' jī' ne' tyaca' cusu', yala ti catsu seī tyaca' bi'; ndye ngula'a tyaca' li', tye lcui tyalú li'. Ne' tyaca' cucui tyu'u lcui nu chca ndyu'u ti; jua'a talo tyucuaa cha' bi', lo'o lcui lo'o tyaca' bi'. (Jua'a ngulu'u Jesús jī' ngu' cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' ná tso'o quixa' ngu' cha' cucui nu nclyu'u yu cuentya jī' ycui' Ndyosi lo'o cha' nu nguxtyanu jyo'o cusu' cha' cua'ni ngu'.)

Sñi' Jairo, lo'o nu cuna'a nu ndyala' ste' Jesús

18 Laja lo'o nchcui' Jesús lo'o ngu' bi', li' ndyalaa sca ngu' judío nu laca loo; ndatu st̄i' yu slo Jesús li', cha' jña yu sca cha' clyu ti' ji'j̄i:

—Cua ngujuii ca ti sca nu piti cuna'a sñi' na' —nacui nu cusu' ji'j̄i Jesús—. ¿Ha ná tsa nu'u slo na' cha' sta ya' nu'u lo nu piti bi'? —nacui—. Jlo ti' na' cha' nchca jinu'u cua'ni cha' tyu'ú nu piti chaca quiya'.

19 Li' ndyatu Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'j̄i, ndyaa ngu' lo'o nu cusu' bi'. 20 Pana tyucuii su ndyaa ngu' ngyacua sca nu cuna'a quicha ji'j̄i Jesús, lijya nde chu' yu cha' cala' ma' quiya' ste' yu; cua tii tyucuaa yija quicha nu cuna'a bi', cha' ndyalú tañi. 21 Ndi'ya ngulacua ti' ma': “Masi cala' ti na' ste' Jesús, li' tyaca tso'o na”. Jua'a ti ngulacua ti' ma'. 22 Lo'o li' nguxtyacui Jesús, nguxña'a ji'j̄i nu cuna'a bi':

—Cua'ni cho'o tyiquee nu'u, sñi' —nacui Jesús ji'j̄i—. Jlya ti' nu'u 'na, bi' cha' ndyaca tso'o nu'u juani.

Lo'o hora ti ndyaca tso'o nu cuna'a bi'.

23 Lo'o li' ndyalaa Jesús ca to' tyi nu laca loo bi', na'a cha' cua ndyalaa ngu' musca slo cha' nscua santo; nxi'ya tsa ngu' ndi'j̄i ngu' toni'j̄i ji'j̄i nu cusu' bi'. 24 Nchcui' Jesús lo'o ngu' li':

—Tyaa ma' tso'o la —nacui—. Na laja' ti nu piti re, si'i na ngujuii re.

Nxtyí lo'o tsa ngu' ji'j̄i Jesús li', 25 pana ngulo'o Jesús ji'j̄i ngu' cha' caja su tyat̄i ycu' yu ne' ni'j̄i ca slo nu piti bi'. Li' ngusñi yu ya' nu piti bi', ndaca'a nu piti li'. 26 Lo'o jua'a ngua cha' nguañi cha' bi' lcaa quichi su ndi'j̄i ngu' ca bi'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i tucua tya'a ngu' cuityi'

27 Lo'o li' ndu'u Jesús ca ne' ni'i bi' ndyaa yu, lo'o jua'a ndya'a lca'a tucua tya'a ngu' cuityi' ji'i yu. Ngusi'ya ngu' ji'i Jesús li':

—Cua'ni tya'na ti' nu'ü ji'i cua, cusu', nu'ü nu laca ñati tya'a ji'i jyo'o David —ndu'ni ngu' ji'i.

28 Lo'o cua ndyalaa Jesús ndyatí ni'i ji'i, lo'o nu ngu' cuityi' bi' lijya ngu' cacua la slo yu. Nhcui' Jesús lo'o ngu' bi' li':

—¿Ha jlya ti' mā cha' caca jna' cua'ni na' cha' tyaca tso'o mā? —nacuï yu ji'i ngu'.

—Jlya ti' ya, cusu' —nacuï nu ngu' cuityi' bi' ji'i.

29 Lo'o li' ndyala' Jesús cloo tyucuaa ngu' cuityi' bi':

—Tyaca tso'o mā lacua. Caca bi' ji'i mā si jlya ti' mā 'na —nacuï Jesús ji'i ngu' cuityi' bi' li'.

30 Hora ti ngua tso'o si'yu cloo ngu', ña'a tso'o ngu' li'. Lo'o li' lye nhcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Ná cacha' mā ji'i ni sca ñati, cha' ná caca cuayá' ti' ngu' ñi'ya ngua cha' ngua tso'o cloo mā —nacuï Jesús ji'i ngu' bi'.

31 Pana ndu'u ngu' ndyaa ngu' li', ndacha' ngu' ji'i lcaa ñati ñi'ya ngua cña nu ngua'ni Jesús lo'o ngu'; bi' cha' nguañi cha' bi' tyucui ña'a loyuu jua.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca nu cu'ü

32 Lo'o cua ndu'u ngu' bi' ndyaa ngu', li' ndyalaa chaca latya ñati, yaa lo'o ngu' ji'i sca yu cu'ü; na cu'ü yu xqui'ya cui'i cuxi nu ngusñi ji'i yu. 33 Lo'o ngulo Jesús cui'i cuxi ji'i nu quicha bi', li' ngua nhcui' yu, masi cu'ü yu tsa la. Ndube tsa ti' lcaa ñati nu ndü ndacua li'.

—Bilya ña'a na sca cha' tlyu jua'a —nacui ngu' ji'i tya'a ngu'—. Ná ntsu'u ñati tyucui ña'a nasiyu Israel re nu caca cua'ni jo'o jua'a —nacui ngu'.

³⁴ Pana xa' ña'a nchcui' ngu' fariseo bi':

—Na nclyo nu Jesús jua ji'i cui'i cuxi nu ngusñi ji'i ngu' xquiya nu xu'na cuiñaja nu nda chacuayá' cha' cua'ni yu jua'a —nacui ngu' fariseo bi'.

Tya'na tsa ti' Jesús ji'i ngu' quiña'a

³⁵ Lo'o li' ndyaa Jesús lcaa quichi sube, lcaa quichi tonu, cha' culu'u ji'i ngu' ne' laa ji'i ngu' judío; quiña'a tsa cha' nda Jesús lo'o ñati ñi'ya tso'o caca lo'o laca ycuí' Ni loo ne' cresiya ji'i ngu'. Lo'o jua'a ngua'ni jo'o ji'i lcaa ngu' quicha, ji'i lcaa ngu' nu ngunu'u ti'. ³⁶ Tya'na tsa ti' Jesús ji'i nu quiña'a tsa ñati nu ndya'a lca'a ji'i, cha' ná nchca ji'i ngu' bi'; nga'aa jlo ti' ngu' ñi'ya nu tyi'i tso'o la ngu'. Ñi'ya ndu'ni xlya' nu ná ntsu'u nu ña'asii ji'i ni', jua'a ndu'ni ngu' quiña'a bi', ngua ti' Jesús. ³⁷ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, nda yu sca cuii lo'o ngu' cuentya ji'i ngu' quiña'a bi'. Nacui yu cha' bilya cuna tso'o ngu' cha' ji'i ycuí' Ndyosi, cha' ñi'ya laca sca xtya nu tso'o tsa ndyatsi cha' cua ngulala ti caca clacua, jua'a laca ngu' bi'.

—Chañi cha' ntsu'u tsa cña re cha' chcui' na lo'o ñati cha' xñi ngu' cha' nu nchcui' na' —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Lo'o jua'a, xti ti ngu' ntsu'u nu caca cua'ni cña re. ³⁸ Bi' cha' chcui' ma lo'o Sti na' nu laca Xu'na cña re, cha' tya ta Ni xi xa' la tya'a ñati nu taca ji'i cua'ni cña re.

10

Nu tii tyucuaa tya'a ñati nu ngusubi Jesús ji'i cha' ca tsa'a ngu' ji'i

¹ Lo'o li' ngusi'ya Jesús ji'i nu tii tyucuaa tya'a ñati nu ndyaca tsa'a ji'i cha' caa ngu' slo. Nda yu chacuayá' ji'i ngu' bi', cha' tsa'a ngu' lo cña ji'i, cha' culo ngu' cui'i cuxi nu ngusñi ji'i ñati; jua'a nda yu chacuayá' cha' cua'ni ngu' cha' tyaca tso'o ngu' quicha.

² Nde nscua na' xtañi ca ta'a tii tyucuaa tya'a ngu' nu ngusubi Jesús: nu clyo ngusubi yu ji'i Simón, nu lo'o ndu'ni ngu' Pedro ji'i, lo'o Andrés tya'a ngula nu Simón bi'; li' ngusubi yu ji'i Jacobo, lo'o Juan tya'a ngula Jacobo, nu laca sñi' Zebedeo; ³ lo'o jua'a ngusubi yu ji'i Felipe, lo'o ji'i Bartolomé, lo'o ji'i Tomás, lo'o ji'i Mateo nu ngusñi cñi cña loo ngu' clyo; lo'o jua'a ngusubi yu ji'i Jacobo sñi' Alfeo, lo'o ji'i Lebeo nu lo'o ndu'ni ngu' Tadeo ji'i; ⁴ ngusubi yu ji'i Simón nu ngua ji'i taju ngu' cananista, lo'o ji'i Judas Iscariote nu cuju' cresiya ji'i Jesús ji'i ngu' cuxi ca tiya' la.

Ngulo Jesús cña ji'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi', cha' chcu' ngu' lo'o ngu' xa' quichi

⁵ Ngulo Jesús cña ji'i nu tii tyucuaa tya'a ngu' bi' ndi'ya:

—Ná tsa'a mā tyucuii nde xa' tsu' su ndi'i ngu' nu ná ntsu'u cha' ji'i lo'o ycui' Ndyosi tsiya' ti, ni ná tsa'a mā quichi tyi ngu' Samaria —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. ⁶ Sca ti slo ngu' Israel tya'a mā tsa'a mā, cha' tya'na tsa ngu'; ñi'ya ndu'ni xlya' nu cua nguna', jua'a ndu'ni ngu' bi'. ⁷ Ta mā cha' lo'o ngu' lcaa quichi cha' cua tyalaa ti hora cha' caca

ycui' Ndyosi loo. ⁸ Cua'ni mā cha' tyaca tso'o ngu' quicha, cua'ni mā cha' chaca quiya' tyu'ú ngu' nu cua ngujuui; cua'ni mā jo'o ji'ḷi ngu' nu ndyatsu' cuaña', cha' nu xa' caca lubii cuaña' ngu' quicha bi'; culo mā ji'ḷi cui'ḷi cuxi nu ngusñi ji'ḷi xa' la ñati. Ná ngusñi na' cñi lo'o nda na' chacuayá' ji'ḷi mā cha' cua'ni mā jo'o ji'ḷi ngu' quicha, bi' cha' ná cui'ya mā caya' lo'o cua'ni mā jo'o ji'ḷi ngu'.

⁹ 'Ná lo'o cñi cui'ya mā tsaa mā, masi cñi oro, masi cñi plata, masi cñi sube; ¹⁰ ni ná lo'o quixu tyaja qui'ya mā tsaa mā. Lo'o jua'a ná qui'ya mā chaca camxa, ni xa' caña, ni ná lo'o yaca tyu'u ya' mā tsaa mā. Si cua nguxtyucua mā ji'ḷi ngu', nga'a cha' xacu ngu' ji'ḷi mā.

¹¹ 'Lo'o tyalaa mā sca quichi, masi quichi tlyu, masi quichi sube ti, li' clyana mā ji'ḷi sca ñati nu tso'o ntsu'u tyiquee ña'a yu ji'ḷi mā. Slo yu bi' tyi'ḷi mā ña'a cuayá' nu tsaa mā xa' quichi. ¹² Nu lo'o tyatḷi mā to' tyi yu, jña mā ji'ḷi ycui' Ndyosi cha' ti ti tyi'ḷi tyiquee ngu' ca tyi. ¹³ Si chañi cha' nti' ngu' nu ndi'ḷi ni'ḷi bi' cuna la ngu' cha' ji'ḷi ycui' Ndyosi, li' cua'ni Ni cha' ti ti tyi'ḷi tyiquee ngu' bi'; pana si ñilo'o ti ngu' ji'ḷi mā cha' nti' ngu' cuna ngu', nga'aa culacua Ni ji'ḷi ngu' bi'. Li' nga'aa chcul' mā cha' ji'ḷi ycui' Ndyosi lo'o ngu' bi'. ¹⁴ Lo'o si ná nti' ngu' cha' tyanu mā slo ngu', si ná ntaja'a ngu' cuna ngu' cha' nu nclu'u mā ji'ḷi ngu', li' xtyanu mā ji'ḷi ngu' bi', masi xtyanu mā ji'ḷi quichi bi'; jua'a salú mā sñii yuu nu ntsu'u quiya' mā lo'o tyu'u mā quichi bi'. ¹⁵ Cha' liñi nchcul' na' lo'o mā, cha' nu lo'o tyalaa tsā nu cua'ni cuayá' ycui' Ndyosi ji'ḷi lcaa ñati, li' xcube' tsa Ni ji'ḷi ngu' quichi su ná ntaja'a ngu' cuna ngu' cha' nu culu'u mā ji'ḷi ngu'; tsā bi' ca

tso'ola cha' jii' ngu' cuxi nu nguti'i quichi Sodoma, nu nguti'i quichi Gomorra nu ngua sa'ni.

Cua'ni lya' ti' ngu' jii' ma

¹⁶ 'Cua'a jyaca ma 'na: Ta na' jii' ma cha' tsa ma xa' quichi ñi'ya si laca ma xlya' nu ndya'a laja bo'oa tyaala; bi' cha' tii ti ti' ma tya'a ma laja ñati, ñi'ya nti' ndya'a cuaña nu tii tsa ti'. Tso'oa ti tya'a ma, ná cua'ni tyaala ma jii' ngu' tsiya' ti. Caca ma ñi'ya laca paloma, cha' masu tsa ni', ná tyaala ni' tsiya' ti. ¹⁷ Pana cua'ni tii ti ti' ma lo'oa ñati; ná tyiquee' tsa lo'oa ngu' jii' ma slo ngu' tsiya, masi ná tyaala ma jii' ngu'. Lo'oa jua'a quiji'i ngu' jii' ma ne' laa jii' ngu'. ¹⁸ Ntsu'u ngu' nu tsa lo'oa jii' ma slo ngu' nu laca loo cha' ñasi' ti ngu', hasta tyalaa ma ca slo ycu'i rey. Lo'oa xcube' ngu' jii' ma xqui'ya na', li' caja xi tyempo cha' ta ma xi cha' jna' lo'oa ngu' bi', masi lo'oa ngu' xa' tsu'. ¹⁹ Nu lo'oa tsa lo'oa ngu' jii' ma slo ngu' tsiya ni, ná culacua tsa ti' ma ñi'ya caca cha' nu chcu'i ma lo'oa ngu' bi', ñi'ya caca xacu'i ma cha' jii' ngu' bi'. Cua'ni ycu'i Ndyosi cha' quije cha' liñi nu chcu'i ma lo'oa ngu' bi', ²⁰ cha' si'i cha' jii' ti ma nu chcu'i ma li'; cha' jii' Xtyi'i ycu'i Ndyosi Sti na, bi' caca cha' nu chcu'i ma lo'oa ngu'.

²¹ 'Tii ti ti' ma tyi'i ma lacua, cha' lo'oa tya'a ngula ma tsa lo'oa jii' ma cha' cuiñi ti sta qui'ya jii' ma slo ngu' tyaala bi'; lo'oa jua'a cujuu' cuañi' sti ma jii' ma. Hasta sñi' ma, cujuu' cuañi' ngu' jii' cu'ma nu laca ma sti ngu' xtya'a ngu' slo ngu' tyaala bi'; hasta cujuu' ngu' jii' ma nti' nu sube bi'. ²² Lo'oa jua'a caca ti'i ti' lcaa ngu' ña'a ngu' jii' ma xqui'ya na'. Pana ñati nu talo jii' lcaa cha' cuxi bi', clyaa' ngu' li', caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jii' ngu' bi'. ²³ Tso'oa

xna ma nde xa' quichi nu lo'o lye tsa cua'ni lya' ti' ngu' ji'i ma. Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani: Bilya ta ma cha' 'na lo'o ngu' Israel tya'a na nde lcaa quichi tyi ngu' nu lo'o caa na' chalyuu chaca quiya', na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati.

²⁴ Ñati nu laca mstru ji'i ngu', bi' laca nu jlo la ti', si'i na jlo la ti' ngu' cuañi' nu ndyaca tsa'a ca ti. Lo'o jua'a ñati nu laca xu'na ngu', bi' laca loo ji'i ngu', si'i msu nu laca loo. ²⁵ Sca ti cuayá' cha' ti' caca ji'i ngu' cuañi' bi' li', ñi'ya nu ndyaca ji'i mstru ji'i ngu'; sca ti cuayá' cña ti' caca ji'i msu bi' li', ñi'ya nu ndyaca ji'i xu'na ngu'. Bi' cha' taca ca cuayá' ti' ma cha' ti' tsa chcui' ngu' ji'i ma nu ntsu'u cha' ji'i ma lo'o na', cha' laca nu Xu'na ma; cua nchcui' ngu' cha' Beelzebú nu xu'na cuiñaja laca na'.

¿Ti ji'i cutsii ma?

²⁶ 'Bi' cha' nacui na' cha' ná cutsii ma ji'i ñati chalyuu ti. Lcaa cha' nu ngua'ni ngu' cuaana ti, nti' ngu', quijeloo cha' bi' ji'i ñati nde loo la; lcaa cha' nu ntsu'u cuatsi' ti ji'i ngu', nti' ngu', caca cuayá' ti' ñati ji'i cha' bi' nde loo la. ²⁷ Lcaa cha' nu nchcui' na' lo'o cu'ma nde su ndi'i ma ycu'i' ti ma, chcui' ma cha' bi' lo'o lcaa ñati nde loo la; jua'a scaa cha' nu nlyu'u na' ji'i ma cuaana ti, cui' chcui' ma cha' bi' lo'o lcaa ngu' quichi. ²⁸ Ná cutsii ma ji'i ngu' nu cujuu' ji'i ma nde chalyuu ti, cha' ná nchca ji'i ngu' cujuu' ngu' ji'i cresiya ji'i ma; tso'o la si cutsii ma ji'i ycu'i' Ndyosi nu cua'ni cuayá' ji'i ma nde loo la. Cutsii ma ji'i ycu'i' Ndyosi tu'ni, xqui'ya cha' cua'ni Ni cha' tye cha' ji'i ma tsiya' ti si tsaa ma ca bilyaa.

29 'Cua jlo ti' mā cha' tsa'ña tsa nga'a quiñi sube nu ndujui' ngu', masi tucua tya'a quiñi sube caja jil'i mā sa paxu ti. Pana ycui' Sti na laca loo, lcaa cha' jlo ti' Ni; masi sca ti quiñi sube cajaa ni', pana cua jlo ti' ycui' Ni cha' bi'. 30 Lo'o jua'a cua ngulacua Ni jil'i lcaa quicha' hique mā, jlo ti' Ni ni lcaua tya'a quicha' ntsu'u hique scaa ngu'. 31 Lo'o cu'mā ni, quiña'a tsa ntsu'u lo cu'mā ca slo ycui' Ndyosi; ná stu'ba mā tsiya' ti masi lo'o quiña'a tsa quiñi sube. Bi' cha' ná ntsu'u cha' cutsii mā jil'i ñati.

Cha' jil'i ñati nu ntsu'u cha' jil'i lo'o Jesucristo

32 'Lo'o chaca cha' ni: lcaa ñati nu ntsu'u cha' jil'i lo'o na', nu nchcui' cha' jna' lo'o xa' ñati, jua'a na', chcui' na' lo'o Sti na' nu ntucua nde cua cha' tya'a tso'o na' laca ñati bi'. 33 Lo'o jua'a lcaa ngu' nu nchcui' lo'o xa' ñati cha' ná ntsu'u cha' jil'i ngu' lo'o na', jua'a na', chcui' na' lo'o Sti na' nu ntucua nde cua cha' si'i tya'a tso'o na' laca ñati bi'.

Ná stu'ba cha' jil'i ñati chalyuu xqui'ya Jesús

34 'Ná culacua ti' mā cha' ti ti tyi'i tyiquee ñati chalyuu xqui'ya cha' cua lijya na'. Ná caca jua'a. Lye la xuü tya'a ngu' xqui'ya na'; 35 xuü tya'a sca ñati lo'o sti yu xqui'ya na', xuü tya'a sca nu cuna'a lo'o xtya'a cho' xqui'ya na', xuü tya'a cuxii jil'i ngu' lo'o xtya'a laa cho'. 36 Xuü tya'a ngu' jua'a ña'a cuayá caca lcaa tya'a ngu' tya'a cusuu ngu'.

37 'Tso'o tsa lo'o ndu'ni tyaca'a ngu' jil'i sti ngu', jil'i xtya'a ngu'; pana si xti la ndu'ni tyaca'a ngu' bi' 'na, ná taca tya'a ngu' bi' lo'o na'. Lo'o jua'a tso'o lo'o ndu'ni tyaca'a ngu' jil'i sñi' ngu', masi sñi' qui'yu, masi sñi' cuna'a; pana si xti la ndu'ni tyaca'a ngu' bi' 'na, ná taca tya'a ngu' bi' lo'o na'.

38 Lo'o jua'a ná taca ñacui ngu' cha' na' laca Xu'na ngu', si ná nti' ngu' bi' tya'a ngu' lo'o na' tyucui nu culu'u na' ji'i ngu' cha' tsa' ngu'. Ntsu'u cha' xñi ngu' tyucui bi', masi cujui xa' ñati ji'i ngu' bi' xqui'ya cha' jna'. 39 La cui' jua'a ngu' nu ná ndyujui ñati ji'i xqui'ya cha' lye la ndu'ni tyaca'a ngu' ji'i ycu' ca ti ngu', ná caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu' bi'; pana caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu' si cujui ñati ji'i xqui'ya cha' jna'.

Cha' tso'o nu tyacua ji'i ngu' nde loo la

40 'Chaca cha' ni: lo'o ta ñati su tyi'i ma to' tyi ngu', stu'ba ndyu'u cha' ñi'ya si cua nda ngu' bi' su tyi'i na' to' tyi ngu'. Lo'o jua'a, lo'o ta ngu' su tyi'i na' lo'o ngu', stu'ba ndyu'u cha' ñi'ya si cua nda ngu' bi' su tyi'i ycu' Ndyosi lo'o ngu', cha' la cui' ycu' Ndyosi laca nu cua nda Ni 'na lijya na' ca nde. 41 Lo'o si ta ngu' su tyi'i sca ñati nu laca tu'ba ji'i ycu' Ndyosi, cha' cuentya ji'i ycu' Ndyosi ndya'a ñati bi', tso'o tsa caca ji'i ngu' bi' nde loo la. Li' tyacua sca cha' tso'o nu cua nguxco'o ycu' Ndyosi cuentya ji'i ngu' bi', stu'ba ti caca ji'i ngu' bi' lo'o ji'i nu laca tu'ba bi'. Lo'o jua'a si ta ngu' su tyi'i sca ñati nu tso'o tsa tyiquee xqui'ya cha' ndaquiya' yu cha' ji'i ycu' Ndyosi, stu'ba caca ji'i ngu' bi' lo'o ji'i nu tso'o tsa tyiquee bi' nde loo la, cha' cua nguxco'o ycu' Ndyosi sca cha' tso'o nu tyacua ji'i ngu' bi' ca su ntucua ycu' Ni. 42 Lo'o jua'a, si ta ñati masi sca sca' ti hitya co'o ngu' cuañi' re xqui'ya cha' ngu' nu ndyaca tsa'a 'na laca ngu', chañi cha' cua nguxco'o ycu' Ndyosi sca cha' tso'o nu tyacua ji'i ñati bi' nde loo la.

11

Nda Juan ji'i ñati cha' tsa slo Jesús

¹ Nu lo'o ndye ngulu'u Jesús cha' bi' ji'i nu tii tyucuaa tya'a ñati nu ndyaca tsa'a ji'i yu, ndu'u yu ndyaa yu cha' chcu'i' yu lo'o ngu' tyu tya'a quichi nu ndi'i cacua ti; ngulu'u yu ji'i ngu' quichi bi'.

² Tya nga'a Juan ne' chcu, pana cua ndyuna nu Juan bi' ji'i lcaa ña'a cña nu ndyu'ni Jesús nu laca Cristo; bi' cha' ngulo Juan cña ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, cha' tsa ngu' bi' slo Jesús, ³ cha' xcuane ngu' bi' ji'i Jesús cuentya ji'i Juan ndi'ya:

—¿Ha chañi cha' nu'u laca ycui' nu cua caa ti? —nacui' ngu' bi' ji'i Jesús li—. ¿Ha tya caa la chaca nu caca ycui' Cristo?

⁴ Li' nguxacui' Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—Yaa ma cacha' ma ji'i Juan lcaa lo cha' nu nduna ma slo na', lcaa cha' nu ña'a ma slo na' —nacui' Jesús ji'i ngu'—. ⁵ Cacha' ma cha' nu cua na'a ma ca nde ji'i yu; cacha' ma ji'i cha' ndu'ni na' cha' ndyaca tso'o cloo ngu' nu ngua cuityi', cha' ndya'a ngu' nu ngua quicha quiya', cha' ngua lubii cuaña' ngu' nu ndyatsu' cuaña', cha' nduna ngu' nu ngua cu'u jyaca, cha' ndyu'ú ngu' chaca quiya' nu cua ngujui, cha' nchca cuayá' ti' ngu' ti'i ñi'ya nu cua'ni lyaá ycui' Ni ji'i ñati chalyuu ji'i nu cuxi.

⁶ Tso'o tsa caca tyiquee ñati nu ña'a ti tya nxñi cha' 'na, masi ná nchca cuayá' tso'o ti' lcaa cha'.

⁷ Lo'o cua ndyaa ngu' bi', li' nguxana Jesús nchcu'i' yu cha' ji'i Juan bi' lo'o nu quiña'a tsa ñati nu ndi'i cajua:

—Nu lo'o ndyaa ma ne' quixi' su nguti' Juan ca su ná ndi'i ñati, ¿na ca ngulacua ti' ma cha' ña'a ma

ca ndacua? —nacui Jesús jii' ngu'—. ¿Ha na'a ma sca yaca quii nu nchcuta cui' jii'? Si' i jua'a. ⁸ ¿Ni cha' laca ndyaa ma cajua lacua? ¿Ha na'a ma jii' sca nu qui'yu nu tso'o tsa ña'a ste' yu? Si' i jua'a, cha' nu ngu' nu lacu' ste' tso'o tsa ña'a ni, ndii' ngu' bi' slo ngu' culiya' nu laca loo. ⁹ Ná tyiquee' ngua tii ma cha' laca Juan sca ñati' nu laca tu'ba jii' ycu' Ndyosi. Chañi cha' laca yu jua'a, pana tlyu la cña ngujui jii' Juan. ¹⁰ Ndi'ya nguscua jyo'o cusu' cua sa'ni la cha' jii' cña nu ntsu'u jii' Juan:

Culo na' cña jii' sca msu 'na cha' tsa yu nde loo nu'u,

cha' saala yu tyucui' su caa nu'u.

Jua'a nchcui' ycu' Ni jii' Cristo. ¹¹ Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma jii' Juan nu ntyucuatya jii' ngu', cha' bilya cala sca ñati' chalyuu nu jua'a ntsu'u cña tlyu la jii', ñi'ya nu ngua jii' Juan bi'. Pana cua lijya na' cha' caca na' loo ne' cresiya jii' ñati'; juani cua ña'a ca ñati' nu ngusñi cha' 'na, tlyu la cha' ntsu'u jii' ngu' bi' que Juan, masi ti' i ti' ngu', masi cuañi' ngu'.

¹² 'Tya lo'o lijya Juan bi' tya clyo hasta juani quiña'a tsa cha' nchcui' ngu', cha' nti' tsa ngu' cha' caca ycu' Ndyosi loo jii' ñati'. Lo'o jua'a ntsu'u tsa ngu' nu lye tsa ndu'ni juersa cha' tyalaa ngu' slo ycu' Ndyosi jua'a ti. ¹³ Pana cua nchcui' lcaa jyo'o cusu' nu ngua tu'ba jii' ycu' Ndyosi sa'ni la ñi'ya caca lo'o xana caca ycu' Ni loo ne' cresiya jii' ñati'; la cui' jua'a nchcui' cha' nu nguscua jyo'o Moisés lo quityi, ñi'ya laca cña nu ngulo ycu' Ni jii' ñati'. Lo'o ca tiya' la, li' ndyalaa Juan. ¹⁴ La cui' bi' laca ñi'ya ngua Elías, nu ngua tu'ba jii' ycu' Ndyosi cua sa'ni; la cui' cua sa'ni nscua cha' caa nu bi' chaca

quiya' juani, si tyaja'a mā xñi mā cha' bi'. ¹⁵ Cua'a jyaca tso'o mā ji'i cha' nu nda na' re lo'o mā.

¹⁶ 'Ná tso'o tsiya' ti ñi'ya nu ndu'ni ñati chalyuu tyempo juani. Ndu'ni ngu' ñi'ya si laca ngu' nu sube nu ndya'a ndijya ti cla'be quichi, nu taja ti' ji'i tya'a ndijya ngu' cha' ná nti' ngu' quijsya ngu' lo'o tya'a ngu'. Bi' cha' nxi'ya ngu' ji'i tya'a ngu': ¹⁷ “¿Ni cha' ná ntyaja'a mā cula quiya' mā? Na nclya'a ya xi jii cha' ji'i mā”, nacui nu sube bi'. “¿Ni cha' ná ntyaja'a mā ca xñi'i ti' mā lo'o cua? Na nclya'a ya marcha, na nxi'ya ya nga'a ya.” La cui' jua'a ndyu'ni cu'mā ñati chalyuu juani; xcui' na taja ti' mā, ná tso'o ntsu'u tyiquee mā tsiya' ti ña'a mā ji'i tya'a ñati mā. ¹⁸ Nu lo'o ñaa Juan bi' ni, ntsu'u quiña'a tsa na nu ná ndacu yu, nu ná ndyi'yu yu. Lo'o li' nchcui' mā ji'i yu: “Ntsu'u cui'i xña'a ji'i yu, bi' cha' ndu'ni yu jua'a”, nacui mā. ¹⁹ Lo'o li' lijya na' nu cua nda Ni 'na lijya'a cha' caca na' ñati, ndacu na' lcaa lo na lo'o mā, ndyi'yu na' lcaa lo na lo'o mā, lo'o li' nchcui' mā 'na: “¿Ña'a mā ña'a! Ndacu tsa yu jua, cu'bi tsa yu”, nacui mā ji'i tya'a mā. “Ná tso'o yu jua cha' tya'a tso'o yu laca ngu' nu nxñi cñi cña loo na, lo'o jua'a xi xa' la ngu' cuxi laca tya'a tso'o yu”, nacui mā 'na. Nacui mā jua'a cha' ná tso'o cha' nu nchcui' na', nti' mā; pana caca cuayá' ti' mā nde loo la cha' liñi tsa cha' nu nchcui' ngu' nu nacui cha' cuentya ji'i ycu' Ndyosi laca na'.

Quichi su ná ndaquiya' ngu' ji'i ycu' Ni

²⁰ Lo'o li' lye xi nchcui' Jesús cha' ji'i quichi su lu'ba ti ndya'a yu, cha' quiña'a cha' tlyu cua ngua'ni yu slo ngu' ca tyi bi', pana ná ngua tyuju'u

ti' ngu' ji'i cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ngu'; ná nguxtyanu ngu' ji'i cha' cuxi bi'.

²¹ —i Tya'na tsa cu'ma ngu' quichi Corazín! —nacu Jesús—. i Tya'na tsa cu'ma ngu' quichi Betsaida! —nacu—. Cua quiña'a tsa cha' tlyu nu cua na'a cu'ma, pana ná nguju'u ti' ma tsiya' ti ji'i cha' cuxi nu ndyu'ni ma, ná nguxtyanu ma cha' bi'. La cui' jua'a tya sa'ni la xña'a tsa ngu' quichi Tiro lo'o ngu' quichi Sidón, ngu' xa' tsu' ngua ngu' bi'. Pana ná nguju' ñi'ya caca tyuju'u ti' ngu' bi' ji'i cha' cuxi nu ngua'ni ngu', ná ngulochu' ngu' ji'i cha' cuxi bi', cha' bilya ña'a ngu' bi' cha' tlyu ñi'ya nu ña'a cu'ma ngu' Israel; bi' cha' ná ngua xñi'i ti' ngu' bi'. Ná ndyacu' ngu' late' ngata, ni ná ngusu'ba ngu' jii hique ngu' ñi'ya nu ndu'ni ngu' su nscua jyo'o. ²² Liñi cacha' na' ji'i ma, cha' caca tso'o la ji'i jyo'o ngu' Tiro lo'o ji'i jyo'o ngu' Sidón, nu lo'o tyalaa tsá tlyu lo'o cua'ni cuayá' ycu' Ndyosi ji'i ñati chalyuu; lye la xcube' Ni ji'i cu'ma li'. ²³ Lo'o cu'ma ngu' Capernaum ni, ¿ha tso'o tsa quichi tyi ma nti' ma? ¿Ha laca quichi tyi ma loo ji'i xa' quichi nti' ma? Pana nde loo la quiñu'u tsiya' ti quichi tyi ma, tyaa ycu' ma ca bilyaa li'. Quiña'a tsa cha' tlyu ngua'ni na' slo cu'ma, lo'o ná jly'a ti' ma 'na tsiya' ti. La cui' jua'a nu ngua sa'ni, xña'a tsa ngua ngu' quichi Sodoma; pana ná na'a jyo'o ngu' bi' cha' tlyu ñi'ya nu cua na'a cu'ma ngu' Capernaum. Si cua na'a ngu' cha' bi', cua ngua tyuju'u ti' ngu' ji'i cha' cuxi nu ngua'ni ngu' li', cua ngulochu' ngu' ji'i cha' cuxi bi'; tya nscua quichi tyi ngu' bi' juani lacua. ²⁴ Liñi cacha' na' ji'i ma, cha' caca tso'o la ji'i jyo'o ngu' Sodoma bi' tsá tlyu lo'o cua'ni cuayá' Ni ji'i ñati chalyuu; lye la xcube'

Ni ji'í cu'ma li'.

Ti ti tyi'í tyiquee ngu' xqui'ya Jesús

²⁵ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o ycui' Ndyosi Sti yu:

—Cua'ni tlyu na' jinu'u, Sti na'; la cui' nu'u laca Xu'na ya, masi nde cua, masi nde chalyuu —nacui Jesús ji'í ycui' Ndyosi—. Tsa xlya'be hi cha' cua ngua'ni nu'u cha' ngua cuayá' ti' ñati nu ná jlo tso'o ti' nquicha'; pana xa' ñati ñi'ya nti' ngu' tii, ná nchca cuayá' ti' ngu' bi' cha' jinu'u. Masi ngu' nu nchca tsa ji'í, masi ngu' nu jlo tsa ti' lcaa cha' jinu'u nti' ngu', pana ná nchca cuayá' ti' ngu' bi'. ²⁶ Chañi cha' jua'a nti' ycui' nu'u, cha' caca cuayá' ti' ngu' nu ná jlo ti' tsiya' ti.

²⁷ Lo'o li' tya ngulu'u la Jesús xi ji'í ngu':

—Lcaa chacuaya' ji'í Sti na' ndyanu ya' na'. Ni sca ñati ná jlo ti' ñi'ya laca cha' nu ntsu'u ne' cresiya 'na nu laca Sñi' ycui' Ni; sca ti ycui' Ndyosi Sti na' jlo ti' ñi'ya laca cha' nu ntsu'u ne' cresiya 'na. Lo'o jua'a, ni sca ñati ná jlo ti' ñi'ya laca cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'í Sti na'; sca ti na' nu laca Sñi' ycui' Ni jlo ti' na', lo'o jua'a culu'u na' cha' bi' ji'í ñati nu subi na' ji'í cha' ca tsa'a ngu' 'na. ²⁸ Lcaa cu'ma nu nga'aa talo ma cha' ti'í tsa cña nu ntsu'u ji'í ma nde chalyuu, nti' ma, caa ma tyu'u cha' ji'í ma lo'o na' juani; ta na' chacuayá' cha' ti ti tyi'í tyiquee ma lí'. ²⁹ Xñi ma cña nu ta na' ji'í ma, lo'o li' ca tsa'a ma lcaa cha' 'na. Tya'na tsa ti' na' ña'a na' ji'í ma, lo'o jua'a talo tsa tyiquee na' ji'í ma; ti ti tyi'í tyiquee ma lo'o cua ngüityi na' cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'í ma. ³⁰ Cha' tso'o laca cha' nu ca tsa'a ma 'na; ná tucui cha' bi', lo'o jua'a lasa ti cña nu ta na' ji'í ma.

12

Nsuu ngu' si'yu trigo tsá nu ndi'i cña' ngu'

¹ Lo'o ngua tsá ta'a nu ndi'i cña' ngu' judío, li' ndyaa Jesús su nscua xtyá trigo ji'i ngu' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i. Cua ntyute' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, bi' cha' ngusuu ngu' xi si'yu trigo cha' cacu ngu' ña'a ye'e ti. ² Li' na'a ngu' fariseo cha' ndyu'ni ngu' jua'a, nchcui' ngu' lo'o Jesús li':

—¿Ha ná jlo ti' mā cha' ná ntsu'u chacuayá' cua'ni na cña juani, cha' tsá nu ndi'i cña' na laca? —nacui' ngu' bi' ji'i Jesús—. Nu ngu' cua nu ndyaca tsa'a jinu'u ni, ¿ni cha' laca ndyu'ni ngu' cña juani lacua?

³ Lo'o li' nguxacui' Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—¿Ha bilya chcui' mā lo quityi' ji'i ycui' Ndyosi nu nscua ñi'ya nu ngua'ni jyo'o David sa'ni? —nacui' Jesús ji'i ngu'—. Ngua sca tsá ntyute' tsa yu li', lo'o jua'a ntyute' tsa lcaa ngu' tya'a ndya'a yu. ⁴ Pana jlo ti' yu cha' ntucua xlyá nu laca msta ji'i ycui' Ndyosi lo mesa ne' ni'i nu cuentya ji'i Ni cajua. Bi' cha' ndyaa ngu' ne' ni'i bi', ndyacu ngu' xlyá bi', masi ná ntsu'u chacuayá' cacu cua ña'a ca ñati' ji'i; sca ti' ji'i ngu' sti jo'ó ntsu'u chacuayá' cacu ngu' xlyá bi'. ⁵ Lo'o jua'a ntsu'u chaca cha' nu nguscua jyo'o Moisés lo quityi, cha' ngu' sti jo'ó ni, ná nga'a cña' sti jo'ó ne' laa tonu lo'o ndyaca tsá nu ndi'i cña' ngu'; ntsu'u cña nu ndu'ni ngu' sti jo'ó bi'. Pana la cui' ti ná ntsu'u qui'ya ji'i ngu' bi' cuentya ji'i ycui' Ndyosi —nacui' Jesús ji'i ngu' fariseo bi'—. ⁶ Chañi cha' nu nchcui' na', sca cha' nu ndulo la ji'i mā que laa tonu bi' ji'i mā. ⁷ Ná ndube ti' mā ñi'ya nu nchcui' cha' nu nacui' ycui' Ndyosi, nu nscua

lo quityi ndi'ya: “Nti' na' cha' cua'ni tya'na ti' ma' ji'i tya'a ñati ma”, nacui Ni, “bi' cña nu tso'o la cha' cua'ni ma. Pana ná nti' na' cha' ta ma quiña'a tsa msta 'na; ni na'ni scu' ma, ná ndu'ni cha' ta ma 'na.” Si cua ngua cuayá' ti' ma ñi'ya nchcui' cha' nu nscua lo quityi bi', ná sta ma qui'ya ji'i ngu' cha' cuiñi ti. ⁸ Lo'o jua'a ta na' chaca cha' lo'o ma, cha' na' nu cua nda Ni 'na lijya'a cha' caca na' ñati ni, laca na' loo, masi tsá nu ndi'i cña' ngu'.

Cha' ji'i sca yu quicha nu nchcu' ya'

⁹ Lo'o li' ndu'u Jesús, ndyaa yu xa' quichi, ndyati yu ne' laa ji'i ngu' judío cajua. ¹⁰ Li' na'a yu cha' ndi'i sca nu qui'yu nu quicha ya', cha' cua nchcu' tyucui' sca tsu' ya'. Li' nchcuane ngu' ji'i Jesús:

—¿Ha ntsu'u chacuayá' ji'na cha' cua'ni na jo'o ji'i ngu' quicha tsá ta'a, nu lo'o nga'a cha' tyi'i cña' na? —nacui ngu' ji'i Jesús.

Nti' tsa ngu' bi' sta ngu' qui'ya hichu' Jesús.

¹¹ Lo'o li' nguxacui yu cha' ji'i ngu':

—¿Ha ná culo ma' ji'i sca xlya' ji'i ma' si tyú ni' ne' tyuu? —nacui Jesús ji'i ngu'—. Culo ma' ji'i ni' tu'ni, masi tsá ta'a laca. ¹² Lo'o ñati ni, ndulo la cha' ji'i ñati que ji'i sca xlya', bi' cha' ntsu'u chacuayá' xtyucua na ji'i ñati, masi tsá nu tacati tsa ji'na, nu ná ntsu'u chacuayá' cha' cua'ni na cña.

¹³ Lo'o li' nchcui' yu lo'o nu quicha bi':

—Xquiñi nu'u ya' —nacui Jesús ji'i.

Lo'o nchquiñi nu quicha bi' ya', hora ti ndyaca tso'o ya' nu quicha, stu'ba ngua bi' lo'o chaca tsu' ya'. ¹⁴ Lo'o li' ngua ñasi' tsa nu ngu' fariseo bi' ji'i yu, ndu'u ngu', ndyaa ngu'; ngua ti' ngu' si caja ñi'ya caca cua'ni tye ngu' cha' ji'i Jesús li'.

Ñi'ya nscua cha' ji'i Jesús lo quityi cua sa'ni

¹⁵ Pana ngua cuaya' ti' Jesús lcaa ña'a cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ngu' fariseo, bi' cha' ndu'u yu ndyaa yu xa' se'i. Quiña'a tsa ngu' ngutu'u lca'a ngu' ji'i yu, lo'o jua'a ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o lcaa ngu' quicha bi'. ¹⁶ Lo'o li' ngulo yu cña ji'i ngu' nu ngua quicha bi', cha' ná cacha' ngu' tilaca laca nu ngua'ni cha' ndyaca tso'o ngu'. ¹⁷ Tya sa'ni cua nda ycui' Ndyosi sca cha' lo'o jyo'o Isaías cuentya ji'i Cristo. Ndi'ya nscua cha' bi' lo quityi:

¹⁸ Ña'a ma' ji'i msu 'na nu cua ngusubi na' ji'i, nacui ycui' Ni.

Tyaca'a tsa bi' jna', lo'o tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i yu bi'.

Cua'ni na' cha' ca'ya Xtyi'i ycui' na' lo yu bi', cha' chcui' yu lo'o lcaa ñati, masi si'i ngu' judío laca ngu'.

Culu'u yu ji'i ngu' ñi'ya laca cha' liñi nu ndu'ni na' lo'o ñati, nacui ycui' Ndyosi.

¹⁹ Ná xuu tya'a yu, ni ná xi'ya yu cuii; ná cañi xtyi'i yu laja calle ti.

²⁰ Ycui' ca yu xtyucua yu ji'i ngu' cha' xñi la ngu' cha' jna', masi nti' ngu' ñi'ya nti' sca yaca quii nu cua catsa ti, cha' nguna'a tsa ti' ngu'. Lo'o jua'a culu'u yu ji'i ngu' cha' caca cuayá' la ti' ngu' lcaa cha' nu cuentya ji'i ycui' na', masi cua tye ti cha' tso'o nu ntsu'u tyiquee ngu', masi laca ngu' ñi'ya laca sca candil nu cua tyubi' ti.

Jua'a tyijiloo nu cha' liñi bi' ji'i cha' cuxi.

²¹ Ndu' ti' ñati tyucui ña'a chalyuu cha' cua caa ti yu.

Jua'a nscua cha' ji'i Cristo lo quityi bi'.

Nsta ngu' qui'ya ji'i Jesús

²² Lo'o li' ndyaa lo'o ngu' ji'i chaca nu quicha slo Jesús; cua ngusñi cui'i xña'a ji'i, bi' cha' ngua cu'u tu'ba yu, jua'a ngua cuityi' yu. Hora ti ngua'ni Jesús jo'o ji'i nu quicha bi', cha' xa' nchcui' yu, xa' nda Jesús xee ndyu'u cloo yu. ²³ Ndube tsa ti' lcaa ngu' nu na'a ji'i cha' bi' li'.

—¿Ha la cui' nu ñatī tya'a ji'i jyo'o David bi' laca nu qui'yu re? —nacui' ngu' ji'i tya'a ngu'.

²⁴ Lo'o ndyuna ngu' fariseo cha' bi', xa' ña'a cha' nchcui' ngu' bi' ji'i Jesús:

—Sca ti chacuayá' ji'i Beelzebú nu laca xu'na lcaa lo cui'i cuxi, sca ti jua'a nchca ji'i nu qui'yu re culo ji'i cui'i cuxi nu ngusñi ji'i ñatī —nacui' ngu' fariseo bi'.

²⁵ Pana ngua tii Jesús ñi'ya laca cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ngu', bi' cha' nchcui' yu lo'o ngu' bi' li':

—Si tya'be tya'a ngu' sca nasiyu xqui'ya cha' nxuū tya'a ngu' nu laca loo, tye cha' ji'i ngu' bi' jua'a ti li' —nacui' Jesús ji'i ngu'—. Lo'o jua'a si xuū tya'a ngu' sca quichi ti, tye cha' ji'i ngu' bi' jua'a ti; masi xuū tya'a ngu' nu ndi'i sca ni'i ti, la cui' ti cha' caca, tye cha' ji'i ngu' bi' lo'o tya'a ngu', tyaa ngu' li'. ²⁶ La cui' jua'a ná talo Satanás si xuū tya'a ycu'i' Satanás lo'o msu ji'i ycu'i'; tye cha' ji'i nu xña'a yala ti li'. ²⁷ ¿Ha cha' liñi nchcui' mā lacua, nu lo'o nchcui' mā cha' chacuayá' ji'i Beelzebú nclyo na' ji'i cui'i cuxi? Ná liñi nchcui' mā tsiya' ti, cha' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i mā ni, nclyo ngu' ji'i cui'i cuxi chacuayá' ji'i ycu'i' Ndyosi, nacui' ngu'. Xqui'ya ngu' bi' caca cuayá' ti' mā lacua; caca cuayá' ti' mā si cha' liñi nchcui' mā, si

cha' cuiñi ti nchcui' mā. ²⁸ Pana chacuayá' jil'i Xtyi'i ycui' Ndyosi nclyo na' jil'i cui'i cuxi, bi' cha' taca ca cuayá' ti' mā cha' cua nguxana cha' laca ycui' Ndyosi loo ne' cresiya jil'i ñati.

²⁹ 'Sca ñati nguula ni, ná caja ñi'ya tyatí ngu' to' tyi yu cha' cuaana ngu' yu'ba jil'i yu; sca ti si sca' ngu' jil'i xu'na ni'i clyo, taca cuaana ngu' na nu ntsu'u jil'i yu bi' li'.

³⁰ 'Ñati nu ná ntaja'a xñi cha' jna', na nxuu tya'a ngu' bi' lo'o na', jua'a ndyu'u cha' bi'. Lo'o jua'a ñati nu ná nxyucua 'na, na ndaca'a ngu' bi' jil'i tya'a ñati ngu' cha' ná xñi tya'a ngu' cha' jna' lacua.

³¹ 'Bi' cha' ndacha' jil'i mā juani cha' taca cui'ya ycui' Ni cha' clyu ti' jil'i ñati xqui'ya lcaa qui'ya nu ntsu'u jil'i ngu', masi cuxi tsa nchcui' ngu' jil'i ycui' Ni; pana lo'o cuxi tsa nchcui' ngu' jil'i cña nu ndu'ni Xtyi'i ycui' Ndyosi, li' nga'aa cui'ya ycui' Ni cha' clyu ti' jil'i ngu' bi' tsiya' ti. ³² Cui'ya Ni cha' clyu ti' jil'i ñati nu nchcui' cha' cuxi jna' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati; pana lo'o chcui' ngu' cha' cuxi jil'i cña nu ndu'ni Xtyi'i ycui' Ndyosi, li' nga'aa cui'ya ycui' Ni cha' clyu ti' jil'i ngu' bi' lcaa tsa lo'o tyi'i ngu' chalyuu, masi tyucui tyempo nde loo la.

Nslo na scayaca lo'o ña'a na si'yu nu ndayaca bi'

³³ 'Sca yaca ni, si tso'o yaca, ta si'yu tso'o li'; lo'o jua'a si ná tso'o yaca, ná ta si'yu nu cacu na li'. Jlo ti' na si tso'o yaca lo'o ña'a na si'yu nu nda yaca bi'.

³⁴ Pana, jñi'ya nti' cuaña tyaala, jua'a nti' cu'mā! Ná nchca chcui' mā cha' tso'o laja lo'o ntsu'u tsa cha' cuxi tyiquee mā; ñi'ya nu ntsu'u tyiquee scaa na, jua'a ndyu'u cha' nu nchcui' na. ³⁵ Cua ña'a ca ñati nu tso'o tyiquee ni, tso'o tsa nchcui' ngu'

bi'; lo'o cua ña'a ca ñati nu cuxi tyiquee, cuxi ti nchcui' ngu' bi' li'. ³⁶ Ta na' sca cha' lo'o ma juani: nu lo'o tyalaa tsá nu cua'ni cuayá' ycui' Ni ji'i lcaa ñati, li' ntsu'u cha' cacha' lyiji ycui' ca ngu' ji'i lcaa cha' cuxi nu cua nchcui' ngu' nde chalyuu. ³⁷ Li' cui'ya Ni cuentya ji'i lcaa cha' nu cua nchcui' ma chalyuu; ñacui Ni ji'i ma si ntsu'u qui'ya ji'i ma lo'o ycui' Ni, jua'a si ná ntsu'u qui'ya ji'i ma.

Ngua ti' ñati cuxi ña'a sca cha' tlyu

³⁸ Lo'o li' nga'a xi mstru cha' jo'ó, lo'o ngu' fariseo nga'a, nchcui' ngu' lo'o Jesús:

—Mstru —nacui ngu' bi' ji'i Jesús li'—, cua'ni nu'u sca cha' tlyu cha' ña'a cui'ya ya ji'i.

³⁹ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—Na xña'a tsa ma ca ta'a ma, cha' xcui' ndijña ma cha' cua'ni na' sca cha' tlyu cha' ña'a cui'ya ma ji'i; laca ma ñati nu ná jlya ti' ji'i ycui' Ndyosi tsiya' ti —nacui Jesús ji'i ngu'—. Pana ná cua'ni na' jua'a. Nga'a cha' tyi'u ti' ma na laca ngua ji'i jyo'o Jonás nu ngua tu'ba ji'i ycui' Ndyosi cua sa'ni la. ⁴⁰ Ñi'ya ndyanu nu Jonás bi' nde ne' cualya tonu bi' sna tsá lo'o sna talya, jua'a na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, tyanu na' ne' tyuu sna tsá lo'o sna talya. ⁴¹ Lo'o tyalaa tsá nu cua'ni cuayá' ycui' Ndyosi ji'i lcaa ñati, li' sta jyo'o ngu' Nínive qui'ya ji'i cu'ma nu lu'ú chalyuu juani. Cacha' ngu' jyo'o bi' lcaa ña'a cha' nu ndyuna ngu', cha' nu nda jyo'o Jonás lo'o ngu' tyempo bi', cha' li' ngua tyuju'u ti' ngu' ji'i lcaa cha' cuxi nu ngua'ni ngu'; nguxtyanu ngu' ji'i cha' cuxi bi' xqui'ya cha' cua ngusñi ngu' cha' ji'i ycui' Ni. Pana ná stu'ba cha' nu ngulu'u jyo'o Jonás bi' ji'i ngu' sa'ni lo'o cha' nu nclyu'u

na' ji'í mā juani; tlyu la cha' ji'í ycuí' Ndyosi laca nu nclyu'u na' ji'í mā juani, pana ná nduna cu'mā cha' bi' tsiya' ti. ⁴² Lo'o caca cuayá' chalyuu ni, la cui' jua'a tyatu jyo'o reina nu ngua loo ji'í ngu' nde Sur, cha' sta nu cuna'a bi' qui'ya ji'í cu'mā nu lu'ú chalyuu juani. Li' chcuí' ma' cusu' bi' ñi'ya ngua lo'o ndyaa ycuí' ma' slo jyo'o rey Salomón. Tyijyu' tsa quichí tyi ma' reina bi'; pana cua ngujui cha' ji'í ma' cha' ngua tsa ji'í Salomón bi', cha' tso'o tsa cui' nu nda yu. Bi' cha' ndyalaa ma' slo nu rey bi' cha' cuna ma' cui' nu nda nu cusu' bi', masi xti la cha' ngulu'u jyo'o Salomón bi' que cha' nu nclyu'u na' ji'í mā juani. Tlyu la cha' ji'í ycuí' Ndyosi laca nu nclyu'u na' ji'í mā juani, pana ná nduna mā tsiya' ti.

Cui'í cuxi nu xtyuu chaca quiya'

⁴³ Lo'o xtyanu cui'í cuxi ji'í sca ñati, li' tya'a yu'u cui'í bi' ne' quixi' tyijyu' su ná ntsu'u ñati; tsa cui'í cuxi bi' tsaana su chca'a cña' xi. Lo'o ná quije su chca'a cña' bi' ni, ⁴⁴ li' ñacui: “Tya'a na' ni, xtyuu na' nde su nguti'í na' clyo”. Jua'a culacua ti' cui'í cuxi bi'. Lo'o tyalaa cui'í bi' slo ñati bi', li' ña'a cui'í bi' cha' tya laja ndi'í cresiya ji'í ñati su ngutu'ú nquicha'; si'í cha' ngua tso'o la ñati bi'. ⁴⁵ Hora ti tsa cui'í chaca quiya' tsaana ji'í tya tyacati tya'a cui'í nu xña'a la, cha' stu'ba ti xñi lcaa cui'í bi' ji'í ñati bi', cha' caja su tyi'í cui'í bi' lo'o ñati nti'. Ca cuxi la cha' ji'í ñati bi' li', cha' quiña'a la cui'í xñi ji'í li'. La cui' jua'a cuxi la caca cha' ji'í ñati nu ndi'í nde chalyuu juani, cha' xña'a tsa ngu'.

Ndyalaa xtya'a Jesús lo'o tya'a yu

⁴⁶ Tya nchcui' Jesús lo'o ngu', li' ndyalaa xtya'a lo'o tya'a Jesús, ndu ngu' nde liya' cha' nti' ngu' chcui' ngu' lo'o Jesús. ⁴⁷ Li' ndacha' sca ñati' jii' Jesús:

—Xtya'a nu'u lo'o tya'a nu'u, ndu ngu' nde liya' —nacui' yu jii' Jesús—. Cua nti' ngu' chcui' ngu' lo'o nu'u.

⁴⁸ Li' nguxacui' Jesús cha' jii' nu qui'yu bi':

—¿Tilaca nu chañi ca laca xtya'a na'? —nacui' Jesús jii'—. ¿Tilaca nu chañi ca laca tya'a na'?

⁴⁹ Lo'o li' ngulu'u ya' yu jii' ngu' nu ndyaca tsa'a jii':

—Nu ngu' re ni, stu'ba ti ndulo ngu' 'na ñi'ya ndulo xtya'a na' 'na, ñi'ya ndulo tya'a na' 'na —nacui' Jesús—. ⁵⁰ Tya'a na' laca lcaa ngu' nu ndu'ni ñi'ya nu nti' Sti na' nu ntucua nde cua' cha' cua'ni ngu'; ñati' bi' laca ñi'ya laca xtya'a na', ñi'ya laca tya'a na', masi nu qui'yu, masi nu cuna'a.

13

Cui' jii' ñati' nu ndyataa si'yu

¹ La cui' tsā bi' ndu'u Jesús toni'i, ndyaa yu to' tayu' bi', cha' chca'a xi ca bi'. ² Li' ndyu'u ti'i quiña'a tsa ñati' slo Jesús, bi' cha' ndyatí yu ne' yaca ni'i piti, ndyaca'a yu xi li'. Lo'o jua'a ndyanu ñati' quiña'a bi' to' hitya ti bi'. ³ Lo'o li' nchcui' Jesús xi cui' lo'o ngu', cha' ca tsa'a ngu' lcaa cha' nu ngua ti' Jesús culu'u yu jii' ngu'. Ndi'ya nchcui' yu:

—Ngua sca tsā ndyaa sca ñati' cataa si'yu trigo —nacui' Jesús—. ⁴ Li' lo'o nscui' yu si'yu bi', ndyú xi si'yu lo yuu tacalya to' tyucui'; hora ti ñaa quiñi, ndye si'yu bi' ndyacu ni'. ⁵ Lo'o jua'a ndyalú xi

si'yu bi' su lati tu'ba yuu nscua chu' quee. Yala ti ntyucua si'yu bi'; pana xti tsa yuu ntsu'u chu' quee bi', ⁶ bi' cha' ná ngua xñi suu chu' quee bi', ni ná ngua caluu tso'o. Ndye calya bi' ndyanaa, cha' tyique' tsa cua. ⁷ Lo'o jua'a ndyalú xi si'yu bi' su ngutu lti quiche'; yala la nguluu lti quiche' bi' chaca quiya', ni ná nda bi' chacuayá' caluu calya trigo tsiya' ti. ⁸ Lo'o jua'a ndyalú xi si'yu bi' lo yuu tso'o, su tso'o tsa nguluu calya; ngutu'u tsa si'yu lo juu bi' li', hasta sca siyento tya'a si'yu nda sca juu, hasta snayala tya'a si'yu nda chaca juu, hasta calaa tyii tya'a si'yu nda chaca juu. ⁹ Cua'a jyaca ma ji'i cha' nu nchcui' na' lo'o ma juani, si chañi cha' nti' ma cuna ma cha' tso'o bi'.

Ni cha' nda Jesús cuii bi'

¹⁰ Lo'o li' ndyaa ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cacua la slo Jesús. Nchcuane ngu' ji'i yu li':

—¿Ni cha' ndacha' nu'u cha' bi' ji'i ngu' jua, ñi'ya nti' si nchcui' nu'u sca cña cua ti? —nacui' ngu' bi' ji'i Jesús.

¹¹ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—Cua nda ycui' Ndyosi chacuayá' cha' ca cuayá' ti' ma sca cha' nu ntsu'u cuaana ti ji'i jyo'o cusu', ñi'ya caca lo'o caca ycui' Ni loo ne' cresiya ji'i ñati. Xa' ñati nu ná ngusñi cha' ji'i ycui' Ndyosi ni, ná ta ngu' cuentya lo'o cuna ngu' sca cuii nu nchcui' na'; tucui tsa cha' bi' nti' ngu'. ¹² Ñati nu jlya ti' cha' nu nduna ngu' ji'i ycui' Ndyosi, tya ta la Ni cha' lo'o ngu' bi', cha' jua'a tso'o la xñi ngu' cha' ji'i ycui' Ni; pana ñati nu ná jlya ti' cha' bi', nu ná nti' taquiya' ngu' ji'i cha' bi', cua'ni ycui' Ni cha' ná caca ji'i ngu' xñi ngu' cha' ji'i ycui' Ni tsiya' ti. ¹³ Bi' cha' nda

na' cuij bi' lo'o ngu', cha' masi ña'a ngu', ná ta ngu' cuentya ñi'ya tyu'u liñi cha' bi'; masi cuna ngu', ná ca cuayá' ti' ngu' ñi'ya nti' ñacuj cha' bi', xqui'ya cha' ná ndaquiya' ngu' jna'. ¹⁴ Lo'o ña'a na ji'i ngu' bi', li' caca cuayá' ti' na cha' chañi tsa cha' ji'i ycuí' Ndyosi nu nguscua jyo'o Isaías cua sa'ni la. Ndi'ya nacuj cha' bi':

Ná tyiquee' cuna ma cha' bi', pana ná caca cuayá' ti' ma ñi'ya nti' ñacuj cha' nu cua ndyuna ma, nacuj ycuí' Ni.

Ná tyiquee' ña'a ma cha' bi', pana ná ta ma cuentya tsiya' ti ni cha' laca nu cua na'a ma.

¹⁵ Tacalya tsa cresiya ji'i ngu' tya'a ma, cha' ná nti' ngu' taquiya' ngu' jna'.

Ná nduna tso'o ngu', cha' ná ntaja'a ngu' taquiya' ngu' cha' jna'.

Ná nti' ngu' ta ngu' cuentya, bi' cha' ná nchca ji'i ngu' ña'a tso'o ngu'.

Ná ntaja'a ngu' culochu' ngu' cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu',

bi' cha' ná nchca cui'ya na' cha' clyu ti' ji'i ngu' ji'i cha' cuxi bi', nacuj ycuí' Ndyosi.

Jua'a nscua lo quityi ji'i ycuí' Ni.

¹⁶ Pana tso'o ntsu'u tyiquee ma cha' tya ntucua yaala cloo ma, tya ntucua yaala jyaca ma, cha' ta tso'o ma cuentya ji'i sca cha' nu nchcui' ycuí' Ni.

¹⁷ Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o ma, cha' quiña'a ngu' nu ngua tu'ba ji'i ycuí' Ndyosi sa'ni la, lo'o jua'a quiña'a tsa ngu' nu tso'o ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' ji'i ycuí' Ndyosi, cua ntajatya tsa ngu' bi' ji'i cha' nu ña'a ma juani, cha' ña'a ngu' ji'i; cua ntajatya tsa ngu' ji'i cha' nu nduna ma juani, cha'

cuna ngu' ji'i. Pana ngujuu ngu' bi' li', masi bilya ña'a ngu' cha' bi', bilya cuna ngu' cha' bi' tsiya' ti.

Ñi'ya ndyu'u cha' ji'i cuii ji'i ñati nu ndyataa si'yu

¹⁸ 'Ndi'ya laca cha' nu nda nu cuii ji'i ñati nu ndyataa si'yu trigo bi': ¹⁹ Lo'o cuna ñati cha', ñi'ya nu caca lo'o laca ycui' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ngu', pana ná nchca cuayá' ti' ñati bi' ni cha' laca bi', hora ti cua'ni xu'na cuiñaja cha' cuityi cha' tso'o bi', cha' nga'aa xñi ngu' bi' cha' tso'o bi'. Laca ñati bi' ñi'ya laca lo'o ndyú si'yu to' tyucui ti. ²⁰ Lo'o si'yu nu ndyalú lo yuu lati tu'ba chu' quee ni, bi' laca ñi'ya laca ñati nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' lo'o clyo ndyuna ngu' cha' tso'o nu ji'i ycui' Ndyosi. ²¹ Pana si lya' ti' xa' ñati ji'i ngu' bi', si xtyí lo'o ñati ji'i ngu' xqui'ya cha' tso'o nu cua ndyuna ngu' bi', ná talo ngu' li'. Laca ngu' bi' ñi'ya laca lo'o ná ngusñi tso'o suu si'yu nu ntyucua lo yuu lati tu'ba chu' quee bi', cha' ná ndalo calya bi', ndyanaa bi' li'. ²² Si'yu nu ndyalú lo yuu su ngutu lti quiche' ni, bi' laca ñi'ya laca ñati nu cua ndyuna cha' tso'o bi', pana ndya'a tsa cha' tyiquee ngu' bi' ñi'ya caca ji'i ngu' nde chalyuu, cha' nti' tsa ngu' caca culiya' ngu'. Bi' cha' ná nchca ji'i ycui' Ndyosi cua'ni sca cña tso'o ne' cresiya ji'i ngu' bi'. ²³ Lo'o jua'a si'yu nu ndyalú su ntsu'u yuu tso'o ni, bi' laca ñi'ya laca ngu' nu cua ndyuna cha' tso'o bi', lo'o nchca cuayá' ti' ngu' cha' bi'; xcui' na ndaquiya' ngu' ji'i cha' bi', lo'o li' tso'o tsa cha' nu tyu'u ne' cresiya ji'i ngu' bi'. Lo'o jua'a laca ngu' bi' ñi'ya laca yuu tso'o bi'. Ntsu'u sca ti juu trigo nu nda hasta sca siyento tya'a si'yu, lo'o jua'a ntsu'u juu

nu nda snayala tya'a si'yu, lo'o jua'a ntsu'u juu nu nda calaa tyii tya'a si'yu.

Cuii ji'i quixi' nu ntyucua laja xtya trigo

²⁴ Lo'o li' nda Jesús chaca cuii lo'o ngu':

—Chcui' na' chaca cha' lo'o cu'ma, cha' caca cuayá' ti' ma ñi'ya caca lo'o laca ycuí' Ni loo ne' cresiya ji'i ñati —nacuí' Jesús ji'i ngu'—. Laca ycuí' Ni ñi'ya laca sca ñati nu ndyataa xcui' si'yu tso'o lo xtya trigo ji'i. ²⁵ Lo'o ngua talya, li' ngujua' ngu'. Pana laja lo'o laja' ti xu'na xtya bi', li' ñaa tya'a cusuu yu, ngusañi si'yu quixi' laja xtya trigo ji'i yu. Lo'o ndye ngusañi si'yu quixi' bi', ndyaa tya'a cusuu yu bi' li'. ²⁶ Stu'ba ti ntyucua tyucuaa lo si'yu, lo'o si'yu trigo, lo'o quixi' bi'; tso'o tsa ndyaluu calya bi' nquicha'. Tiya' la li' na'a ngu' cha' si'i xcui' si'yu tso'o nu cua ndyataa bi' nu ntyucua; tyucui ña'a lo xtya bi' nguixa' ntyucua trigo lo'o quixi'. ²⁷ Li' hora ti ndyaa msu slo xu'na xtya bi', ndyaa cacha' ngu' ji'i yu ñi'ya ndyaca: “Cusu’”, nacui' ngu' ji'i xu'na cña bi', “¿ha si'i xcui' si'yu tso'o ndyataa nu'u lo yuu jua? ¿Ni cha' laca ntyucua tsa xa' quixi' laja calya juani?” ²⁸ Lo'o li' nguxacui' nu xu'na cha' ji'i msu bi': “La cui' tya'a cusuu na' ngua'ni cha' lya' ti' lo'o calya 'na lacua”, nacui' xu'na xtya ji'i ngu'. “¿Ha nti' nu'u cha' tsa ya scuaa ya quixi' bi', cusu'?” nacui' msu ji'i xu'na xtya li'. ²⁹ “Ná tso'o jua'a”, nacui' xu'na xtya ji'i ngu'. “¿Ñi'ya ta si lo'o calya trigo scuaa ma li'?” ³⁰ Tso'o la jatya na xi cha' caluu tyucuaa lo, ña'a cuayá' nu cumi' trigo bi'. Li' clyo culo na' cña ji'i ngu' cha' tsa ngu' xi'yu ngu' quixi', cha' tyaaca' cuentya yane ti cha' tyaqui' lo quii'; li' caca

clacua, nu lo'o si'yu ngu' lcaa trigo cha' tyu'u co'lo ne' ja'ba.”

Cuii ji'i si'yu cuxee

³¹ Lo'o jua'a nda Jesús chaca cuii lo'o ngu':

—Chaca cha' chcui' na' lo'o ma, ñi'ya caca lo'o laca ycuí' Ni loo ne' cresiya ji'i ñati —nacuí' Jesús ji'i ngu'—. Caca bi' ñi'ya laca sca ti si'yu cuxee nu ndyataa sca ñati ne' lo'o ji'i yu. ³² Sube tsa si'yu cuxee bi', pana tonu tsa yaca laca lo'o nguluu bi', ña'a cuayá' nu ñaa quiñi cha' cuiñá ni' xlyati lo yaca bi'.

Cuii ji'i scua tiye'

³³ Lo'o jua'a nda Jesús chaca cuii lo'o ngu':

—Chaca cha' chcui' na' lo'o ma, ñi'ya caca lo'o laca ycuí' Ni loo ne' cresiya ji'i ñati —nacuí' Jesús ji'i ngu'—. Caca bi' ñi'ya laca sa ycu' scua tiye', nu xñi sca nu cuna'a cha' su'ba ji'i lo sna sca' catyá xlyá; quixa' li', cha' tsa tlyu ti tyacuí' lcaa scua bi'.

Ni cha' nda Jesús cuii lo'o ngu'

³⁴ Ngulu'u Jesús ji'i nu quiña'a tsa ñati nu ndi'i cajua jua'a, cha' xcui' cuii ti nchcui' Jesús lo'o ngu' bi'; ná ngulu'u yu ni sca cha' ji'i ñati bi' si ná lo'o sca cuii nda yu. ³⁵ Cua nchcui' sca jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycuí' Ndyosi cua sa'ni la ji'i cha' bi'. Ndi'ya nchcui' yu:

Lo'o cuii ti chcui' na' lo'o ngu' cha' culu'u na' sca cha' ji'i ngu', nacuí' Ni.

Chcui' na' ji'i sca cha' nu ntsu'u cuatsi' ti tya lo'o ngüiñá na' chalyuu re.

Ñi'ya ndyu'u cha' ji'i cuii ji'i quixi' nu ntyucua lo xtya ji'i ngu'

³⁶ Lo'o li' nguxtyanu Jesús ji'i nu quiña'a tsa ñati bi', ndyaa nde ni'i. Li' ndyalaa nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu slo, nchcuane ngu' ji'i yu li':

—Cusu', culu'u nu'u ji'i cua ñi'ya ndyu'u cha' nu nda cui nu cuentya ji'i quixi' nu ntyucua lo xtya ji'i ngu' —nacui ngu' ji'i Jesús.

³⁷ —Tso'o —nacui Jesús ji'i ngu'—. Na' nu cua nda Ni 'na lijyaā cha' caca na' ñati, nu lo'o nclyu'u na' ji'i ñati ni, ndu'ni na' ñi'ya laca si ndyataa na' si'yu tso'o lo xtya 'na. ³⁸ Lo'o xtya 'na ni, bi' laca tyucui ña'a chalyuu; lo'o jua'a calya trigo nu ndyaluu lo'o ntyucua si'yu tso'o, bi' laca ñi'ya laca ñati nu cua nda chacuaya' cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'i ngu'. Lo'o nu quixi' bi' ni, bi' laca ñi'ya laca ñati nu ntsu'u cha' ji'i lo'o nu xña'a, ³⁹ cha' tya'a cusu' na' laca nu ngusañi si'yu quixi' bi' lo xtya 'na; la cui' nu xña'a laca bi'. Tsa nu lo'o xana clyaja xtya ni, bi' laca ñi'ya laca tsa tlyu lo'o tye chalyuu; lo'o ñati nu si'yu quixi' lo xtya bi' ni, bi' laca ñi'ya laca xca ji'i ycu' Ndyosi. ⁴⁰ Lo'o xuti'i ngu' quixi' cha' tyaqui, jua'a laca ñi'ya caca ji'i ñati lo'o tye chalyuu. ⁴¹ Tsa bi', na' nu cua lijyaā cha' caca na' ñati, ta na' ji'i xca 'na cha' xuti'i xca bi' ji'i lcaa ñati nu ngulu'u qui'i ji'i tya'a cha' cua'ni ngu' cha' cuxi; tyu'u ti'i lcaa ñati nu cuxi tyiquee, cha' ná ntsu'u chacuayá' tyanu ngu' bi' ca su laca ycu' Ndyosi loo. ⁴² Li' xcuāā xca ji'i ngu' bi' lo quii' tlyu; xi'ya tsa ngu' ca bi' li', ca ñasi' tsa ngu' ña'a cuayá' nu cacu la'ya ngu' cha' ñasi' nti' ngu' li'. ⁴³ Pana tyanu lcaa ngu' nu lubii tyiquee ca su laca ycu' Ndyosi Sti na loo; caca ndubi tsa ña'a loo ngu' bi' li', ñi'ya ndubi xee cuichaa, xqui'ya cha' ngua lubii cresiya ji'i ngu' tsiya' ti cuentya ji'i ycu' Ni. Cua'a

iyaca ma jii' cha' nu nchcui' na' lo'o ma, si chañi
cha' nti' ma cuna ma.

*Cuii jii' sca yu'ba nu quiña'a nga'a nu nguatsi' ne'
yuu*

⁴⁴ 'Chaca cha' chcui' na' lo'o ma, ñi'ya caca lo'o
laca ycui' Ni loo ne' cresiya jii' ñati; laca ñi'ya laca
sca yu'ba nu quiña'a tsa nga'a. Nguxatsi' ngu' jii'
yu'ba nu quiña'a nga'a bi' ne' yuu ne' lo'o jii' ngu'.
Nde loo la, li' nquiije jii' chaca ñati mala ndyu'u
cuatsi' bi', chaa tsa ti' yu li'; bi' cha' hora ti xa'
ndacu' yu yuu lo su nguatsi' yu'ba bi', ndu'u yu
ndyaa yu lquichí cha' kujui' yu lcaa na nu ntsu'u
jii' yu, cha' caja cñi jii' yu cha' cui'ya yu ña'a tsaca
lo'o bi' su nguatsi' yu'ba nu quiña'a nga'a bi'. Jua'a
ngua cha' ngujui yu'ba nu quiña'a nga'a bi' jii' yu.

Cuii jii' sca perla nu quiña'a tsa nga'a

⁴⁵ 'Lo'o chaca cha' chcui' na' lo'o ma, ñi'ya caca
lo'o laca ycui' Ni loo ne' cresiya jii' ñati. Laca bi'
ñi'ya laca si nclyana tsa sca ñati jii' perla nu tso'o
tsa ña'a. Jlo ti' yu na ca nu ndyaana yu, bi' cha'
tyiquee' nclyana yu jii' perla tso'o cha' cui'ya yu
jii', nti' yu. ⁴⁶ Lo'o li' nquiije sca perla nu quiña'a
tsa nga'a jii' yu bi'; hora ti ndyujui' yu lcaa na nu
ntsu'u jii' yu, cha' cui'ya nu sca ti perla bi', cha'
nga'aa ntsu'u na tso'o la cui'ya yu, nti' yu.

(Cua nda Jesús tyucuaa cuii bi' lo'o ngu', cha' ca
cuayá' ti' ngu' cha' sca ti cha' bi' ndulo tsa ji'na,
cha' quije chalyuu cucui su laca ycui' Ndyosi loo
ne' cresiya ji'na.)

Cuii jii' taraya nu tsaa ngu' cuta cualya lo'o

⁴⁷ —Lo'o chaca cha' chcui' na' lo'o ma, ñi'ya caca
lo'o laca ycui' Ni loo ne' cresiya jii' ñati —nacui

Jesús—. Laca ñi'ya laca sca taraya tlyu nu ntucu ngu' ji'i lo hitya tyujo'o cha' xñi cualya, lo'o li' lcaa lo cualya ndyatí ne' taraya bi'. ⁴⁸ Li' tyojolaqui ngu' ji'i taraya ngutsa'a bi' cha' tyu'u ca to' hitya, tyaca'a ngu' xi cha' subi ngu' ji'i lcaa cualya nu tso'o; su'ba ngu' cualya tso'o bi' ne' chcubi, xcuaa ngu' cualya nu ná tso'o bi'. ⁴⁹ Lo'o jua'a caca tsa tlyu lo'o tye chalyuu; li' caa xca ji'i ycuí' Ndyosi cha' sa'be tya'a xca bi' ji'i lcaa ñati, cha' ná stu'ba tyi'i ngu' nu xña'a tyiquee lo'o ngu' nu lubii tyiquee. ⁵⁰ Xcuaa xca bi' ji'i ñati xña'a lo quii' tlyu, masi xi'ya tsa ngu' bi' li'; ca ñasi' tsa ngu' ña'a cuayá' nu cacu la'ya ngu' cha' ñasi' nti' ngu' li'.

Cha' ji'i na nu quiña'a nga'a, masi cucui, masi cusu'

⁵¹ ¿Ha ngua cuayá' ti' ma lcaa cha' nu ngulu'u ca na' ji'i ma juani? —nacuí Jesús ji'i ngu' li'.

—Ngua cuayá' ti' ya —nacuí ngu' ji'i.

⁵² Li' xa' nguxacuí Jesús cha' ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

—Sca mstru cha' jo'ó ni, si ngusñi yu cha' jna', si ngua tsa'a yu ñi'ya caca lo'o laca ycuí' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ñati —nacuí Jesús—, li' laca yu bi' ñi'ya laca sca nu culiya' nu ntsu'u tsa cha' tso'o nu ndyu'u co'o toni'i ji'i; tso'o tsa ntsu'u tyiquee yu, bi' cha' ntsu'u tsa cha' tso'o nu caca culu'u yu ji'i xa' ñati, masi cha' cusu', masi cha' cucui.

Ndyalaa Jesús nde quichi Nazaret

⁵³ Lo'o ndye ngulu'u Jesús lcaa cuíi bi' ji'i ngu', li' ndu'u yu ndyaa yu xa' se'i. ⁵⁴ Ca tiya' la nu lo'o ndyalaa yu quichi tyi yu, li' ndyatí yu ne' laa ji'i

ngu' jua, ngulu'u yu xi ji'i ngu' nu ndi'i ne' laa bi'. Ndube tsa ti' ngu' bi' li':

—¿Mala ngua tsa'a nu qui'yu re lcaa cha' nu nchcui' yu? —nacui ngu' ji'i tya'a ngu'—. ¿Ñi'ya ngua ji'i yu cha' nchca ji'i yu ndu'ni yu cha' tlyu?
⁵⁵ La cui' sñi' cuityi yaca laca yu re. ¿Ha si'i? Lo'o María laca xtya'a yu; lo'o Jacobo, lo'o José, lo'o Simón, lo'o Judas, ngu' bi' laca tya'a yu re. ⁵⁶ Lo'o jua'a nu cuna'a tya'a yu ni, tya ndi'i ngu' quichi re. ¿Macala ngua tsa'a yu cha' bi' lacua?

⁵⁷ Jua'a ngua cha' chii nti' ngu' ña'a ngu' ji'i Jesús, bi' cha' ndi'ya nchcui' Jesús lo'o ngu' li':

—Lcaa se'i ndu'ni tlyu ngu' ji'i sca ñati nu laca tu'ba ji'i ycu'i Ndyosi —nacui Jesús ji'i ngu'—. Sca ti quichi tyi yu, ná nduna ngu' bi' cha' nu nchcui' yu tsiya' ti; ni tya'a yu, ná ndaquiya' ngu' ji'i yu.

⁵⁸ Xti tsa cha' tlyu ngua'ni Jesús quichi bi'. Ná jlya ti' ngu' ji'i tsiya' ti, bi' cha' ná ngua'ni yu quiña'a cha' tlyu ca bi'.

14

Ngujuii Juan nu ntyucuatya ji'i ngu'

¹ La cui' tyempo bi' cua ndyuna Herodes cha' ji'i Jesús, lo'o nu Herodes bi' laca loo ji'i ngu' Galilea tyempo bi'. ² Li' nchcui' nu laca loo bi' lo'o msu ji'i:

—La cui' jyo'o Juan nu ntyucuatya ji'i ngu', la cui' bi' laca nu qui'yu jua —nacui Herodes—. Cua ngujuii yu, pana ndyu'ú yu chaca quiya' nti' na', bi' cha' nchca ji'i yu cua'ni cha' tlyu jua'a.

³ Ntsii Herodes bi' ni, cha' cua ngusñi yu ji'i Juan bi' tya tsubi' la, ngusca' yu ji'i lo'o ngusu'ba yu ji'i ne' chcu'a. Ngua'ni nu cusu' bi' cha' cuxi bi' xqui'ya

Herodías clyo'o Felipe tya'a ycuí Herodes bi'. ⁴ Tya lu'ú nu Juan bi' lo'o nchcui' lo'o Herodes ndi'ya:

—Ná ntsu'u chacuayá' tyi'í nu'ú lo'o clyo'o tya'a nu'ú —nacui Juan ji'í Herodes.

⁵ Nu ngua li' ngua ti' Herodes cujuí ji'í Juan bi', pana ndyutsii yu ji'í ñati, cha' ngua ti' ngu' cha' cua nchcui' Juan cha' ji'í ycuí Ndyosi lo'o ngu'. ⁶ Lo'o ngua tsá ngula nu Herodes bi', li' ngua'ni yu sca ta'a. Tyuu tya'a ngu' ndyu'u ti'í ngu' slo yu, lo'o li' ñaa nu cuna'a sñi' Herodías, ndyula quiya' su ntucua ycuí Herodes. Ngua chaa tsa ti' nu cusu' bi' li', ⁷ bi' cha' ngua'ni yu jura cha' ta yu lcaa na nu jña cho' bi' ji'í yu. ⁸ Li' ndacha' xtya'a nu cuna'a bi' ji'í, na ca nu jña cho' ji'í Herodes. Ti'í tsa ti' Herodías ña'a ji'í nu Juan bi', bi' cha' ngua ti' cujuí ji'í Juan.

—Hique Juan nu ntyucuatya ji'í ngu' nta' —nacui nu cuna'a cuañi' bi' ji'í Herodes li'—. Caa lo'o ngu' ji'í scua' que yu ne' sca tsi'yu —nacui.

⁹ Ngua xñi'í xi ti' Herodes nu laca loo bi' li'; pana cua ngua'ni yu jura slo lcaa ngu' nu ndya'a ta'a, bi' cha' ngulo yu cña cha' cua'ni ngu' ñi'ya nu nacui nu cuna'a bi'. ¹⁰ Ngulo yu cña ji'í sendaru cha' tsa si'yu cu' ngu' scua' que Juan ca ne' chcuā. ¹¹ Li' ngusta ngu' scua' que yu bi' ne' tsi'yu, ñaa lo'o ngu' ji'í bi' li', nda ngu' ji'í nu cuna'a cuañi' bi'. Li' ndu'u nu cuna'a bi' ndyaa, ndyaa lo'o tsi'yu bi' slo xtya'a.

¹² Lo'o li' ñaa ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í Juan, ngüi'ya ngu' ji'í jyo'o bi', cha' tsa lo'o ngu' ji'í cha' tyatsi'. Lo'o cua nguxatsi' ngu' ji'í, li' ndyaa ngu' ndacha' ngu' ji'í Jesús ñi'ya ngua cha' bi'.

Nda Jesús na nu ndyacu ca'yu mil tya'a ñati

13 Lo'o ndyuna Jesús ñi'ya nu ngua ji'i jyo'o Juan, ndyatí yu ne' yaca ni'i cha' tyu'u yu chaca to' tayu'; ngua ti' yu tsaá sca se'i ca ne' quixi' su ná ntsu'u ñati. Pana yala ti ngua cuayá' ti' quiña'a ñati cha' ndyaa yu cajua, bi' cha' lo'o ti ndyaa lca'a ngu' ji'i yu, masi quiya' ti ngu' lijya ngu' nde to' hitya ti. Lo'o ngu' tyuu tya'a quichi' ndyaa ngu'. 14 Lo'o ndyalaa yaca ni'i bi' to' hitya, li' ngutu'u Jesús; na'a yu cha' cua ndyalaa quiña'a tsa ñati cajua li'. Tya'na tsa ti' yu ji'i lcaa ngu' bi', bi' cha' ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu' quicha nu ndya'a ngu' lo'o. 15 Tyucui tsá ndi'i ngu'; lo'o cua ngusii, li' nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o Jesús:

—Ne' quixi' ntsu'u na re. Ná ntsu'u ñati cacua ti su ndi'i na re —nacu'i ngu' ji'i Jesús—. Lo'o jua'a cua ngusii tsa juani. Tso'o la masi culo nu'u cña ji'i nu ngu' quiña'a cua cha' tsaá ngu' lcaa quichi' ca ndacua, cha' cui'ya ngu' na cacu ngu'.

16 —Cu'ma ta ma na cacu ngu' bi' ca nde ti —nacu'i Jesús—. Ná nga'a cha' tyaa ngu'.

17 Ndube xi ti' nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' li':

—Ca'yu tya'a ti xlyá teje' ntsu'u ji'na ca nde, cusu' —nacu'i ngu' ji'i Jesús—, lo'o jua'a ntsu'u tucua tya'a ti cualya nde. Tsa bi' ti cha'.

18 Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Caa lo'o ma ji'i ca nde —nacu'i ji'i ngu'.

19 Li' ngulo Jesús cña ji'i nu ngu' quiña'a bi', cha' tyaca'a ngu' xi lo qui. Li' ndaya' yu ji'i nu ca'yu tya'a xlyá teje' bi' lo'o ji'i nu tucua tya'a cualya bi'; nxña'a yu nde cua li', ndya xlyá'be ji'i ycui' Ndyosi, lo'o li' nguxana yu nsa'be yu xlyá lo'o cualya bi', nda yu yu'be bi' ji'i ngu' nu ndyaca

tsa'a ji'i cha' tacha ngu' ji'i ñati bi'. ²⁰ Jua'a ngua cha' ndyacu lcaa ngu', ña'a cuayá' nu nguaala' ji'i ngu'. Li' nxuti'i ngu' lcaa yu'be nu ndyanu, lo'o jua'a ngutsa'a tii tyucuaa tya'a chcubi lo'o yu'be bi'. ²¹ Ca'yu mil tya'a ngu' qui'yu ndyacu ngu' slo Jesús tsá bi', lo'o xa' cuentya ngua nu cuna'a lo'o nu sube.

Ndya'a Jesús lo hitya tayu'

²² Lo'o li' ngulo Jesús cña ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, cha' tyati' ngu' ne' yaca ni'i cha' tsa'a ngu' nde loo la su tsa'a ycui' ca chaca tsu' tayu' bi'; tyanu ycui' cha' chcui' salya' lo'o nu quiña'a tsa ñati bi', ngua ti' yu. ²³ Lo'o cua ndyaa lcaa ngu' bi', li' ndyaa Jesús nde sii' ca'ya cha' chcui' lo'o ycui' Ndyosi su ndu yu ycui' ti yu. Lo'o cua tsa'a ti cuichaa, tya ndu Jesús ycui' ti nde sii' ca'ya. ²⁴ Laja li' tyijyu' ndya'a yaca ni'i bi' lo tayu'. Lqui'ya ti nxna yaca ni'i bi', xqui'ya cha' lye tsa ndyatü clyoo' lo hitya, cha' lye tsa ndyaca cui'i. ²⁵ Lo'o cua quixee ti, li' lijya Jesús ndya'a lo hitya ti; ²⁶ pana lo'o na'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cha' ndya'a yu lo hitya ti, ndyutsii tsa ngu' li'.

—¡Cua lijya sca jyo'o! —nacui' ngu'.

Li' ngusi'ya tsa ngu' cha' ndyutsii ngu'. ²⁷ Hora ti ndacha' Jesús ji'i ngu':

—Cua'ni tlyu tyiquee ma —nacui' Jesús ji'i ngu'—. Na' laca, ná cutsii ma.

²⁸ Li' nguxacui' Pedro cha' ji'i:

—¿Ha chañi cha' nu'u laca, cusu'? —nacui' Pedro ji'i Jesús—. Si chañi cha' nu'u laca, culo nu'u cña 'na lacua, cha' lo'o na' tya'a na' lo hitya cha' tyalaa na' ca su ndu nu'u.

29 —Caa nu'u ca nde —nacui Jesús jii Pedro li'.

Lo'o li' ngutu'u Pedro ne' yaca ni'i, ndya'a yu lo hitya cha' tyalaa yu ca su ndu ycui' Jesús.

30 Pana hora ti ngua tii yu cha' lye tsa ndyaca cui'i, ndyutsii tsa yu li', nguxana cha' nclyu'u yu ne' hitya li'. Lo'o ti ngusi'ya yu jii Jesús:

—Xu'na —nacui Pedro jii—, culo nu'u 'na ne' hitya re.

31 Hora ti ngusñi Jesús ya' Pedro.

—Xti tsa tyempo ndalo nu'u cha' jlya ti' nu'u 'na —nacui Jesús jii Pedro bi'—. ¿Ni cha' ná jlya tso'o ti' 'na?

32 Lo'o li' ndyalaa lo'o Jesús jii Pedro ca su ndacui yaca ni'i, ndyatí ngu' ne' bi' li'; hora ti ngua ti cui'i li'. 33 Ngua'ni tlyu ngu' nu ndi'i ne' yaca ni'i bi' jii Jesús, lo'o ti ndatu sti' ngu' slo yu.

—Chañi cha' nu'u laca nu sca ti Sñi' ycui' Ndyosi —nacui ngu' jii'.

Ngua'ni Jesús jo'o jii' ngu' quicha nde Genesaret

34 Lo'o li' ndyalaa ngu' chaca tsu' tayu' bi', ndyalaa ngu' nde Genesaret. 35 Lo'o ndyuloo ngu' nu ndi'i cajua jii' Jesús, li' hora ti nda ngu' cha' ndyaa lcaa quichi' su cacua ti, cha' caca cuayá' ti' ngu' bi' cha' cua ndyalaa Jesús. Li' yaa lo'o ngu' jii' lcaa ngu' quicha slo Jesús. 36 Ndiñña ngu' chacuayá' jii' yu cha' cala' ngu' quicha bi' masi quiya' ste' ti yu; lo'o ndyala' ngu' quicha bi' ste' yu, hora ti ngua tso'o ngu' bi' li'.

15

Na laca nu ndu'ni cha' caca cuxi tyiquee ñati

¹ Li' ndyalaa sca taju ngu' tlyu slo Jesús. Ngu' quichí Jerusalén laca ngu' bi', ngu' fariseo lo'o ngu' mstru nu nclu'u cha' jo'ó ne' laa laca ngu' bi'.

² —¿Ni cha' ná tso'o ndu'ni ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u? —nacui ngu' bi' jilí Jesús—. Ná stu'ba ndu'ni ngu' lo'o cha' nu cua nda jyo'o cusu' lo'o na sa'ni la, cha' tyaatí tso'o ya' na nu lo'o bilya cacu na. Lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u ni, ná ndu'ni ngu' jua'a —nacui ngu' li'.

³ Li' nguxacui Jesús cha' jilí ngu' tlyu bi':

—Lo'o cu'ma ni —nacui Jesús jilí ngu'—, ¿ni cha' laca xti la cha' ntsu'u tyiquee ma jilí cña nu ngulo ycui' Ndyosi jilí na? Lo'o jua'a lye tsa ndube ti' ma jilí scaa cha' nu nda jyo'o cusu' lo'o na. ⁴ Cua nchcui' ycui' Ndyosi lo'o na: “Tucúa ma cña nu nchcui' sti ma, nu nchcui' xtya'a ma”, nacui Ni. “Lo'o jua'a si chcui' ma cha' cuxi jilí sti ma, jilí xtya'a ma, li' ntsu'u cha' cujuui ngu' jilí ma”, nacui Ni. ⁵ Pana cu'ma ni, xa' lo cha' nchcui' ma juani. Nclyu'u ma cha' tso'o tsa laca si ndi'ya chcui' na lo'o sti na, lo'o xtya'a na: “Cua nda na' lcaa na nu ntsu'u 'na jilí ycui' Ndyosi, bi' cha' nga'aa caca xtyucua na' jilí ma juani”. ⁶ Jua'a laca cha' cuxi nu nclyu'u ma jilí ngu', cha' nga'aa cua'ni tlyu ngu' jilí sti ngu', jilí xtya'a ngu'; jua'a nchcui' ma, masi xa' ña'a ngulo ycui' Ndyosi cña jilí na. Nga'aa tso'o cha' nu nda ycui' Ni lo'o na, nti' ma; tso'o la cha' nu nda jyo'o cusu' cha' cua'ni na, nti' ma cuentya jilí ma. ⁷ Cuiñi tsa ma, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma. Tya sa'ni la nchcui' jyo'o Isaías cha' liñi jilí cu'ma. Ndi'ya cha' nu nguscua jyo'o bi' lo quityi:

⁸ Ndu'ni tlyu ngu' re jna' cha' tu'ba ti ngu', nacui ycui' Ni.

Si'i tyucui tyiquee ngu' ndu'ni tlyu ngu' 'na.

⁹ Na cuiñi tsa ngu' re, cha' nacui ngu' cha' ndyu'ni tlyu ngu' 'na, masi nclu'u ngu' cha' nu nchcui' ñati ti ji'i tya'a ngu';

pana nacui ngu' cha' nclyu'u ngu' cha' jna' ji'i tya'a ngu'.

Jua'a nguscua jyo'o Isaías bi' cuentya ji'i ycui' Ndyosi.

¹⁰ Lo'o li' ngusi'ya Jesús ji'i nu quiña'a tsa ñati nu ndi'i cajua cha' caa ngu' cacua la xi, cha' chcui' yu lo'o ngu' li':

—Cua'a jyaca ma —nacui Jesús ji'i ngu'—, cha' caca cuayá' tso'o ti' ma —nacui—. ¹¹ Si'i sca na nu ndacu ti ngu' nu ndu'ni cha' caca cuxi tyiquee ngu'; cha' nu ndyu'u nde tu'ba ngu', masi lcaa cha' nu nchcui' ngu' ni, xqui'ya cha' bi' caca cuayá' ti' na si ngunu'u tyiquee ngu'.

¹² Lo'o li' ñaa ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cacua la slo Jesús.

—Ná ndiya ti' nu ngu' fariseo bi' lo'o ndyuna ngu' cha' nu nchcui' nu'u —nacui ngu' bi' ji'i Jesús.

¹³ —Ycui' Ndyosi Sti na' nu ntucua nde cua, xcuaa Ni lcaa quixi' nu si'i na cuiñi nu ndyataa Ni, cha' ná tso'o quixi' bi' —nacui Jesús ji'i ngu'—.

¹⁴ Lo'o jua'a ná tso'o ngu' fariseo jua cuentya ji'i ycui' Ni, bi' cha' nga'a cha' xtyanu ma ji'i ngu' bi'; ñi'ya nti' ngu' cuityi', jua'a nti' ngu' fariseo jua —nacui Jesús—. Si culu'u sca nu cuityi' tyucui ji'i chaca yu tya'a cuityi' ti yu, tyú tyucuaa ngu' sca to' cua'a li', cha' ni tsaca ngu' ná nchca ña'a ngu' tyucui su liya ngu' li'.

¹⁵ Li' nchcui' Pedro lo'o Jesús:

—Culu'u nu'u ji'i cua ñi'ya ndyu'u cha' nu nda cuii ji'i na nu ndacu ngu' —nacui—. Ná nchca cuayá' ti' ya.

¹⁶ —¿Ha lo'o cu'ma, ná ngua cuayá' ti' ma? —nacui Jesús ji'i ngu' bi' li—. ¹⁷ ¿Ha bilya ta ma cuentya? Lcaa na nu tyatí nde tu'ba ngu' ni, nteje tacui na bi' nde ne' ngu'. Lo'o tsaá ngu' liya', tye lyiji cha' ji'i li'. ¹⁸ Pana sca cha' nu nchcui' ngu' ni, stu'ba laca bi' lo'o cha' nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ngu'; xqui'ya cha' nu nchcui' ngu', bi' cha' nchca cuayá' ti' xa' la ñati si cua ngunu'u tyiquee ngu' bi'. ¹⁹ Ca ne' cresiya ji'i ñati ni, ca bi' ntsu'u suu lcaa cha' cuxi: masi cujui ngu' ji'i tya'a ngu', masi tyu'u cha' ji'i ngu' lo'o clyo'o xa' ñati, masi cua'ni suba' ngu' lo'o xa' ñati, masi cuaana ngu' na nu ntsu'u ji'i tya'a ngu', masi chcui' ngu' cha' cuiñi ji'i tya'a ngu', masi chcui' ngu' cuentyu ji'i tya'a ngu'. ²⁰ Si ntsu'u cha' cuxi bi' ne' cresiya ji'i ngu', bi' laca nu ndu'ni ñu'u ji'i tyiquee ngu'; pana lo'o cacu na sca na ni, masi bilya tyaati tso'o ya' na, ná sca cha' cua'ni lo'o cresiya ji'na, cha' si'i jua'a caca cuxi tyiquee na.

Jlya ti' sca nu cuna'a xa' tsu' ji'i Jesús

²¹ Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa nde loyuu su cuentya quichi Tiro lo'o loyuu su cuentya quichi Sidón; lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i ndyaa ngu' lo'o. ²² Lo'o li' ñaa sca nu cuna'a ca tyi quichi bi' slo Jesús, ngusi'ya tsa nu cuna'a bi' ji'i Jesús li':

—Cua'ni tya'na ti' nu'u 'na, Xu'na —nacui nu cuna'a bi' ji'i Jesús—. Nu'u nu laca la cui' ñati tya'a ji'i jyo'o cusu' David, cua'ni nu'u sca cha' tso'o lo'o na'. Nxalú tsa cui'i ji'i sñi' na'.

23 Ni sca cha' ná nguxacuj Jesús jì'ì nu cuna'a bi'.
Li' nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a jì'ì lo'o Jesús:

—Culo nu'ù cña jì'ì nu cuna'a re cha' tsa ma' xa'
se'ì —nacuj ngu' jì'ì Jesús—, cha' nxi'ya tsa jì'na.

24 —Nda ycui' Ni 'na lijya na' nde chalyuu cha'
sca ti lo'o ngu' Israel chcui' na' —nacuj Jesús li'—,
cha' ñi'ya ndu'ni xlya' nu cua nguna', jua'a ndu'ni
ngu' bi' —nacuj.

25 Li' cacua la ndyalaa nu cuna'a bi', ndyatú stj'
slo Jesús.

—Xu'na —nacuj jì'ì Jesús—, xtyucua nu'ù jì'ì
cua.

26 Li' nguxacuj Jesús cha' jì'ì nu cuna'a bi':

—Ná tso'o si xñi ngu' tyaja nu ndyacu sñi' ngu'
cha' cacu xne' ti —nacuj.

27 —Chañi cha' nu nchcui' nu'ù, Xu'na —nacuj
nu cuna'a bi'—, pana tya ntsu'u chacuayá' jì'ì xne'
cha' cacu ni' satya ti nu ndyalú to' mesa laja lo'o
ndyacu xu'na ni'.

28 —Chañi cha' jlya ti' nu'ù cha' nu nda na' lo'o
nu'ù —nacuj Jesús jì'ì—. Caca cha' nu nti' nu'ù
lacua —nacuj.

Hora ti ndyaca tso'o sñi' nu cuna'a bi' li'.

Ngua'ni Jesús jo'o jì'ì quiña'a ngu' quicha

29 Lo'o li' ndu'ù Jesús ndyaa, ndyalaa yu ca to'
tayu' Galilea bi'. Ndyaa yu xi to' tayu' bi', li'
ndyacu yu xi sii' ca'ya cha' chca'a yu xi nde-
jua. 30 Quiña'a tsa ñatì ndyalaa slo yu li'; ndyaa
lo'o ngu' jì'ì quiña'a tsa ngu' quicha, lo'o ngu' nu
quicha quiya', lo'o ngu' cuityì', lo'o ngu' cu'ù, lo'o
nu cu' ya', nu cu' quiya', lcaa lo nu quicha. Nsta
ngu' jì'ì ngu' quicha bi' lo yuu slo Jesús, lo'o ngua'ni
Jesús cha' ndyaca tso'o ngu' li'. 31 Ndube tsa ti' ngu'

quiña'a lo'o na'a ngu' cha' xa' nchcui' ngu' nu ngua cu'u, xa' ngua tso'o tyucui ña'a ya' ngu' nu ngua cu' ya', xa' ndya'a ngu' nu ngua quicha quiya', xa' tyaca' xee ña'a ngu' nu ngua cuityi'. Li' lye tsa ndyu'ni tlyu ngu' ji'i ycui' Ni nu laca ycui' Ndyosi ji'i ngu' Israel xqui'ya cha' ndyaca tso'o lcaa ngu' quicha bi'.

Nda Jesús na nu ndyacu jacua mil tya'a ñati

³² Lo'o li' ngusi'ya Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cha' caa ngu' slo. Nchcui' lo'o ngu' li':

—Tya'na tsa ti' na' ji'i nu ngu' quiña'a re —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Cua sna tsa ndya'a ngu' lo'o na' juani, lo'o nga'aa ntsu'u na cacu ngu' tsiya' ti. Ná tso'o culo na' cña ji'i ngu' re cha' tyaa ngu' ña'a lo'o jbi'ña ti ndya'a ngu', cha' ná talo ngu' tyucui jua'a.

³³ Li' nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o:

—¿Macala caja na cacu ngu' ji'na? Ne' quixi' nga'a na re su ná ndi'i ñati —nacui ngu' ji'i Jesús—. Lo'o jua'a quiña'a tsa ñati ndya'a lo'o na re.

³⁴ —¿Ni lcuá tya'a xlyá ntsu'u ji'i ma? —nacui Jesús ji'i ngu' bi' li'.

—Cati tya'a ti xlyá teje' lo'o ji'i ya —nacui ngu' ji'i—, lo'o ntsu'u xi cualya sube —nacui ngu'.

³⁵ Li' ngulo Jesús cña ji'i nu ngu' quiña'a cha' tyaca'a ngu' lo yuu. ³⁶ Li' ngusñi Jesús nu cati tya'a xlyá bi' lo'o cualya bi', ndya xlyá'be ji'i ycui' Ndyosi xqui'ya cha' ntsu'u na cacu ngu'. Li' ngusa'be Jesús xlyá lo'o cualya bi', nda yu'be bi' ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cha' ta ngu' ji'i nu ngu' quiña'a bi'. ³⁷ Li' ndyacu lcaa ngu' xlyá bi' ña'a cuayá' nu nguaala' ji'i ngu'. Lo'o nxuti'i ngu' lcaa yu'be nu tya'a ndyanu su ndyacu ngu', li' ngutsa'a

cati tya'a chcubi lo'o yu'be bi'. ³⁸ Jacua mil tya'a nu qui'yu ndyacu ts̄a bi', lo'o xa' cuentya ngua nu cuna'a lo'o nu sube; lcaa bi' ndyacu. ³⁹ Lo'o ndye ndyacu ngu', li' nchcui' salya' Jesús lo'o nu ngu' quiña'a bi', cha' tyaa ngu' to' tyi ngu'. Li' ndyatí Jesús ne' yaca ni'̄i sube, ndu'u yu ndyaa yu nde loyuu Magdala lo'o ngu' nu ndyaca tsa'ā ji'̄i.

16

Ña'a cui'ya ngu' sca cha' tlyu nu cua'ni Jesús nti' ngu'

¹ Lo'o li' ndyalaa sca taju ngu' fariseo lo'o ngu' saduceo slo Jesús, cha' chcui' cuayá' ngu' lo'o yu, si caca tyijiloo ngu' ji'̄i yu nti' ngu'. Nchcui' ngu' lo'o Jesús cha' culu'u sca cha' tlyu ji'̄i ngu', sca cha' tlyu nu tyu'u tucua nde cuā chacuayá' ji'̄i ycui' Ndyosi.

² Li' nguxacui' Jesús cha' ji'̄i ngu':

—Nu cu'mā ni, ndi'yā nchcui' mā lo'o cua tsāa ti cuichaa: “Lubii cuā caca la quee, cha' tso'o tsa ña'ā nscua coo tyubi' cuā juani”, nacui' mā. ³ Lo'o ndi'yā nchcui' mā nde tlyu lo'o ña'ā mā nde cuā: “Ca'ya tyo juani cha' lye xi ña'ā coo cuā, ngata tsa ña'ā coo”, nacui' mā. ¿Ni cha' laca, cha' jlo tsa ti' mā ñi'yā caca sca ts̄a nu lo'o ña'ā ti mā nde cuā? Pana ná jlo ti' mā tsiya' ti ñi'yā caca ji'̄i cu'mā ngu' nasiyu re tyempo juani. ⁴ Na xña'ā tsa tyiquee mā ca ta'a mā cha' xcui' nti' mā cha' cua'ni na' sca cha' tlyu cha' ña'ā cui'ya mā ji'̄i; laca mā ñat̄i nu ná jlya ti' ji'̄i ycui' Ndyosi tsiya' ti —nacui' Jesús ji'̄i ngu'—. Pana ná cua'ni na' jua'ā. Nga'ā cha' tyi'u ti' mā na laca nu ngua ji'̄i jyo'o Jonás nu ngua tu'ba ji'̄i ycui' Ndyosi cua sa'ni la.

Nga'aa nchcui' la Jesús lo'o ngu' bi' li', ndu'u yu ndyaa.

Ngu' fariseo laca ñi'ya nti' scua tiye'

⁵ La cui' tsá bi', cua nteje tacui ngu' lo tayu' lo'o yaca ni'í bi'. Ngutu'u ngu' chaca tsu', li' ndyi'u ti' ngu' nu ndyaca tsa'a jí'í Jesús cha' cua ngujlyaa ti' ngu' cha' qui'ya lo'o ngu' xlyá teje' cha' cacu ngu' tyucuii. ⁶ Lo'o li' ndi'ya nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Tii ti ti' mā tyi'í mā —nacui Jesús jí'í ngu' bi'—. Cui'ya mā cuentya ñi'ya ndu'ni scua tiye' nu nda ngu', la cui' ngu' fariseo lo'o ngu' saduceo —nacui.

⁷ Li' nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a jí'í lo'o tya'a ngu':

—Cha' ná lo'o xlyá teje' ndya'a na, bi' cha' nchcui' nu cusu' cha' jí'í scua tiye' lo'o na —nacui ngu'.

⁸ Pana, ngua tii Jesús cha' ná ngua cuayá' ti' ngu' bi'.

—¿Ni cha' ndube ti' mā cha' ná lo'o xlyá teje' lijya mā? —nacui jí'í ngu' bi'—. Xti tsa cha' jlyaa ti' mā jí'í ycui' Ndyosi. ⁹ ¿Ha chañi cha' bilya caca cuayá' ti' mā? ¿Ha ná ntsu'u ti' mā jí'í nu ca'yu tya'a ti xlyá teje' nu ndyacu ca'yu mil tya'a ñati tsubi'? Tyuu tya'a chcubi ngutsa'a lo'o yu'be xlyá tya'a ndyanu lo'o ndye ndyacu ngu' tsá bi'. ¹⁰ Jua'a nu cati tya'a xlyá teje' nu ndyacu nu jacua mil tya'a ñati ni, la cui' ti cha'; tyuu tya'a chcubi ngutsa'a lo'o yu'be xlyá tya'a nu ndyanu lo'o ndyacu ngu' li'. ¹¹ ¿Ni cha' laca nga'aa nda mā cuentya, cha' ná nchcui' na' cha' jí'í xlyá nu ndacu ngu' lo'o nacui na' cha' jí'í scua tiye'? Xa' cacha' na' jí'í mā, cui'ya mā

cuentya ñi'ya ndu'ni scua tiye' nu nda ngu', la cui' ngu' fariseo lo'o ngu' saduceo.

12 Ngua cuayá' ti' ngu' li' cha' nchcui' Jesús ji'i lcaa cha' cuxi nu nclu'u ngu' fariseo lo'o ngu' saduceo ji'i ngu', cha' nga'aa tso'o xñi ngu' cha' bi'; si'i cha' ji'i scua tiye' nu ndya' xlyá lo'o nu nti' Jesús chcui' tsá bi'.

Ndacha' liñi Pedro cha' ycui' Cristo laca Jesús

13 Lo'o ca tiya' la, li' ndyalaa ngu' loyuu su cuentya quichi' Cesarea de Filipino. Xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, nchcuane yu ji'i ngu' li':

—¿Na laca nacui' ñati' cuentya 'na? ¿Tilaca laca na' nu cua nda Ni 'na li'ya nde cha' caca na' ñati'? —nacui' Jesús ji'i ngu' bi'.

14 —Ntsu'u ñati' nu nacui' cha' laca nu'u jyo'o Juan nu ntyucuatya ji'i ngu' tya tsubi' la —nacui' ngu' ji'i Jesús—. Lo'o xa' ñati' ni, nacui' ngu' cha' jyo'o Elías laca nu'u. Lo'o jua'a ntsu'u xa' la ñati' nu nacui' cha' jyo'o Jeremías laca nu'u. Lo'o jua'a ntsu'u ngu' nu nacui' cha' chaca quiya' cua ndyu'ú chaca jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycui' Ni nu ngua sa'ni, la cui' bi' laca nu'u, nacui' ngu'.

Jua'a nacui' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús. 15 Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Lo'o cu'ma ni, ¿tilaca laca na' nti' ma?

16 Hora ti nguxacui' Simón Pedro cha' ji'i Jesús li':

—Cristo laca nu'u —nacui—. Sñi' ycui' Ndyosi nu lu'ú ca laca nu'u.

17 —Tso'o ntsu'u tyiquee nu'u Simón, sñi' Jonás —nacui' Jesús ji'i li'—. Si'i ñati' chalyuu ti nu ngulu'u cha' bi' jinu'u; pana ycui' Ndyosi Sti na'

nu ntucua nde cua, nda Ni cha' bi' nu ngua'ya hique nu'u. ¹⁸ Pedro naa nu'u, lo'o jua'a caca nu'u ñi'ya laca sca quee quiya' ni'i. Nu lo'o nchcui' nu'u tsa, cha' liñi laca nu nchcui' nu'u; bi' laca suu cha' ji'i ñati 'na, cha' tso'o tsa ndyanu tachaa cha' nu nchcui' nu'u jua'a. Ná taca ji'i cuiñaja, ni cui'i cuxi, ni jyo'o, ni tsaca ñati, ná taca ji'i ngu' tsiya' ti tyijiloo ngu' ji'i ñati 'na, masi cajaa ñati 'na xqui'ya cha' cuxi. ¹⁹ Ta na' lcaa chacuayá' jna' jinu'u, cha' taca tyatí ñati 'na ca su laca ycuí' Ndyosi loo. Nu lo'o ná cua'ni clyu ti' nu'u ji'i ñati xqui'ya sca cha' cuxi nu ndyu'ni ñati bi', la cui' jua'a ná cua'ni clyu ti' ycuí' Ndyosi Sti na' ji'i ñati bi' nde loo la; pana lo'o cua'ni clyu ti' nu'u ji'i ñati, la cui' jua'a cua'ni clyu ti' Ni ji'i ñati bi'.

²⁰ Li' ngulo Jesús cña ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i cha' ná cacha' ngu' ji'i ni sca ñati cha' Cristo laca ycuí' yu.

Nda Jesús cha' lo'o ngu' cha' cua cajaa ti ycuí'

²¹ Lo'o tyempo bi' nguxana Jesús ngulu'u yu ji'i ngu' cha' ntsu'u cha' tsaa yu nde quichí Jerusalén. Pana ca quichí bi' tyacua cha' ti'í ji'i yu xqui'ya cha' xcube' tsa ngu' cusu' bi' ji'i yu; jua'a sti jo'ó nu laca loo, lo'o mstru cha' jo'ó, lcaa ngu' bi' xcube' ngu' ji'i yu ña'a cuayá' nu cujuui' ngu' ji'i yu. Pana tyu'ú yu chaca quiya' tsá nchca tyuna, nacuí yu.

²² Li' ngusñi Pedro ya' Jesús cha' chcuí' lo'o:

—Cua'ni tya'na ti' ycuí' Ndyosi jinu'u, Xu'na —nacuí Pedro ji'i—. Ná caca bi' ñi'ya nu nacuí nu'u.

²³ Hora ti nguxtyacuí Jesús, na'a ji'i nu Pedro bi'.

—Tyu'utsu' nu'u Satanás, cha' nga'aa cua'a nu'u 'na —nacuī Jesús jī'ī Pedro—. Si'ī ñi'ya nu nclacua ti' ycuī' Ndyosi nclyacua ti' nu'u juani; ñi'ya nu nclacua ti' ñati chalyuu ti, jua'a nclyacua ti' nu'u juani.

²⁴ Li' ngulu'u la Jesús jī'ī nu ngu' nu ndyaca tsa'a jī'ī bi':

—Si ntsu'u ñati nu chañi cha' nti' ngu' tsa'a ngu' lo'o na' —nacuī—, nga'a cha' xtyanu ngu' bi' jī'ī lcaa cha' nu ntsu'u tsa tyiquee ngu' jī'ī, cha' tya'a ngu' lo'o na' lcaa tsā, masi cujuui ñati jī'ī ngu' bi' xqui'ya na'. ²⁵ Chcuna' chalyuu jī'ī ñati nu xcui' nclyacua tsa ti' ñi'ya caca tso'o jī'ī ycuī' ca; pana quije chalyuu jī'ī ngu' ca slo ycuī' Ni si tyaja'a ngu', masi cujuui ñati jī'ī ngu' xqui'ya na'. ²⁶ Ná tyanu cha' tso'o jī'ī ngu' nu lo'o cajaa ngu', masi ngua'ni tsa ngu' ngana nde chalyuu; nguna' lcaa chalyuu jī'ī ngu' bi' li', cha' ná taca ta ngu' caya' cha' caja la chalyuu jī'ī ngu'. ²⁷ Chañi cha' chaca quiya' caa na' nu cua nda Ni 'na lijya na' cha' caca na' ñati, stu'ba ti caa na' lo'o lcaa xca jī'ī ycuī' Ndyosi; ndubi tsa ña'a loo na' lo'o xee jī'ī ycuī' Ndyosi Sti na' li'. Lo'o li' ta na' xcaya' ngu', ni cña nu cua ngua'ni scaa ngu' lo'o yaa ngu' chalyuu. ²⁸ Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā juani, cha' ntsu'u ngu' nu tya ndu lo'o na chalyuu re juani, nu lo'o tya lyiji cajaa ngu' ca cuayá' ti' ngu' cha' cua nguxana cha' laca na' loo ne' cresiya jī'ī ñati, na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati.

17

Cua ngutsa'a ña'a tyucui ña'a loo Jesús ndu slo ngu'

¹ Lo'o cua ndya'a scuá tsa, li' ndyaa lo'o Jesús ji'i Pedro lo'o Jacobo lo'o Juan tya'a ngula Jacobo bi'; jacua tya'a ngu' bi' ndyaa ngu' lo xlya ca'ya cua. ² Li' laja lo'o na'a ngu' ji'i Jesús, cua ngutsa'a ña'a tyucui ña'a loo yu li'; ndubi tsa ña'a loo yu ñi'ya ndubi xee cuichaa li'. Ñi'ya sca xee nu ngati tsa, jua'a ngati tsa ña'a ste' yu. ³ Lo'o li' ndu'u tucua jyo'o Moisés lo'o jyo'o Elías, ndu ngu' nchcui' ngu' lo'o Jesús. Lo'o nu ngu' tya'a ndya'a Jesús bi', na'a ngu' ji'i ngu' bi'. ⁴ Li' nchcui' Pedro lo'o Jesús:

—Xu'na —nacui Pedro ji'i—, tso'o tsa cha' nga'a ya re —nacui—. ¿Ha tso'o nti' nu'u si cuiña na' sna tya'a chcu'ya? Tsaca laca su tyi'i ycui' nu'u, chaca su tyi'i La Moisés, chaca su tyi'i La Elías.

⁵ Pana laja lo'o nchcui' Pedro, li' ndu'u tucua sca coo nu ngati tsa ña'a, nu ndubi tsa ña'a, ngüixi chü' ngu', tyucui ña'a su ndu ngu'. Li' nguañi xtyi'i sca ñati. Hora ti ngua cuayá' ti' ngu' bi', cha' nchcui' ycui' Ndyosi lo'o ngu' laja coo bi':

—La cui' yu re laca Sñi' na', tyaca'a tsa yu 'na —nacui Ni—. Tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'a na' ji'i yu. Cua'a tso'o jyaca ma ji'i lcaa cha' nu chcui' Sñi' na' re lo'o ma.

⁶ Lo'o ndyuna nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' cha' nu nchcui' ycui' Ni cuentya ji'i Jesús, li' nclýu ngu' bi' nde lo yuu cha' ndyutsii tsa ngu' bi'. ⁷ Lo'o li' ngusta ya' Jesús hichü' ngu' bi'.

—Tyatu ma —nacui Jesús ji'i ngu'—, ná cutsii ma tsiya' ti.

⁸ Laja li' nxña'a nu sna tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a bi' su ndu jyo'o bi' tsá la, pana na'a ngu' cha' nga'aa ndu ngu' bi'; sca ti Jesús ndu ca bi' li'.

⁹ Lo'o lijya nda'ya ti'i ngu' sii' ca'ya bi', li' ngulo Jesús cña ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

—Ná cacha' mā ji'i xa' ñati ñi'ya ngua cha' nu cua na'a mā lo xlya ca'ya jua tsa —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Nu lo'o cua ngujui ycu' na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, nu lo'o tyu'ú na' chaca quiya', li' taca cacha' mā cha' bi' ji'i xa' ñati.

¹⁰ Li' nchcuane ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús:

—¿Ñi'ya ndyu'u cha' nu nhcui' cha' jo'ó lacua? Nhcui' cha' clyo la ntsu'u cha' caa jyo'o Elías nde chalyuu chaca quiya' —nacui ngu' ji'i.

¹¹ —Chañi cha' caa Elías clyo cha' cua'ni cho'o ji'i lcaa lo na —nacui Jesús—. ¹² Pana cha' liñi cacha' na' ji'i mā juani cha' cua ñaa nu laca Elías; ná ndyuloo ngu' ji'i, bi' cha' cua ngua'ni cuxi ngu' lo'o. Lo'o jua'a xcube' ngu' jna' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati.

¹³ Li' ngua cuayá' ti' ngu' cha' ji'i jyo'o Juan nu ntyucuatya ji'i ngu' laca cha' nu cua nhcui' ca Jesús lo'o ngu'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i sca yu cuañi' nu nxalú cui'i cuxi ji'i

¹⁴ Lo'o cua ngua'ya ngu' sii' ca'ya bi', xa' ndyalaa ngu' su ndi'i ngu' quiña'a lo'o nu xa' la tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús bi'. Hora ti ñaa sca nu qui'yu, ndyatú sti' yu slo Jesús, nhcui' yu bi' lo'o li':

¹⁵ —Cua'ni tya'na ti' nu'u ji'i sñi' na', cusu' —nacui yu bi' ji'i Jesús—. Quicha tsa ti' sñi' na' cha' lu'ba tsa nxalú cui'i cuxi ji'i yu; ndu'ni cui'i bi', cha' lu'ba tsa nclýu yu lo quii', lu'ba ti nxtyú ji'i yu lo hitya. ¹⁶ Ñaa lo'o na' ji'i nu quicha bi' slo ngu' nu

ndyaca tsa'a jinu'u, pana ná ngua ji'i ngu' cua'ni ngu' cha' tyaca tso'o yu.

17 —Ná jlya ti' cu'ma tsiya' ti —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Cuxi tsa cresiya ji'i ma. Nga'aa tso'o tyanu na' slo cu'ma, nga'aa talo na' ji'i ma tsiya' ti. Pana caa lo'o ma ji'i nu quicha jua slo na' juani.

18 Li' ngulo Jesús cña ji'i cui'i cuxi bi', cha' tyu'utsu' tsiya' ti ji'i nu quicha bi'. 19 Ca tiya' la xi nchcuane ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús su ntucua ycu' ti ngu':

—¿Ni cha' ná ngua ji'i ya culo ya ji'i cui'i cuxi bi' lacua? —nacui ngu' ji'i Jesús.

20 Li' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—Xti ti cha' jlya ti' ma ji'i ycu' Ni, bi' cha' ná ngua ji'i ma —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani, cha' si chañi ca cha' jlya ti' ma cha' ji'i ycu' Ndyosi, masi tsa lo cua sca si'yu cuxee ti nu piti tsa, si jua'a ti jlya ti' ma cha' ji'i Ni, li' taca chcu' ma lo'o ca'ya cua nde: “Tyu'utsu' nu'u tyaa nu'u chaca se'i cajua la”, ñacui ma ji'i. Lo'o li' taquiya' ca'ya bi' cha' nu nchcui' ma lo'o, tyu'utsu' ca'ya bi' tsa chaca se'i li'. Ná ntsu'u cha' nu ná caca cua'ni ma si chañi ca cha' jlya ti' ma 'na. 21 Lo'o jua'a cha' culo ma ji'i cui'i cuxi bi' ni, ná ca culo ma ji'i cui'i bi' si ná cua'a ma xi ji'i ycu' ca ma; tso'o si ná cacu ma tyaja laja lo'o chcu' ma lo'o ycu' Ndyosi cuentya ji'i nu quicha bi'. Jua'a cua'ni ma ña'a cuayá' nu tyu'u cui'i bi' tyaa.

Xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' cha' ntsu'u cha' cajaa ycu' yu

²² Lo'o li' tya ndya'a ngu' xi loyuu su cuentya Galilea, nu Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i. Laja lo'o ndya'a ngu' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Ntsu'u sca ñati nu cujuil' cresiya 'na ji'i ngu' tisiya cha' cua'ni cuxi ngu' lo'o na', masi cua nda Ni 'na liyyaa cha' caca na' ñati; ²³ cujuui ngu' bi' jna' li'. Pana tyu'ú na' chaca quiya' tsá nchca tyuna li'.

Ngua xñi'i tsa ti' ngu' lo'o ndyuna ngu' cha' bi'.

Nda ngu' cñi cuentya ji'i laa tonu

²⁴ Cua tsá xi ndyalaa ngu' quichí Capernaum, lo'o li' ndyalaa xi ngu' nu laca cña ne' laa slo Pedro; nxuti'i ngu' bi' cñi cuentya ji'i laa tonu nu ntucua nde Jerusalén. Li' nchcui' ngu' bi' lo'o Pedro:

—Nu mstru ji'i ma ni, ¿ha lo'o yu nda yu cñi ne' laa bi'? —nacu'i ngu' ji'i Pedro.

²⁵ —Nda yu —nacu'i Pedro ji'i ngu' li'.

Nu lo'o cua ndyalaa Pedro toni'i, li' nchcui' Jesús lo'o yu:

—¿Ñi'ya nti' nu'u, Simón? —nacu'i Jesús ji'i Pedro—. ¿Ti ji'i nclyo ngu' nu laca loo cñi? ¿Ha culo ngu' cñi ji'i sñi' ngu' nti' nu'u? ¿Ha si'i ji'i xa' ñati culo ngu' cñi?

²⁶ —Ji'i xa' ñati nclyo ngu' nu laca loo cñi, si'i ji'i sñi' —nacu'i Pedro li'.

—Chañi hi. Ná lo'o sñi' ngu' nda caya' cuentya ji'i cha' bi' lacua —nacu'i Jesús ji'i Pedro—. ²⁷ Pana ná nti' na cha' ca ñasi' ngu' ji'na, ngu' nu laca loo ne' laa tonu, bi' cha' yaa clya nu'u to' tayu' cha' cu nu'u chcuá xñi cualya lo hitya, cha' xñi nu'u ji'i sca cualya. Li' taya' nu'u ji'i cualya nu caja jinu'u clyo, scana tu'ba cualya bi', cha' culo nu'u cñi nu ntsu'u

tu'ba ni'; tyu'u scua cñi bi' cha' ta nu'u cñi ji'i ngu' cuentya jinu'u, lo'o jua'a cuentya jna'.

18

Nhcui' ngu' cha' ndulo la cha' ji'i ycui' ca ngu'

¹ La cui' tyempo bi' ndyalaa lcaa ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i slo Jesús cha' chcui' ngu' lo'o:

—¿Tilaca laca nu ndulo la cha' ji'i ca su laca ycui' Ndyosi loo? —nacuj ngu' ji'i Jesús.

² Li' ngusi'ya Jesús ji'i sca nu piti cha' caa slo yu, cha' tyatu nu piti slo ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

³ —Cha' liñi nhcui' na' lo'o ma —nacuj Jesús ji'i ngu' bi'—, cha' ná caca tyatí ma cha' ji'i ycui' Ndyosi cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'i ma si ná cha'a cha' tyiquee ma; nga'a cha' caca tyiquee ma ñi'ya laca tyiquee nu piti re, cha' ná tyixi ndu'ni ngu' sube. ⁴ Sca ñati nu laca ñi'ya laca nu piti re, sca ñati nu ná tyixi tyiquee, nu ná nti' tyijiloo ji'i tya'a cha' caca ycui' sca ñati tlyu, bi' laca nu ndulo la cha' ji'i ca su laca ycui' Ndyosi loo. ⁵ Nu lo'o xtyucua ma ji'i sca ñati ñi'ya nti' nu piti re xqui'ya cha' ngusñi tso'o ma cha' jna', la cui' jua'a na nxyucua ma 'na laca.

Cuxi tsa caca ji'na si ntsu'u sca qui'ya nu ndiya la ti'na

⁶ Si ntsu'u ñati nu ndatsaa ji'i xa' ñati cha' cua'ni ngu' cha' cuxi', masi tatsaa ñati bi' ji'i nu piti re cha' cua'ni yu cha' cuxi, tso'o la masi tyaaca' sca quichi tonu yane ñati cuxi bi', lo'o li' xtyú ngu' ji'i ñati bi' lo hitya tyujo'o cha' tye cha' ji'i tsiya' ti; tso'o la si cajaa ñati nu jua'a ndu'ni, cha' nga'aa tatsaa ji'i xa' la ngu' sube cha' cua'ni ngu' cha' cuxi. ⁷ ¡Tya'na

t̄sa ñati chalyuu re! Ntsu'u t̄sa cha' cuxi nu ndu'ni ñu'u j̄i' t̄yiquee ñati. Lcaa hora ntsu'u cha' cuxi jua'a nde chalyuu, pana t̄lyu t̄sa cha' caca j̄i' ñati nu ndatsaa j̄i' t̄ya'a cha' cua'ni ngu' cha' cuxi; t̄lyu t̄sa cha' ti' tyacua j̄i' ñati bi' nde loo la.

⁸'Nga'a cha' xtyanu mā t̄siya' ti lcaa cha' cuxi nu ndiya t̄sa ti' mā j̄i', masi t̄ji' t̄sa ti' mā j̄i' sca cha' bi' ñi'ya laca si ya' mā laca, ñi'ya laca si quiya' mā laca. Tso'o la xana chalyuu nu ná nga'a cha' t̄ye j̄i' mā, masi ná lo'o cha' cuxi bi' nu t̄ji' t̄sa ti' mā j̄i', lo'o li' ná tyalaa mā su nga'aa t̄ye t̄siya' ti cha' t̄yaqūi quii'. ⁹La cui' ti cha', masi ndiya t̄sa ti' mā sca cha' cuxi nu ña'a mā j̄i', nga'a cha' xtyanu mā cha' bi' t̄siya' ti, ñi'ya si culo mā j̄i' ycu' cloo mā cha' nga'aa taquiya' mā j̄i' cha' cuxi bi' t̄siya' ti. Tso'o la xana chalyuu nu ná nga'a cha' t̄ye j̄i' mā, masi ná lo'o cha' cuxi bi' nu t̄ji' t̄sa ti' mā j̄i', cha' li' ná tsaa mā nde ca bilyaa su ná t̄ye t̄siya' ti cha' t̄yaqūi quii'.

Cui j̄i' sca xlya' nu cua nguna' j̄i' ngu'

¹⁰'Ná tso'o si ná taquiya' mā j̄i' sca ñati 'na, masi j̄i' sca nu piti. Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā, cha' ntsu'u xca ca su ntucua ycu' Ni cuentya j̄i' lcaa ngu' sube bi'; lcaa hora ntsu'u chacuayá' chcui' xca bi' lo'o ycu' Ndyosi Sti na' cuentya j̄i' nu ngu' sube j̄i'. ¹¹Cua nda Ni 'na lijyaa chalyuu chacuayá' j̄i' ycu' Ndyosi cha' caca na' ñati, cha' cua'ni lyaá na' j̄i' ñati nu cua nguna' chalyuu j̄i' xqui'ya cha' cuxi.

¹²'¿Ñi'ya nti' mā ni? Cua ntsu'u sca siyento t̄ya'a xlya' j̄i' sca ñati, lo'o li' nguna' tsaca j̄i' yu. ¿Ñi'ya cua'ni yu li'? Ndi'ya cua'ni yu ñacu' na': xtyanu yu

ji'i taju xlya' quiña'a bi' sii' ca'ya su tso'o ti ndi'i ni', cha' tsaá yu tsaana yu ji'i xlya' nu nguna' ji'i yu bi'. ¹³ Lo'o quije bi' ji'i yu, ca chaa tsa ti' yu li', cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee yu ña'a yu ji'i nu sca ca xlya' nu cua nguna' ji'i yu; pana ná ntsu'u cha' culacua ti' yu ji'i nu jacuayala tyii ntucua caa tya'a xlya' nu ndyanu tso'o ti. ¹⁴ Ñi'ya nu ndu'ni nu xu'na xlya' bi', cha' ná chcuna' ni sca xlya' ji'i yu, la cui' jua'a ndu'ni ycuí' Ndyosi Sti mā nu ntucua nde cua, cha' ná nti' Ni cha' chcuna' chalyuu ji'i ni tsaca ñati xqui'ya cha' cuxi nu ntsu'u ji'i. Ná nti' ycuí' Ni tsiya' ti cha' tye cha' ji'i ngu', masi sube tsa ngu' nti' mā.

Ntsu'u cha' cua'ni clyu ti' na ji'i tya'a na

¹⁵ Nu lo'o ntsu'u ngu' tya'a mā nu ngua'ni sca cha' cuxi lo'o mā, li' tsaá mā slo ngu' tya'a mā bi', cha' cuaana ti cacha' mā ji'i ngu' bi' ñi'ya laca cha' cuxi nu ngua'ni ngu' lo'o mā. Tso'o tsa li' si tyaja'a ngu' tya'a mā bi' cuna ngu' cha' nu chcui' mā lo'o ngu'; ca xñi'i ti' ngu' li', xqui'ya cha' cua ngua'ni ngu' cha' cuxi bi'. Li' xa' caca stu'ba cha' ji'i mā lo'o ngu' tya'a mā bi'. ¹⁶ Pana si ná tyaja'a ngu' tya'a mā bi' cuna ngu' cha' nu nchcui' mā lo'o ngu', tso'o la si tsaá mā slo ngu' bi' chaca quiya'; pana lo'o xi xa' la ngu' tya'a mā tsaá mā li', cha' lo'o ngu' bi' cuna ngu' cha' nu chcui' tyucuaa mā, cha' caca ngu' bi' testigo. ¹⁷ Lo'o li', si ná tyaja'a ngu' tya'a mā bi' taquiya' ngu' tsiya' ti ji'i tucua sna tya'a mā, li' cacha' mā cha' bi' ji'i taju ñati ji'i cu'mā, nu stu'ba ndu'ni tlyu mā ji'i ycuí' Ndyosi. Lo'o li' si ña'a ti ná tyaja'a nu ngu' tya'a mā bi' taquiya' ngu' ji'i cha' nu nchcui' ca ta'a taju tya'a mā lo'o ngu',

li' nga'aa cua'ni tya'a ma lo'o ngu' bi' lacua. Ñi'ya si cua laca ngu' ñati nu ná ntsu'u cha' ji'i lo'o ycu'i Ndyosi tsiya' ti, ñi'ya si laca ngu' msu ji'i ngu' xa' tsu' nu cuiñi ti nxñi quiña'a tsa cñi cña loo ji'i ma, jua'a cua'ni ma lo'o ngu' bi' li'.

¹⁸ 'Cha' liñi laca nu nchcui' na' re, cha' lo'o ná cua'ni clyu ti' ma ji'i ñati xqui'ya sca cha' cuxi nu ndyu'ni ñati bi', la cui' jua'a ná cua'ni clyu ti' ycu'i Ndyosi ji'i ñati bi' nde loo la; pana lo'o cua'ni clyu ti' ma ji'i ñati, la cui' jua'a cua'ni clyu ti' Ni ji'i ñati bi'.

¹⁹ 'Chaca quiya' cacha' ji'i ma cha' chañi cha' cua'ni Sti na' nu ntucua nde cua' lcaa cha' nu ndijña ma ji'i Ni, masi tucua tya'a ti ma ndu ma, si stu'ba cha' nu ntsu'u tyiquee tyucuaa ma. ²⁰ Lo'o na' nga'a na' lo'o ma macala su ndyu'u ti'i tucua sna tya'a ti ma chacuaya' 'na.

²¹ Li' ñaa Pedro cacua la cha' cacha' ji'i Jesús:

—Xu'na —nacu'i ji'i Jesús—, ¿ni lcua quiya' cui'ya na' cha' clyu ti' ji'i yu tya'a na' lo'o ndyu'ni yu cha' cuxi lo'o na'? —nacu'i—. ¿Ha tso'o cati quiya' cua'ni clyu ti' na' ji'i yu?

²² Li' nguxacu'i Jesús cha' ji'i Pedro:

—Ná chcui' na cha' cati ti quiya' —nacu'i Jesús—. Tso'o cua'ni clyu ti' na ji'i tya'a na masi snayala tyii ntucua cati quiya' —nacu'i.

Cuii ji'i msu nu ná nti' cua'ni clyu ti' ji'i tya'a msu yu

²³ 'Chcui' na' chaca cha' lo'o ma, cha' caca cuayá' ti' ma ñi'ya caca lo'o laca ycu'i Ni loo ne' cresiya ji'i ñati: Chcui' na' cha' ji'i sca rey nu ngua ti' cua'ni tye tane', cha' ndacu'i tsa msu ji'i. ²⁴ Lo'o nguxana ca ti nclyacua ti' rey jua'a, hora ti ndu'u tucua ngu'

slo rey bi', ñaa lo'o ngu' ji'i sca msu nu ndacui tyuu tsa miyu paxu ji'i. ²⁵ Ná ntsu'u cñi tsiya' ti ji'i msu bi', cha' tya tane' bi' ji'i xu'na yu; bi' cha' ngulo xu'na yu cña cha' cujuu' ngu' ji'i msu bi', lo'o ji'i clyo'o yu, lo'o ji'i ca ta'a sñi' yu, lo'o lcaa na nu ntsu'u ji'i msu bi' ca caya' cha' tya cñi nu ndacui ji'i xu'na yu li'. ²⁶ Ndyutsii tsa msu bi' li', nclyú yu lo yuu su ndu xu'na yu. Li' ndyatú stí' slo yu cha' jña xi tyempo ji'i xu'na yu: “Xu'na”, nacui msu bi' ji'i rey, “taló xi 'na. Ta la xi tyempo 'na cha' tya na' lcaa cñi nu ndacui na' jinu'u ca tiya' la.” ²⁷ Ngua tya'na ti' xu'na msu bi' ji'i li', ngua'ni clyu ti' ji'i msu ji'i cuentya ji'i tane' bi'. “Cua ndye tane' jinu'u juani. Nga'aa ndacui nu'u jna”, nacui xu'na yu ji'i yu. Cua ndu'u msu bi' ndyaa li'. ²⁸ Tyucuii nde su ndyaa yu, li' ndyacia tya'a yu lo'o tya'a msu yu nu ndacui xti ti cñi ji'i yu. Hora ti ngusñi yu yane tya'a, tyaala tsa ngua'ni yu ji'i tya'a msu yu. “¿Ni hora tya nu'u cñi nu ndacui nu'u 'na?” nacui yu ji'i tya'a msu yu. ²⁹ Lo'o nu ndacui xti ti cñi bi' ni, ndyatú stí' slo msu tyaala bi', ndijña xi cha' clyu ti' ji'i yu tyaala bi', cha' caca tya'na ti' yu ji'i: “Talo nu'u xi 'na”, nacui ji'i nu tyaala bi'. “Ta la xi tyempo 'na cha' tya na' lcaa cñi nu ndacui na' jinu'u ca tiya' la xi.” ³⁰ Pana nu msu tyaala bi' ni, ná ngua tya'na ti' yu ji'i tya'a msu yu tsiya' ti; hora ti ngusta yu qui'ya ji'i ca toni'i cña, cha' su'ba ngu' ji'i ne' chcuá ña'a cuayá' nu tya cñi nu ndacui ji'i yu. ³¹ Lo'o cua na'a lcaa tya'a msu yu ñi'ya ngua cha' cuxi nu ngua'ni yu tyaala bi', xñi'i xi ti' ngu' cuentya ji'i nu nga'a ne' chcuá bi' li'. Bi' cha' ndyaa ngu' ca slo xu'na ngu' bi', ndacha' ngu' lcaa cha' bi' ji'i xu'na, ñi'ya nu ngua

ji'i nu ndacui cñi bi'. ³² Hora ti ngusi'ya xu'na yu ji'i msu tyaala bi' cha' xa' tyaa yu ca slo. “Cuxi tsa tyiquee nu'u”, nacui xu'na ji'i msu tyaala bi'. “Cua ngüijña nu'u cha' clyu ti' 'na, lo'o jua'a ngua'ni clyu ti' na' jinu'u nquicha', masi quiña'a tsa cñi ndacui nu'u 'na. ³³ Lo'o juani ni, ¿ni cha' ná ngua'ni tya'na ti' nu'u ji'i tya'a msu nu ndacui xti ti cñi hi, ñi'ya ngua'ni tya'na ti' na' jinu'u?” ³⁴ Ngua ñasi' tsa xu'na msu bi' ji'i msu tyaala bi' li', ngulo cña cha' xñi policia ji'i, cha' su'ba ngu' ji'i ne' chcuá, cha' xcube' ngu' ji'i ña'a cuayá' nu tya msu tyaala bi' lcaa cñi nu ndacui ji'i xu'na yu. Bi' laca cuii ji'i rey lo'o msu ji'i.

³⁵ Ñi'ya ngua'ni rey bi' —nacui Jesús ji'i ngu'—, jua'a cua'ni Sti na' nu ntucua nde cua' lo'o lcaa ma nu ná tyucui tyiquee ma ndyi'ya ma cha' clyu ti' ji'i tya'a ma.

19

Ngulu'u Jesús cha' ná xtyanu ngu' ji'i clyo'o ngu'

¹ Lo'o ndye nchcui' Jesús cha' bi' lo'o ngu', li' ndu'u yu loyuu su cuentya Galilea bi', ndyaa yu nde loyuu su cuentya Judea. Nteje tacui Jesús sta'a Jordán, ² lo'o quiña'a tsa ñati ndya'a lca'a ji'i yu cha' cua'ni yu jo'o ji'i lcaa nu quicha nu lijya lo'o ngu' bi'; ngua'ni Jesús jo'o ji'i ngu' quicha bi', ngua tso'o ngu' bi' li'.

³ Laja li' lijya xi ngu' fariseo slo Jesús cha' chcui' cuayá' ngu' lo'o yu si caca tyijiloo ngu' ji'i yu, ngua ti' ngu'.

—¿Ha ntsu'u chacuayá' cuentya ji'na cha' xtyanu sca ñati ji' clyo'o yu tsiya' ti, si nga'aa nti' yu ji'i nu cuna'a bi'? —nacu'i ngu' ji'i Jesús.

⁴ —¿Ha bilya hcui' ma lo quityi cha' ji'i ycui' Ndyosi? —nacu'i Jesús ji'i ngu' bi'—. “Clyo ngüiñá Ni ji'i ñati, sca nu qui'yu lo'o sca nu cuna'a”, jua'a nscua lo quityi bi'. ⁵ Lo'o jua'a ndi'ya nacui' Ni: “Bi' cha' tyu'utsu' sca nu qui'yu slo sti yu, slo xtya'a yu, cha' caja clyo'o lo'o sca nu cuna'a, cha' caca ngu' sca ti xtañi tyucuaa ngu'”. ⁶ Nga'aa si'i tucua tya'a ñati laca ngu', cua laca ji'i ngu' ñi'ya si laca ngu' sca ti ñati. Bi' cha' ná tso'o xtyanu ngu' ji'i clyo'o ngu', cha' cua nda ycui' Ndyosi cha' clyo'o ji'i ngu'.

⁷ Li' nguxacu'i ngu' bi' cha' ji'i Jesús:

—¿Ni cha' laca ngulo jyo'o Moisés cña ji'na lacua? Cha' tso'o ji'i sca nu qui'yu, nacui' jyo'o cusu' bi', si culo yu sca quityi cha' xtyanu yu ji'i nu cuna'a nu laca clyo'o yu.

⁸ Xa' nhcui' Jesús lo'o ngu' bi' li':

—Ná ndaquiya' ma ji'i ycui' Ndyosi tsiya' ti, bi' cha' nda jyo'o Moisés chacuayá' ji'i ma cha' xtyanu ma ji'i clyo'o ma lo'o sca quityi ti —nacu'i Jesús ji'i ngu'—. Pana si'i jua'a ngua ti' ycui' Ni tya lo'o ngüiñá Ni chalyuu. ⁹ Cuentya jna' ni, ta na' sca cuji' lo'o ma juani: Si ntsu'u sca ñati nu nguxtyanu ji'i clyo'o cha' caja clyo'o lo'o xa' nu cuna'a, ngua'ni tyucuaa ti' yu lo'o nu cuna'a clyo'o yu. Sca ti si clyo'o yu ngua'ni suba' lo'o xa' nu qui'yu, liñi cha' xtyanu yu ji'i nu cuna'a bi' li'. La cui' jua'a, nu cuna'a nu cua nguxtyanu clyo'o ji'i bi', si xa' caja clyo'o lo'o chaca ñati, cha' suba' cua'ni ngu' bi' li'.

¹⁰ Lo'o li' nhcui' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o Jesús:

—Tso'o la si ná caja clyo'o na tsiya' ti, si jua'a laca cha' ji'i ngu' qui'yu lo'o clyo'o ngu' —nacui ngu'.

¹¹ —Ntsu'u tsa ngu' qui'yu nu ná talo ngu' cha' ntucua ngu' ycu'i ti ngu' —nacui Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i li'—. Sca ti si culo ycu'i Ndyosi cña ji'i sca ñati cha' ná caja clyo'o, li' talo yu cha' ná cala' ji'i sca nu cuna'a tsiya' ti, si xtyucua ycu'i Ndyosi ji'i yu bi'. ¹² Ntsu'u tyu lo cha' nu ndu'ni cha' ná nchca caja clyo'o sca nu qui'yu: ntsu'u ngu' nu quicha ngu' tya lo'o ngula ngu'; lo'o jua'a ntsu'u xi ngu' nu quicha ngu' xqui'ya cha' ngua'ni ñu'u ñati ji'i ngu' bi'; lo'o jua'a ntsu'u xi ngu' nu cua ngusubi ycu'i Ndyosi ji'i cha' cua'ni ngu' cña ji'i Ni, bi' cha' tso'o la masi ná caja clyo'o ngu' bi' li', nti' ngu', cha' sca ti ycu'i Ndyosi caca loo ji'i ngu' li', nti' ngu'. Nu qui'yu bi' ni, ycu'i yu nda yu cuentya si caca ji'i yu tyi' yu ycu'i ti yu; tso'o si talo yu bi' tyi' yu ycu'i ti yu lacua.

Ngulacua Jesús ji'i nu sube

¹³ Lo'o li' ngua sca quiya' ñaa lo'o ngu' ji'i tyu tya'a nu sube ca su nga'a Jesús. Ngua ti' ngu' cha' sta ya' ycu'i Jesús hique nu sube bi', cha' chcu'i yu lo'o ycu'i Ndyosi cuentya ji'i nu sube bi'. Li' ngua'ni tyaala nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús ji'i ngu' bi', ¹⁴ pana hora ti nchcu'i Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i li':

—Ta ma chacuayá' ji'i nu sube cha' caa ngu' slo na' —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Ná cua'a ma ji'i nu sube bi'. Ñi'ya laca lo'o jlya ti' nu sube ji'i sti ngu', la cui' jua'a ntsu'u cha' jlya ti' ñati ji'i ycu'i Ndyosi nu lo'o caca Ni loo ne' cresiya ji'i ngu'.

15 Li' ngusta ya' Jesús hique nu sube bi'. Lo'o li' ndu'u Jesús ndyaa.

Nhcui' sca nu culiya' lo'o Jesús

16 Ca tiya' la li' ñaa sca nu qui'yu cuañi' slo Jesús.
—Mstru, tso'o tsa ndu'ni nu'u —nacui' yu ji'i Jesús—. Cua'ni nu'u cha' tso'o cacha' nu'u jna': ¿Na laca nu tso'o cua'ni na' cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye 'na? —nacui' yu.

17 Lo'o li' nhcui' Jesús lo'o yu:
—¿Ni cha' nhcui' nu'u cha' tso'o tsa ndu'ni na'? —nacui' Jesús ji'i yu bi'—. Sca ti ycui' Ndyosi laca nu chañi cha' tso'o laca Ni. Pana taquiya' nu'u ji'i lcaa cña nu ngulo ycui' Ndyosi ji'i ma, si nti' nu'u caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jinu'u.

18 —¿Ñi'ya nu laca cña bi' nti' nu'u? —nacui' yu cuañi' bi' ji'i.

Li' ngulu'u Jesús xi cha' ji'i yu bi':

—Ná cjuui' ma ji'i tya'a ñati' ma. Ná cua'ni ma cha' suba' lo'o clyo'o xa' ñati, ni ná cuaana ma cha' tso'o nu ntsu'u ji'i tya'a ñati' ma. Ná hcui' ma cuentyu ji'i tya'a ñati' ma. 19 Lo'o jua'a cua'ni tlyu ma ji'i sti ma, ji'i xtya'a ma. Cua'ni tya'na ti' ma ji'i tya'a ñati' ma, ñi'ya laca si ndu'ni tya'na ti' ma ji'i ycui' ca ti ma.

20 Li' nguxacui' yu bi' cha' ji'i Jesús:

—Tya lo'o cuañi' na' ndaquiya' na' ji'i lcaa cña bi' lcaa tsa —nacui' yu cuañi' bi' ji'i Jesús—. ¿Ha tya ntsu'u la cha' nu tya lyiji cua'ni na' lacua? —nacui'.

21 —¿Ha chañi cha' nti' nu'u cha' ca lubii cresiya ji'nu'u, cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye jinu'u? —nacui' Jesús ji'i yu bi'—. Si chañi cha' nu nhcui' nu'u, yaa clya cjuui' nu'u lcaa cha' tso'o

nu ntsu'u jinu'u; tyu'u cñi cha' ta nu'u ji'i ngu' ti'i li'. Lo'o li' sta ycui' Ndyosi sca cha' tso'o nu tyacua jinu'u ca su ntucua ycui' Ni. Lo'o cua ngua'ni nu'u cha' bi', li' caa nu'u slo na' cha' tya'a nu'u lo'o na'.

²² Lo'o ndyuna yu cuañi' bi' cha' nu nda Jesús lo'o yu, ndu'u yu ndyaa yu li'; xñi'i xi ti' yu cha' nchcui' Jesús cha' bi', cha' culiya' tsa yu.

²³ Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i:

—Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani —nacui—, tucui tsa caca ji'i ngu' culiya' cha' tyati' ngu' cha' ji'i ycui' Ndyosi, cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'i ngu'.

²⁴ Lasa la cña tyeje tacui sca na'ni quiya' cuxa, masi sca na'ni tonu ñi'ya nti' sca camello, lasa la cha' bi'; tucui la tyalaa sca ngu' culiya' ca su laca ycui' Ni loo.

²⁵ Ndube tsa ti' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lo'o ndyuna ngu' cha' bi'.

—¿Tilaca laca nu taca ji'i clyaá ji'i nu cuxi nu ntsu'u chalyuu cha' tyalaa ca slo ycui' Ndyosi lacua? —nacui' ngu' ji'i Jesús li'.

²⁶ —Bi' laca sca cha' nu ná nchca cua'ni ni sca ñati chalyuu; pana ycui' Ndyosi ni, nchca ji'i Ni cua'ni cha' tyalaa ngu' slo Ni —nacui' Jesús ji'i ngu'.

²⁷ Li' nchcui' Pedro xi lo'o Jesús:

—Lo'o cuare ni, cua ngxu'tyanu ya lcaa na nu ntsu'u ji'i ya cha' tya'a ya lo'o nu'u, ñi'ya nu nacui' nu'u cha' cua'ni ya —nacui' Pedro ji'i Jesús—. ¿Na laca caja ji'i ya nde loo la li'?

²⁸ —Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani —nacui' Jesús ji'i ngu'—, cha' nu lo'o caca chalyuu cucui' bi' ni, li' caa na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati; tsa tucua na' ca su tso'o tsa ña'a ca bi', cha' cua'ni cuayá' na' ji'i lcaa ñati chalyuu li'.

Lo'o cu'ma nu ndya'a ma lo'o na', tiya' la tyucua ma lo tii tyucuaa tya'a yaca nu tso'o tsa ña'a, cha' cua'ni cuayá' ma ji'i tya'a ñati ma, nu tii tyucuaa tya'a taju ngu' Israel bi'. ²⁹ Lo'o jua'a cua ña'a ca ñati nu ntsu'u cha' tsa tyijyu' cha' cua'ni ngu' cña cuentya jna', nu nguxtyanu lcaa na nu ntsu'u ji'i ngu' cha' ndyu'ni ngu' cña bi', ná xtyanu na' ji'i ngu' bi' jua'a ti; masi tyi ngu', masi tya'a ngula ngu', masi sti ngu', masi xtya'a ngu', masi sñi' ngu', masi yuu nu ntsu'u ji'i ngu', masi xtyanu ngu' lcaa cha' bi', pana caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu'. Lo'o jua'a xa' caja quiña'a la cha' ji'i ngu' bi', tsa ña'a nu nguna' ji'i ngu' bi' ngua ti' ngu'. ³⁰ Pana nu ngu' nu tyu'u tucua lo'o cua tye ti cha' bi' laca ngu' nu caca nde loo la; nu ngu' nu ndu'u tucua clyo, bi' ngu' laca nu tyanu nde chu' la li'.

20

Cuii ji'i ngu' nu ndya'a ne' xña ji'i ñati

¹ Chaca cha' nti' na' chcu'i lo'o ma juani, cha' caca cuayá' ti' ma ñi'ya caca lo'o laca ycui' Ni loo ne' cresiya ji'i ñati. Chcu'i na' sca cuii cuentya ji'i sca nu laca xu'na msu. Ngua sca tsá nde tlya ndu'u yu ndyaa yu lcaya' cha' chcu'i yu lo'o ngu' nu caca msu ji'i, si cua'ni ngu' cña ne' lo'o ji'i yu ca su ndyataa yaca si'yu losu' tyixi. ² Ta yu xcaya' msu ñi'ya nu nda ti ngu' tyempo bi', nacui xu'na msu bi' ji'i ngu'; tso'o tsa nti' ngu' msu bi', si caja tsa lo cua caya' ji'i ngu'. Li' ndu'u msu bi' ndyaa ngu' ne' lo'o ji'i yu bi', cha' cua'ni ngu' cña. ³ Nu lo'o cua ndye sna hora ntsu'u ngu' cña, li' ndyaa xu'na ngu' bi' lcaya' chaca quiya'. Ndacua na'a yu

ji'í xa' la ñati, pana ndu ti ngu' cha' bilya caja cña
 ji'í ngu'. ⁴ Li' nchcui' yu lo'o ngu' bi': "Yaa clya
 ma, cua'ni ma cña ne' lo'o 'na. Stu'ba cua'ni ma
 cña lo'o msu 'na, cha' cua ntsu'u ngu' ndyu'ni ngu'
 cña 'na juani. Ta na' caya' tso'o ji'í ma li'", nacui
 yu. Hora ti ndyaa ngu' ne' xña ji'í xu'na msu bi' li'.
⁵ Lo'o li' xa' ndyaa xu'na msu bi' lcaya' nde hora,
 jua'a chaca quiya' na'a yu ji'í xi xa' la ngu' cha' na
 ndu ti ngu'. La cui' ti cha' nchcui' yu lo'o ngu' bi'
 li', lo'o li' la cui' jua'a ngua chaca quiya' hora cua
 sna nde ngusij. ⁶ Nu lo'o cua ngusij la ña'a ti tya
 ndu xi ñati lcaya' bi'. Nchcui' xu'na msu bi' lo'o
 ngu' li': "¿Ni cha' laca na ndu ti ma ca nde tyucui
 tsá?", nacui yu ji'í ñati bi'. "¿Ha ná ntsu'u cña ji'í ma
 lacua?" ⁷ "Ná ntsu'u ñati nu nti' msu juani", nacui
 ngu' ji'í. "Yaa clya ma cua'ni ma xi cña ne' lo'o 'na
 lacua", nacui xu'na msu bi' ji'í ngu' li'. ⁸ Tiya' la li'
 lo'o cua tyaa ti cuichaa, li' nchcui' xu'na cña bi' lo'o
 nu laca loo ji'í msu: "Xi'ya nu'u ji'í lcaa msu juani
 cha' ta nu'u xcaya' ngu'", nacui. "Clyo ta xcaya'
 msu nu ndyalaa ca ti. Cuati su cua tye, li' ta nu'u
 xcaya' ñati nu ndyalaa tya tlya la." ⁹ Li' ndyalaa
 ngu' nu nguxana ca ti cña ca slo yu, pana nda yu
 xcaya' ngu' ñi'ya si ntsu'u ngu' cña tyucui tsá. ¹⁰ Ca
 tiya' la, li' ndyalaa ngu' nu nguxana cña tya tlya
 la slo yu. Ngulacua ti' msu bi' cha' quiña'a la cña
 caja xcaya' ngu' li', pana stu'ba ti ngujui xcaya'
 lcaa msu ji'í. ¹¹ Ñasi' xi msu nu nguxana cña tya
 tlya li'. ¹² "Tyucui tsá ngua'ni ya cña jinu'u", nacui
 msu bi' ji'í xu'na. "Masi tyique' tsa cua nde hora,
 ña'a ti tya ngua'ni ya cña jinu'u. Lo'o juani, stu'ba
 ngujui xcaya' lcaa tya'a ntsu'u ya cña, masi sca

hora ti ngua'ni ngu' jua cña jinu'u", nacui msu nu nguxana cña nde tlya bi'. ¹³ Li' nguxacui xu'na cña bi' cha' ji'i msu ñasi' bi': "Si'i cha' cuxi nu ndyu'ni na' lo'o ma. ¿Ha si'i na cua ngüiñi cha' jna' lo'o ma ni tsa lo xcaya' nu ta na' ji'i ma? Lo'o jua'a, tsa lo cua cña xcaya' cu'ma nda na' ji'i ma juani. ¹⁴ Xñi ma xcaya' ma, tyaa ma li'. Ná ntsu'u cha' ca ñasi' cu'ma 'na. Si nti' na' cua'ni na' cha' stu'ba xcaya' cu'ma lo'o nu xa' la msu nu xti ti hora ngua'ni cña, tso'o tsa lacua. ¹⁵ Ntsu'u chacuayá' jna' cua'ni na' ñi'ya nu nti' ti na' cua'ni na' lo'o cña 'na. ¿Ha si'i jua'a? ¿Ni cha' laca liye' ti' ma ña'a ma 'na, cha' tso'o ti xcaya' nda na' ji'i lcaa msu 'na?", nacui xu'na msu bi'. ¹⁶ Pana nu ngu' nu tyu'u tucua lo'o cua tye ti cha', bi' laca ngu' nu caca nde loo la; ngu' nu ndu'u tucua clyo, bi' laca ngu' nu tyanu nde chu'la —nacui Jesús—. Cua ndacane Ni ji'i quiña'a tsa ñati cha' cua'a jyaca ngu' ni cha' nda Ni, pana cua laca ti ñati nsubi Ni ji'i cha' caca ngu' ñati ji'i Ni.

Xa'nchcui' Jesús lo'o ngu' cha' cua cajaa ti ycui'

¹⁷ Tya ndya'a ngu' tyucuii cha' tsa ngu' ca quichi Jerusalén. Li' ndu'utsu' Jesús xi to' tyucuii lo'o nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, cha' chcui' xi lo'o ngu' bi' li':

¹⁸ —Jlo ti' ma cha' tyacui na tyaa na tyucuii nde ca'ya juani, cha' cua tsa ti na nde Jerusalén —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Cajua taya' ngu' 'na nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, cha' tsa lo'o ngu' 'na slo sti jo'ó nu laca loo, slo mstru nu nclu'u cha' jo'ó ne' laa. Cua'ni cuayá' ngu' bi' 'na li', chcui' ngu' cha' ntsu'u qui'ya 'na, cha' xqui'ya

bi' ntsu'u cha' cajaa na'. ¹⁹ Li' tsaa lo'o ngu' bi' 'na slo ngu' xa' tsu' nu laca loo, cha' xtyí lo'o ngu' bi' 'na. Lo'o jua'a quiji'i' ngu' bi' 'na lo'o reta, cujuí' ca'a ngu' bi' 'na lo crusi li'. Pana, tsá nchca tyuna, li' tyu'ú na' chaca quiya' —nacuí Jesús.

Ndijña xtya'a Jacobo sca cha' tso'o cuentya ji'i sñi'

²⁰ Lo'o li' yaá xtya'a Jacobo lo'o Juan ca slo Jesús. Zebedeo laca sti tyucuaa nu qui'yu bi'. Stu'ba ti yaá nu cuna'a bi' lo'o tyucuaa sñi', li' ndyatú stí' ma' slo Jesús cha' jña ma' sca cha' tso'o ji'i'. ²¹ Li' nchcuane Jesús ji'i' nu cuna'a bi':

—¿Na laca nti' nu'u? —nacuí Jesús ji'i'.

—Cua'ni nu'u cha' tso'o ta nu'u chacuayá' cha' stu'ba ti chca'a sñi' na' lo'o nu'u ca su caca nu'u loo nde loo la —nacuí nu cuna'a bi'—. Culo nu'u cña cha' chca'a tsaca yu la'a tsu' cui jinu'u, chaca yu bi' chca'a yu la'a tsu' coca jinu'u —nacuí.

²² Li' nchcui' Jesús lo'o tyucuaa nu qui'yu bi':

—Ná nchca cuayá' ti' mā ñi'ya laca cha' nu ndijña mā 'na juani —nacuí Jesús ji'i' ngu'—. ¿Ha taca ji'i' mā chcube' mā ñi'ya nu chcube' na', ñi'ya ca si ta ngu' sca taná nu clyaa' tsa cha' co'o na? ¿Ha talo mā si xcube' ngu' ji'i' mā ñi'ya nu nga'a cha' xcube' ngu' jna', nu lo'o cujuí' ngu' 'na?

—Taca ji'i' cua —nacuí ngu' bi' li'.

²³ —Chañi cha' lo'o cu'mā co'o mā taná clyaa' nu ntsu'u cha' co'o na' bi', lo'o jua'a chcube' mā ñi'ya nu chcube' na' —nacuí Jesús ji'i' ngu'—. Pana ná ntsu'u chacuayá' ta na' sca se'i' nde sii' na' cha' chca'a mā lo'o na' nde loo la, cha' cua laca ngusubi ycui' Ndyosi Sti na' ji'i' ñati' nu chca'a nde sii' na' tyempo bi'.

24 Lo'o ndyuna nu chaca tii tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús, chii tsa ngua ti' ngu' ña'a ngu' ji'i Jacobo lo'o ji'i tya'a yu li'. 25 Lo'o li' ngusi'ya Jesús ji'i lcaa ngu' bi', cha' tyu'u ti'i ngu' slo.

—Jlo ti' mā cha' nu laca loo ji'i ngu' xa' tsu' ni, tyaala tsa ngu' bi' —nacui Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i—. Lye tsa nclo ngu' nu laca loo bi' cña ji'i ngu' ca quichi tyi ngu'; 26 pana nu cu'mā ni, ná cua'ni mā jua'a. Lcaa lo cña nu taca xtyucua mā ji'i tya'a ñati mā, bi' cña ntsu'u cha' cua'ni mā, si cua nti' mā cha' caca mā loo ji'i ngu'. 27 Lo'o jua'a, si nti' mā cha' ndulo la cha' ji'i mā cuentya ji'i ngu' tya'a mā, ntsu'u cha' cua'ni mā ñi'ya si laca mā msu ji'i tya'a mā, masi ná lo'o caya'. 28 Na' nu cua nda Ni 'na lijyaā cha' caca na' ñati, ná lijya na' nde chalyuu cha' caja msu 'na; ycui' na' laca na' msu ji'i ñati, bi' cha' lijya na'. Na cua lijya na' cha' cajaa na' cha' cati qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati, cha' cua'ni lyaá na' ji'i quiña'a tsa ñati li' —nacui Jesús ji'i ngu'.

Ngua'ni Jesús jo'o ji'i tucua tya'a ngu' cuityi'

29 Cua ndyalaa ngu' quichi Jericó. Cua tyu'u ti ngu' tyaa ngu' li', lo'o jua'a quiña'a tsa ñati ndu'u lca'a ji'i Jesús. 30 To' tyucuii su tyeje tacui ngu' nga'a tucua tya'a ngu' cuityi'; cua ndyuna ngu' cuityi' bi' cha' ycui' Jesús nteje tacui tyucuii jua, bi' cha' cuii ngusi'ya ngu' ji'i yu:

—Xu'na, cua'ni tya'na ti' nu'u ji'i ya. Jlo ti' ya cha' la cui' ñati tya'a ji'i jyo'o David laca nu'u —nacui ngu' cuityi' bi' ji'i Jesús.

31 Pana ná ndiya ti' nu ngu' quiña'a bi', cha' lye tsa ngusi'ya ngu' cuityi' bi' ji'i Jesús.

—Cuaana ti cu'ma —nacui ngu' jii' ngu' cuityi' bi'.

Ná ndyuna ngu' cuityi' bi', cuii la ngusi'ya ngu' bi' li':

—Xu'na, nu'u nu laca la cui' tya'a ñati jii' jyo'o David —nacui ngu' cuityi' bi' jii' Jesús—, cua'ni tya'na ti' nu'u jii' ya.

³² Li' ndyatü Jesús, ngusi'ya jii' ngu' cuityi' bi', cha' caa ngu' slo.

—¿Na laca nti' ma cha' cua'ni na' lo'o ma? —nacui Jesús jii' ngu' bi' li'.

³³ —Xu'na —nacui ngu' bi' jii'—, nti' ya cha' tyaca' tso'o xee cloo ya ña'a ya chaca quiya'.

³⁴ Tya'na tsa ti' Jesús ña'a yu jii' ngu' bi'. Ngusta sne ya' yu chu' si'yu cloo ngu' bi' li', lo'o hora ti tyaca' tso'o xee loo ngu', ña'a ngu' chaca quiya'. Li' ndu'u ngu' bi' ndyaa ngu', nguta'a ngu' bi' lo'o Jesús.

21

Ngua'ni chi' ngu' loo Jesús lo'o ndyalaa yu nde Jerusalén

¹ Cua ngulala ti tyalaa ngu' quichi' Jerusalén. Cua tyeje tacui ti ngu' sca quichi' sube ti su naa Betfagé, sii' ca'ya Olivos ndi' quichi' bi'. Li' ngulo Jesús cña jii' tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jii':

² —Yaa ma nde lquichi' re —nacui—. Yala ti quije sca huru nu ndu ndyaaca' jii' ma; ndu ni' lo'o sñi' ni'. Xati' ma jii' na'ni bi', cha' tyaa lo'o ma jii' ni' ca nde. ³ Pana si xcuane ngu' jii' ma: “¿Ni cña cua'ni ma lo'o huru jua?” Li' ñacui ma jii' ngu' bi': “Ntsu'u cña cuentya jii' ycu' nu Xu'na na cha' cua'ni huru re”. Li' hora ti ta ngu' chacuayá' jii' ma cha' caa ma

caa lo'o ma ji'i ni'. ⁴ La cui' ji'i cha' bi' nchcui' jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi nu ngua sa'ni; ndi'ya nscua cha' bi' lo quityi:

⁵ Cacha' ma ji'i ngu' quichi' Sión:

“Ña'a ma ña'a cha' cua lijya ti nu laca loo ji'i ma. Ná tyaala nu cusu' bi', hichu' huru ti ntyucua yu. Sca huru cuañi' laca ni', sñi' na'ni nu ndyi'ya yu'ba laca huru cuañi' bi'.”

⁶ Lo'o li' ndyaa nu tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lquichi' bi', ñi'ya nu ngulo Jesús cña ji'i ngu'. ⁷ Ñaa lo'o ngu' ji'i huru bi' lo'o sñi'. Li' ngusta ngu' ste' ngu' hichu' huru cha' tyucua Jesús hichu' ni'. Li' ndyaa tucua Jesús hichu' ni'. ⁸ La cui' jua'a nu quiña'a tsa ñati nu ndi'i ca bi' nguscana ngu' ste' ngu', ngusta ngu' ji'i tyucuii cha' caja tyucuii tso'o su ñaa Jesús ntucua hichu' huru bi'. Xa' la ñati ngusi'yu sta' yaca cha' sta ngu' tyucuii su ñaa yu. ⁹ Lo'o lcaa ngu' nxi'ya ngu' cha' chaa ti' ngu', masi ngu' nu ndyaa nde loo la, masi ngu' nu ñaa nde chu' la; chaa tsa ti' lcaa ngu' bi'.

—Cua'ni tlyu ya jinu'u, cha' la cui' ñati tya'a ji'i jyo'o rey David laca nu'u —nacui' ngu' ji'i Jesús—. Tso'o tsa cua'ni ycu' Ni lo'o nu'u cha' lijya nu'u lo'o chacuayá' ji'i ycu' nu Xu'na na. Masi juani ti, cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi —nacui' ngu'.

¹⁰ Li' ndyalaa ngu' bi' lo'o Jesús to' quichi' Jerusalén, ndyatí ngu' to' lo'o quichi' bi'. Ndube tsa ti' ngu' quichi' bi' li'. Cuii tsa nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Tilaca laca nu lijya re? —nacui' ngu'.

¹¹ Li' nguxacui' nu quiña'a tsa ñati bi' cha' ji'i ngu' quichi' bi':

—Jesús Nazaret laca nu nde. Loyuu su cuentya Galilea laca quich̄i tyi yu. Tu'ba j̄i'̄i ycu'̄i Ndyosi laca yu re —nacuj̄i ngu'.

Ngulo'o Jesús j̄i'̄i ngu' cuxi nu ntsu'u ne' laa tonu

¹² Lo'o li' ndyalaa Jesús to' laa tonu su ndu'ni tlyu ngu' j̄i'̄i ycu'̄i Ndyosi. Ndyat̄i yu ndyaa yu ne' laa bi'. Li' ngulo'o yu j̄i'̄i lcaa ngu' nde liya', ngu' nu ndyujui' yu'ba nde ne' laa bi', jua'a lcaa ngu' nu ndi'̄i ndyi'ya yu'ba bi'; nguxasu Jesús mesa su nchcutsa'a ngu' c̄ni j̄i'̄i ngu', nguxasu yu yaca su ntucua ngu' nu ndujui' paloma.

¹³ —Ndi'ya nscua cha' lo quityi j̄i'̄i ycu'̄i Ndyosi cuentya j̄i'̄i laa re —nacuj̄i Jesús li'—: “Ni'̄i su caca chcu'̄i lcaa ñat̄i lo'o ycu'̄i Ndyosi, jua'a ñacu'̄i ngu' cha' j̄i'̄i ni'̄i 'na, nacuj̄i Ni.” Jua'a nscua lo quityi, pana juani, cua ngua'ni ma cha' to' tyi ngu' cuaana laca ni'̄i re —nacuj̄i Jesús j̄i'̄i ngu' bi'.

¹⁴ Li' ñaa xi ngu' cuityi' ca su ndu Jesús ca ne' laa tonu bi', lo'o jua'a ñaa xi ngu' nu quicha quiya'; ngua'ni Jesús cha' ndyaca tso'o ngu' quicha bi' li'.

¹⁵ Na'a sti jo'ó nu laca loo cha' tlyu nu ngua'ni Jesús; lo'o nu mstru cha' jo'ó bi', na'a ngu' ñi'ya ngua cha' ndyaca tso'o ngu' quicha bi'. Lo'o jua'a na'a ngu' cha' ndi'̄i tyu' tya'a nu sube, cha' cui'̄i tsa nchcu'̄i nu sube bi' ndyu'ni ch̄i ngu' loo Jesús:

—Cua'ni tlyu ya jinu'̄u, cha' la cui'̄i ñat̄i tya'a j̄i'̄i jyo'o rey David laca nu'̄u —nacuj̄i nu sube bi'.

Nu lo'o ndyuna ngu' tlyu bi' ñi'ya nu nchcu'̄i nu sube, ngua ñasi'̄i tsa ngu' nu laca loo bi' li'. ¹⁶ Hora ti nchcu'̄i ngu' bi' lo'o Jesús:

—¿Ha ná ndyuna nu'̄u cha' cui'̄i nu nchcu'̄i nu sube re cuentya jinu'̄u? —nacuj̄i ngu' bi' j̄i'̄i Jesús.

—Cua ndyuna na' —nacui Jesús li'—. Si'i cha' cuiñi laca cha' nu nchcui' nu sube re. ¿Ha bilya chcui' ma lo quityi nu nscua sca cha' ndi'ya?: Ndula tu'ba cubi', ndula tu'ba nu sube cuañi'; chañi cha' ndu'ni tlyu ngu' bi' ji'i ycui' Ndyosi.

¹⁷ Ndu'u Jesús ndyaa li'; ndu'u yu quichi tlyu, ndyaa nde sca quichi piti nu naa Betania. Ca bi' ngujua' yu talya.

Ngua'ni Jesús cha' ngüityi sca yaca quityi

¹⁸ Ca chaca tsa nguxtyu Jesús ñaa nde quichi tlyu bi', ntyute' yu li'. ¹⁹ Lo'o li' na'a yu sca yaca quityi nu ndu to' tyucui. Ndyaa na'a yu ji'i yaca bi' si ntsu'u si'yu lo yaca bi' cha' cacu yu; pana ná ntsu'u si'yu lo, xcui' laca' ti ntsu'u lo. Li' nchcui' Jesús ji'i yaca bi':

—Nga'aa tyu'u tsiya' ti si'yu lo yaca cua chaca yija —nacui.

Hora ti ngüityi yaca bi'. ²⁰ Ndube tsa ti' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i li':

—¿Na laca ngua ji'i yaca quityi bi', cha' tsa tsiya' ca ngüityi yaca bi'? —nacui ngu' bi' ji'i Jesús.

²¹ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—Cha' liñi nchcui' na' lo'o ma juani —nacui—. Si chañi cha' jlya ti' ma ji'i ycui' Ndyosi, si si'i cha' tucua ti cha' ntsu'u tyiquee ma nchcui' ma lo'o Ni, lo'o cu'ma caca ji'i ma cua'ni ma sca cha' tlyu jua'a. Si'i cha' quityi sca yaca ti chcui' ma lo'o ycui' Ndyosi li', masi taca chcui' ma lo'o ca'ya jua ndi'ya: “Tyu'utsu' nu'u, yaa xcua nu'u nde lo hitya tyujo'o”, ñacui ma ji'i. Lo'o li' jua'a caca ji'i, cha' tyu'utsu' ca'ya bi'. ²² Lcaa lo cha' nu ñña ma ji'i ycui'

Ndyosi ni, si chañi cha' jlya ti' mā jil'i ycuil' Ni, caja cha' bi' jil'i mā li'.

Ndyu'ni Jesús cña chacuayá' jil'i ycuil' Ndyosi

²³ Nu lo'o ndyalaa ngu' quichi tlyu bi', li' xa' ndyatí Jesús ndyaa ne' laa tonu bi'; nclyu'u yu jil'i ñati chaca quiya'. Lo'o li' na'a sti jo'ó nu laca loo lo'o xa' la ngu' cusu' nu laca loo, na'a ngu' jil'i Jesús. Hora ti ñaa ngu' bi' slo yu cha' xcuane ngu' cha' jil'i yu li':

—¿Tilaca laca nu nda chacuayá' jinu'u cha' cua'ni nu'u ñi'ya nu ndyu'ni nu'u juani? —nacui ngu' nu laca loo bi' jil'i Jesús—. ¿Ma nde ngu'jui chacuayá' cua jinu'u? —nacui ngu' bi' jil'i.

²⁴ —Lo'o na' xcuane na' sca cha' jil'i mā lacua, ñi'ya xacui mā cha' 'na li' —nacui Jesús jil'i ngu' bi' li'—. Si caja ñi'ya xacui mā cha' re 'na, lo'o na' xacui na' cha' jil'i mā li'; cacha' liñi na' jil'i cu'ma tilaca laca nu nda chacuayá' 'na, cha' cua'ni na' ñi'ya nu ndyu'ni na' re li'. ²⁵ Tso'o lacua, nu lo'o tya ntyucuatya Juan jil'i ngu', ¿ha chacuayá' jil'i ycuil' Ndyosi ngua bi'? ¿Ha chacuayá' jil'i ñati ti ngua bi'?

Li' cuaana ti nchcui' ngu' nu laca loo bi' lo'o tya'a ngu':

—¿Ñi'ya xacui na cha' jil'i yu? Si ñacui na: “Chacuayá' jil'i ycuil' Ndyosi ntyucuatya Juan bi' jil'i ngu'”, ná tso'o tyu'u cha' jua'a; hora ti ñacui yu jil'na li': “¿Ni cha' ná ngusñi mā cha' nu nchcui' yu lacua?” ²⁶ Lo'o si ñacui na: “Chacuayá' jil'i ñati ti ntyucuatya Juan bi'”, la cui' ti ná tso'o si ñacui na jua'a, cha' ntsii na jil'i lcaa ngu' quichi re, cha' lcaa ngu' jlya ti' ngu' cha' chañi cha' ngua Juan bi' tu'ba jil'i ycuil' Ndyosi.

27 Bi' cha' ndi'ya nguxacui ngu' bi' cha' ji'i Jesús:
—Ná jlo ti' ya —nacui ngu' bi'.

—Tso'o lacua —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Ni na',
ná cacha' na' ji'i ma tilaca laca nu nda chacuayá'
'na cha' cua'ni na' ñi'ya nu ndu'ni na'.

28 Tya ngulu'u la Jesús xi cha' ji'i ngu' li':

—Chcui' na' sca cuij re lo'o ma, lo'o li' xacui ma
cha' jna' —nacui Jesús ji'i ngu'—. Cua ndi'i sca
nu cusu' nu ntsu'u tucua tya'a sñi' qui'yu ji'i. Li'
nchcui' nu cusu' bi' lo'o sñi' nu ngula clyo: “Sñi’”,
nacui ji'i sñi' clyo bi', “yaa nu'u cua'ni cña ne'
lo'o 'na juani, su ntsu'u yaca si'yu losu' tyixi 'na”.

29 “Ná tsa'a”, nacui sñi' yu li'. Pana tsa cua tsa ti xi
ngua tyuju'u ti' sñi' cha' ná ndaquiya' ji'i sti, lo'o li'
ndu'u ndyaa cña bi'. 30 Lo'o la cui' ti cña bi' ngulo
sti ji'i nu chaca sñi' yu. “Tsa'a na', ná cube ti' nu'u”,
nacui yu cuañi' bi' ji'i sti. Pana cha' cuiñi ti nchcui',
cha' ná ndyaa cña ji'i sti. 31 ¿Ñi'ya nti' cu'ma ni? Nu
tyucuaa qui'yu cuañi' bi' ni, ¿tilaca laca nu ngua'ni
cña nu ngua ti' sti ngu' cha' cua'ni ngu'?

—Sñi' clyo yu, bi' laca bi' —nacui ngu' ji'i Jesús
li'.

—Chañi cha' ji'i ma —nacui Jesús ji'i ngu'—. Cha'
liñi nchcui' na' lo'o ma juani, cha' ntsu'u ngu' cuxi,
ñi'ya nti' nu msu ji'i ngu' xa' tsu' nu cuiñi ti nxñi
quiña'a tsa cñi cña loo ngu', ntsu'u ngu' bi' nu yala
la tyatí cha' ji'i ycui' Ndyosi, cha' caca Ni loo ne'
cresiya ji'i ngu'; jua'a ntsu'u nu cuna'a calle ti nu
yala la tyatí ngu' cha' ji'i ycui' Ndyosi, cha' caca Ni
loo ne' cresiya ji'i ngu'. Pana cu'ma ni, tiya' tsa
tyalaa cu'ma ca su ntucua ycui' Ni. 32 Nu lo'o ñaa
jyo'o Juan bi' ni, xcui' cha' liñi nchcui' yu lo'o ma.
Liñi tsa ngua'ni yu, pana ná ngua'ni cuentya ma

tsiya' ti ji'i cha' nu nchcui' yu lo'o ma. Lo'o nu ngu' cuxi nu nxñi cñi cña loo ngu' ni, cua ndaquiya' ngu' bi' ji'i cha' nu nchcui' Juan bi' li'; jua'a nu cuna'a calle bi', ndaquiya' ngu' ji'i cha' nu nchcui' Juan. Masi cua na'a ma ñi'ya jlya ti' nu ngu' cuxi tyiquee bi' cha' nu ngulu'u Juan, ná nchca caca tyuju'u ti' ma ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i ycui' ca ma, xqui'ya cha' ná ngusñi ma cha' nu nchcui' Juan bi' tsiya' ti.

Cuii ji'i msu xña'a

³³ 'Nde chcui' na' chaca cuii lo'o ma: Ngua sca ngu' culiya', li' ndyataa yu quiña'a tsa yaca si'yu losu' tyixi. Ngusu'ba yu culiya' bi' sca lo'o hichu' yaca bi' li', xcui' yaca ye'e ndya' lo'o bi'. Lo'o jua'a ngüiñá yu sca pilya cha' tyatá si'yu losu' ndacua, cha' tyu'u hitya tyixi nu ntsu'u ji'i si'yu bi'. Li' ngüiñá yu sca ni'i su tyu ngu' cua ji'i cña bi'.

'Li' nda nu xu'na yuu bi' yuu ngüijña xi xa' la ñati, cha' cua'ni ngu' cña ne' lo'o ji'i yu, cha' ntsu'u sca cña tsaa yu tyijyu'. ³⁴ Tiya' la lo'o cua ngulala ti tyempo xuu ngu' si'yu bi', tyijyu' ndi'i xu'na yuu bi'. Li' ngulo yu cña ji'i ngu' msu ji'i yu cha' tsaa ngu' ca su ntsu'u ngu' nu ndyu'ni cña ne' lo'o ji'i, cha' tsaa squi'ya ngu' msu bi' sa yu'be si'yu nu nga'a cha' tyanu ji'i xu'na yuu bi'. ³⁵ Pana lo'o na'a ti nu ngu' nu ndyu'ni cña bi' ji'i ngu' msu nu ngulaa bi', hora ti ndaya' ngu' ji'i ngu' msu bi'; ngujui'i ngu' ji'i tsaca yu, ndyujui' ngu' ji'i chaca yu, ngujui'i ngu' quee ji'i xi xa' la ngu'. ³⁶ Li' nda xu'na yuu bi' ji'i chaca latya msu, cha' ndyaa ngu' slo nu ngu' nu ndyu'ni cña bi'; pana na'a ti ngu' bi' ji'i msu bi', li' la cui' ti cha' cuxi ngua'ni ngu' bi' lo'o msu bi'.

³⁷ 'Ca tiya' la li' nda xu'na yuu bi' ji'í sñi' ycuí' ca ndyaa slo ngu' nu ndyu'ni cña bi'. “Ná tyiquee' taquiya' ngu' bi' ji'í sñi' ycuí' na’”, ngua ti' xu'na yuu bi'. ³⁸ Pana na'a ti ngu' bi' ji'í sñi' nu culiya' bi', li' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu': “Sñi' ycuí' ndyalaa juani”, nacui' ngu' ji'í tya'a ngu'. “Nu cua caca xu'na yaca si'yu re nde loo la, bi' cha' tso'o la si cujuui na ji'í yu, cha' tyanu lo'o re cuentya ji'na”, nacui' ngu' bi'. ³⁹ Lo'o li' ndaya' ngu' bi' ji'í sñi' xu'na yuu bi', ndyaa lo'o ngu' bi' ji'í yu nde chu' lo'o, ndyujui ngu' bi' ji'í yu li'.

⁴⁰ ¿Na laca cua'ni xu'na yuu bi' lo'o nu ngu' xña'a nu ndyu'ni cña ne' lo'o ji'í yu, nu lo'o tyaa yu chaca quiya', nti' ma? —nacui' Jesús ji'í ngu' li'.

⁴¹ —Cujuii clya xu'na yuu bi' ji'í lcaa ngu' tyaala bi' —nacui' ngu' ji'í Jesús—. Lo'o li' ta yu yuu bi' jña xa' ñati' cha' cua'ni ngu' cña lo yuu bi'. Culana xu'na yuu bi' ji'í ñati' tso'o nu tyaja'a ta xi si'yu ji'í yu, caya' lo yuu bi'; ta ngu' si'yu lcaa yija' lo'o ndyaca tyempo nu nxuu ngu' si'yu bi'.

⁴² Li' xa' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—¿Ha bilya chcui' ma lo quityi ji'í ycuí' Ndyosi? Ndi'ya nscua cha':

La cui' quee tonu nu nguxcuaa cuityi ni'í ji'í clyo, cha' ná tso'o ña'a quee bi' nti' ngu', juani cua ngujui cña cua'ni quee bi'; ndu bi' su ndulo la cha' ji'í cuentya ji'í ycuí' Ndyosi. Ycuí' Ndyosi ngua'ni cha' jua'a ngua cha' bi', bi' cha' ndube tsa ti' na ji'í cha' tlyu bi'.

Jua'a nchcui' cha' nu nscua lo quityi nu ngua tya sa'ni; ⁴³ bi' cha' cacha' liñi na' ji'í ma juani, cha' nga'aa ta ycuí' Ndyosi chacuayá' tyatí cu'ma cha' ji'í Ni cha' caca Ni loo ne' cresiya ji'í ma. Pana ta

Ni chacuayá' tyalaa xa' la ñat̄i ca slo ycui' Ni, si tso'o ntsu'u tyiquee ngu' cha' cua'ni ngu' cña j̄i' Ni. ⁴⁴ Lo'o cha' j̄i' quee tonu bi' ni, na' laca ñi'ya laca quee tonu bi'; ñi'ya nu ngua'ni cuityi ni'̄i lo'o quee bi', jua'a ndyu'ni mā lo'o na'. Pana si nti' ñat̄i tacu' ngu' lo cha' jna', nga'aa tso'o tyi'̄i ñat̄i bi' li'; lo'o cua'ni cuayá' Ni j̄i'̄i lcaa ñat̄i chalyuu, tye cha' tsiya' ti j̄i'̄i ñat̄i nu ná ntaja'a x̄ni cha' jna' nu lo'o yaa ngu' nde chalyuu.

⁴⁵ Sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' fariseo ni, nu lo'o ndyuna ngu' cuīi nu cua nhcui' ca ti Jesús lo'o ngu', nu nhcui' cha' j̄i'̄i ngu' tyaala nu ngua'ni cña ne' lo'o j̄i'̄i nu culiya' bi', lo'o jua'a nu nhcui' cha' j̄i'̄i ngu' cuityi ni'̄i nu ná tso'o, li' ngua tii ngu' nu laca loo bi', cha' nhcui' ca'a Jesús cha' j̄i'̄i ycui' ngu' bi'. ⁴⁶ Lye tsa ngua ti' ngu' bi' taya' ngu' j̄i'̄i Jesús, cha' cujūi ngu' j̄i'̄i, ngua ti' ngu'; pana ná ngua j̄i'̄i ngu' bi', cha' ndyuts̄īi ngu' j̄i'̄i nu ñat̄i quiña'a bi', cha' quiña'a tsa ngu' jlya ti' ngu' cha' laca Jesús sca ñat̄i nu laca tu'ba j̄i'̄i ycui' Ndyosi.

22

Cuīi j̄i'̄i ta'a su ngujui clyo'o ngu'

¹ Nhcui' Jesús chaca cuīi lo'o ngu' li':

² —Chcui' na' chaca cha' lo'o mā cha' caca cuayá' ti' mā ñi'ya caca lo'o laca ycui' Ni loo ne' cresiya j̄i'̄i ñat̄i —nacuī Jesús li'—. Caca bi' ñi'ya ngua sca ts̄a lo'o ngua ta'a ngujui clyo'o s̄ni' rey. Ngua'ni rey ta'a li'. ³ Ngulo cña j̄i'̄i msu j̄i'̄i cha' tsaa ngu', tsaa chcui' ngu' lo'o lcaa ñat̄i nu ntsu'u cha' j̄i'̄i lo'o rey, cha' cua ndyalaa ts̄a nu caca ta'a bi'; pana ná ntaja'a ñat̄i bi' caa ngu' slo rey nu ngua ts̄a ta'a bi'.

⁴ Xa' ngulo rey bi' cña jilí msu jilí, cha' tsaá ngu' slo ñatí bi' chaca quiya': "Chcui' mā lo'o lcaa ñatí bi', cha' cua laca ngua'ni cho'o na' scuaa cha' cacu ngu'; cua ndyujuii na' bata lo'o chqueru. Cua laca ntsu'u xlyaa cacu ngu' juani, si cua'ni ngu' cha' tso'o caa ngu' ta'a re yala ti, cha' cua ngujui clyo'o sñi' na'", nacui rey jilí msu jilí. ⁵ Pana ná ndu'u tucua ñatí bi', cha' ná ndube ti' ngu' cha' ngujui clyo'o sñi' rey bi'; ndyaa ngu' cña ne' quixi', ndyaa xi xa' la ngu' ndyujui' ngu' yu'ba jilí ngu'. ⁶ Lo'o jua'a xi xa' la ñatí bi' ni, ndaya' ngu' jilí msu bi', nxytí lo'o ngu' jilí msu bi'; cuati jua'a ntsu'u su ngujui' ngu' jilí msu bi' ña'a cuayá' nu ndyujuii ngu' jilí. ⁷ Nu lo'o ndyuna rey cha' nu ngua'ni ngu' bi' lo'o msu jilí, ngua ñasi' tsa rey bi' ña'a jilí ñatí xña'a bi'. Li' ngulo rey cña jilí sendaru jilí cha' cujuii ngu' jilí lcaa ñatí xña'a bi', cha' su'ba ngu' quii' tyaquí quichi tyi ñatí bi'. ⁸ Li' nchcui' rey lo'o msu jilí chaca quiya': "Cua ngua'ni cho'o na' scuaa cha' caca ta'a ngujui clyo'o sñi' na'", nacui rey bi'. "Pana nu ngu' nu cua nchcui' na' lo'o tsa cha' caa ngu' ta'a ca slo na', ná ntaja'a ngu' bi' caa, bi' cha' ná cacu ngu' bi' scuaa tso'o nu ntsu'u 'na tsiya' ti. ⁹ Tso'o la tsaá clya mā nde calle tlyu juani; chcui' mā lo'o lcua ti tya'a ñatí nu ña'a mā jilí nde calle jua, cha' caa ngu' ta'a ca slo na'." ¹⁰ Li' ndu'u ngu' msu bi' ndyaa ngu' nde calle; nchcui' ngu' lo'o cua ña'a ca ñatí nu ndyagua tya'a ngu' lo'o, masi ñatí tso'o, masi ñatí cuxi. Li' ndyu'u ti' lcaa ñatí bi' slo rey ña'a cuayá' nu ngutsa'a ni' jilí rey, ndi' quiña'a tsa ñatí nu cua ndyalaa ta'a slo rey bi'.

¹¹ 'Li' ndyatí ycui' rey bi', ndyaa nde ni' cha' chcui' lo'o lcaa ñatí nu ndi' ni' bi'. Li' na'a rey cha'

nga'a sca nu qui'yu nu ná lacu' late' ji'i ta'a. ¹² Li' nchcuane rey ji'i nu qui'yu bi': “Chocue”, nacui, “¿ni cha' ndyatí nu'u ni'i re lo'o ná lacu' nu'u late' ji'i ta'a nu cua nda na' jinu'u?” Pana ná ngujui ñi'ya xacui nu qui'yu bi' cha' ji'i rey li'; ¹³ bi' cha' ngulo rey bi' cña ji'i msu ji'i: “Xñi ma' ji'i nu qui'yu re, sca' ma' ya' yu, lo'o jua'a sca' ma' quiya' yu. Lo'o li' xcuaa ma' ji'i yu nde ca bilyaa su talya tsa ña'a, ca su nxi'ya tsa ngu' ndi'i ngu', ca su lye tsa ndacu la'ya ngu' cha' ñasi' ngu'”, nacui rey bi'. ¹⁴ Lo'o ycui' Ndyosi ni, ndacane Ni ji'i quiña'a tsa ñati' cha' cua'a jyaca' ngu' ji'i lcaa cha' nu nchcui' Ni, pana cua laca ti ñati' nu nsubi Ni ji'i cha' caca ngu' ñati' ji'i Ni.

Cha' ji'i cñi cña loo ngu'

¹⁵ Li' ndu'u ngu' fariseo ndyaa ngu' cha' quiñi cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu', ñi'ya nu caca ji'i ngu' cñilo'o ngu' ji'i Jesús cha' chcui' yu sca cha' cuxi. ¹⁶ Li' ngulo ngu' bi' cña ji'i xi ngu' cuañi' nu ndyaca tsa'a cha' ji'i ngu' fariseo, cha' chcui' cuayá' ngu' cuañi' bi' lo'o Jesús, ngua ti' ngu'. Li' ndyaa ngu' bi' slo Jesús lo'o xi xa' la ñati' nu ndya'a lo'o taju ngu' nu cuentya ji'i rey Herodes.

—Mstru —nacui nu ngu' cuañi' bi' ji'i Jesús li'—, jlo ti' ya cha' liñi tsa ndu'ni nu'u; la cui' cha' liñi nu ntsu'u ji'i ycui' Ndyosi, bi' ti cha' laca nu nclu'u nu'u ji'i ngu'. Ná ndube ti' nu'u ñi'ya ndañi cha' nu nchcui' ngu' jinu'u; sca ti cuayá' nti' nu'u ña'a nu'u ji'i lcaa ñati, masi ngu' ti'i, masi ngu' tonu. ¹⁷ Tyu'u cha' clyu ti' jinu'u, cacha' nu'u cha' liñi ji'i ya: ¿Ha tso'o si ta na cñi cña loo na ji'i rey tlyu nu ndi'i xa' tsu' bi'?

18 Pana ngua tii Jesús ñi'ya laca cha' cuxi nu nclyacua ti' ngu' bi', bi' cha' ndi'ya nguxacui yu cha' ji'i ngu':

—Cuiñi tsa cu'ma ni. ¿Ni cha' laca nchcui' cuayá' ma lo'o na'? —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. 19 Culu'u ma sca cñi 'na, la cui' tya'a cñi plata nu nda na ji'i ngu' nu nxñi cñi cña loo na.

Li' ñaa lo'o ngu' ji'i sca cñi plata bi' slo Jesús.

20 —¿Tilaca nu ca ji'i lcu'i nga'a chu' cñi re? —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. ¿Ti ji'i laca xtañi nu nscua re? —nacui.

21 —Xtañi rey tlyu nu ndi'i xa' tsu', bi' nga'a chu' cñi cua —nacui ngu' li'.

—Tso'o —nacui Jesús li'—, ji'i rey tlyu bi' tya ma cñi cña loo nu nga'a cha' ta ma ji'i lacua, lo'o jua'a ji'i ycui' Ndyosi tya ma lcaa na nu ntsu'u cha' tya ma ji'i Ni.

22 Ndube tsa ti' ngu' bi' li', cha' nchca tsa ji'i Jesús xtyacui cha' lo'o ngu'. Ndu'u ngu' bi' ndyaa ngu' li'.

Nchcuane ngu' ji'i Jesús ñi'ya caca lo'o tyu'ú ñati chaca quiya'

23 Lo'o la cui' tsá bi' ñaa xi ngu' saduceo slo Jesús, bi' laca sca latya ñati nu nchcui' cha' nga'aa tyu'ú ñati chaca quiya' lo'o cua ngujuui ngu'. Nchcuane ngu' bi' sca cha' ji'i Jesús li':

24 —Mstru —nacui ngu' bi' ji'i—, sa'ni la nda jyo'o Moisés sca cha' lo'o na cuentya ji'i tya'a ngula ngu'. Nu lo'o cua ngujuui tsaca yu ni, si cua ngujuui clyo'o yu pana bilya caja sñi' yu, li' ntsu'u cña ji'i tya'a ngula yu nu ntucua ycui' ti cha' caja clyo'o lo'o nu cuna'a nu ngua clyo'o jyo'o tya'a yu. Li' chcui' ngu' ji'i sñi' clyo ngu' cha' sñi' nu qui'yu

nu cua ngujuui bi' laca bi', cha' ná chcuna' xtañi yu nu cua ngujuui bi'. Jua'a nchcui' Moisés sa'ni la. ²⁵ Ndi'ya ngua sca quiya': Ntsu'u cati tya'a nu qui'yu tya'a ngula, tya'a quich̄i tyi ya. Li' ngujuui clyo'o nu ngula clyo, pana yala tsa ngujuui yu, lo'o bilya caja sñi' yu. Li' ndyanu nu cuna'a bi' cuentya ji'i tya'a yu. ²⁶ Li' ngujuui clyo'o nu cuna'a bi' chaca quiya'. La cui' jua'a, yala ti ngujuui chaca nu qui'yu tya'a ngula jyo'o bi'. Jua'a ngua ji'i ca ta'a ngu' qui'yu tya'a ngula jyo'o bi'. ²⁷ Ca su ndye, li' ngujuui nu cuna'a bi'. ²⁸ Nu lo'o tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya' ni, ¿ñi'ya nu laca clyo'o ca nu cuna'a bi', cha' ca ta'a cati tya'a nu tya'a ngula ngu' ngujuui clyo'o ngu' lo'o?

²⁹ Li' nguxacuj̄ Jesús cha' ji'i ngu' bi':

—Ná jlo ti' mā tsiya' ti, cha' ná nchca cuayá' ti' mā ji'i quityi ji'i ycu' Ndyosi; ná nchca cuayá' ti' mā cha' nchca tsa ji'i ycu' Ni cua'ni Ni cña tonu. ³⁰ Nu lo'o tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya', nga'aa ntsu'u cha' caja clyo'o ngu' ca bi'; tyi'i ngu' li' ñi'ya ndi'i xca ji'i ycu' Ndyosi ca slo Ni. ³¹ Chañi cha' ntsu'u cha' tyu'ú lcaa jyo'o chaca quiya'. ¿Ha bilya chcu' mā cha' lo quityi nu nchcu' ycu' Ndyosi lo'o mā? Ndi'ya nchcu' quityi bi': ³² “Ycu' Ndyosi Xu'na Abraham laca na',” nacuj̄ Ni, “ycu' Ndyosi Xu'na Isaac laca na', lo'o la cui' ti ycu' Ndyosi Xu'na Jacob laca na'”, nacuj̄ Ni. Ná nacuj̄ quityi bi' cha' na cua ngua ycu' Ndyosi Xu'na ngu' bi'; ña'a ti tya laca ycu' Ndyosi Xu'na ngu' bi' juani, lo'o jua'a laca ycu' Ndyosi Xu'na lcaa ñati lu'ú.

³³ Lo'o ndyuna nu quiña'a tsa ñati nu nga'a slo cha' nu nclyu'u Jesús bi', ndube tsa ti' ngu' ji'i cha'

bi' li'.

Cña nu ndulo la cha' cua'ni na cuentya ji'i ycuil' Ndyosi

³⁴ Nu lo'o ndyuna ngu' fariseo cha' cua ngua'ni Jesús ngana ji'i nu ngu' saduceo bi', li' ndyu'u ti'i lcaa ngu' fariseo bi' slo Jesús. ³⁵ Lo'o jua'a nga'a sca ngu' fariseo nu jlo tsa ti' lcaa cha' ji'i ycuil' Ndyosi nu nguscua jyo'o Moisés. Li' nchcuane yu ji'i Jesús cha' chcuil' cuayá' yu lo'o:

³⁶ —Mstru —nacui yu bi' ji'i Jesús—, ¿ñi'ya cha' laca nu ndulo la ji'na cha' cua'ni na, cha' nu nda ycuil' Ni lo'o jyo'o Moisés sa'ni la?

³⁷ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i yu bi':

—“Ntsu'u cha' tyucui tyiquee ma tyu'u cha' ji'i ma lo'o ycuil' Ndyosi; nu lo'o lubii ti cresiya ji'i ma, jua'a lo'o lcaa cha' nu nda'ya hique ma, tyu'u cha' ji'i ma lo'o Ni”. ³⁸ Bi' laca cha' nu tlyu la, nu ndulo la ji'na cha' cua'ni na. ³⁹ Lo'o jua'a ntsu'u chaca cha' tlyu: “Ntsu'u cha' cua'ni tya'na ti' ma ji'i tya'a ñati ma, ñi'ya laca si ndu'ni tya'na ti' ma ji'i ycuil' ca ma”. ⁴⁰ Suu lcaa cha' nu nguscua jyo'o Moisés cuentya ji'i ycuil' Ndyosi laca tyucuaa cha' bi', lo'o jua'a suu lcaa cha' nu nchcuil' ngu' nu ngua tu'ba ji'i ycuil' Ndyosi nu ngua sa'ni laca cha' bi'.

Nchcuane Jesús ji'i ngu' cuentya ji'i Cristo

⁴¹ Laja lo'o tya ndyu'u ti'i lcaa ngu' fariseo bi' su ndu Jesús, li' nchcuane yu sca cha' ji'i ngu':

⁴² —¿Ñi'ya nti' cu'ma cuentya ji'i Cristo nu ntsu'u cha' caa? —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. ¿Tilaca ngua jyo'o cusu' ji'i nu Cristo bi' nti' ma?

—Ñati tya'a ji'i jyo'o rey David caca nu bi' —nacui ngu' ji'i.

43 Li' nchcuane Jesús ji'í ngu' bi' chaca quiya':

—¿Ñi'ya ndyu'u ta cha' re nti' cu'ma, cha' cua nchcui' jyo'o David cha' Xu'na yu laca nu Cristo bi'? Cua ngulu'u Xtyi'i ycui' Ndyosi cha' bi' ji'í David, bi' cha' nchcui' yu ndi'ya:

44 Ycui' Ndyosi nu laca Xu'na na nacuj ji'í Cristo nu Xu'na na' ndi'ya:

“Tyucua nu'u nde la'a tsu' cuj 'na, ña'a cuayá' nu cua'ni tye na' cha' ji'í lcaa tya'a cusu'u jinu'u, cha' caca nu'u loo ji'í lcaa ca cha'”, nacuj Ni ji'í Cristo.

45 Xu'na na', nchcui' jyo'o David ji'í Cristo. ¿Ñi'ya caca chcui' na cha' ñati' tya'a ji'í jyo'o David bi' laca Cristo lacua?

46 Ná ntsu'u ni sca ñati' ca bi' nu ngua ji'í xacuj cha' ji'í Jesús li'. Lo'o jua'a xa' la tsá nde loo la nga'aa nchcuane ngu' cha' ji'í yu tsiya' ti, cha' ntsij ngu' ji'í, ñi'ya nu xacuj Jesús cha' ji'í ngu'.

23

Ngusta Jesús qui'ya ji'í ngu' fariseo lo'o jua'a ji'í mstru cha' jo'ó bi'

¹ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o nu quiña'a tsa ñati' nu ndi'í slo yu, jua'a lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í:

²—Nu ngu' fariseo bi', lo'o mstru nu nclu'u cha' jo'ó ne' laa ni, jlo ti' ngu' bi' lcaa cha' ñi'ya nu nguscua jyo'o Moisés lo quityi. ³ Bi' cha' tso'o cua'a jyaca mā ji'í cha' nu nclu'u ngu' bi' ji'í mā, tso'o taquiya' mā ji'í cha' nu nclu'u ngu' bi'; pana ná cua'ni mā ñi'ya nu ndu'ni ti ngu' bi'. Tso'o ti nclu'u ngu' cha' jo'ó bi', pana ná ndaquiya' ycui' ca ngu' cha' bi'. ⁴ Lo'o jua'a nu ngu' fariseo bi' ni, nclyo

ngu' cña ji'i tya'a ngu' cha' tonu tsa yu'ba qui'ya ngu'; ti'i tsa yu'ba nsta ngu' bi' scu ñati, pana ycui' ca ngu' ni, ná sicua ngu' yu'ba bi' tsiya' ti. ⁵ Lcaa cha' nu ndu'ni nu ngu' bi' ni, ndu'ni ngu' ji'i cha' ña'a ti ñati ji'i ngu'; bi' cha' ndyaaca' juata su nscua cha' ji'i ycui' Ndyosi hique ngu', lo'o jua'a scu ngu', cha' nti' ngu' cha' chcu' ñati ji'i ngu' cha' tacati tsa ndu'ni ngu'. Lo'o jua'a nchcu' ngu' bi' payu nu tonu tsa lsu ndacui lo cha' ña'a ñati ji'i. ⁶ Nu lo'o ndya'a ngu' bi' sca ta'a, li' ndyaca'a ngu' su tso'o la ña'a nti' ngu'; cuati jua'a ne' laa, la cui' ti su tso'o la ña'a nti' ngu', ca bi' ntucua ngu' bi'. ⁷ La cui' jua'a, si tyacua tya'a ñati lo'o ngu' bi' nde calle, lo'o chcu' ñati bi' lo'o ngu', na cua'ni chi ñati loo nti' ngu' fariseo bi'; jua'a cua nti' ngu' cha' ñacui ñati ji'i, cha' mstru laca ngu'. Jua'a nti' ngu' bi'.

⁸ Pana cu'ma ni, ná tso'o si ñacui ngu' ji'i ma cha' mstru laca ma; tso'o la si sca ti cha' ntsu'u tyiquee ma lo'o tya'a ma, cha' sca ti mstru ntsu'u ji'i ma, bi' laca Cristo. ⁹ Lo'o jua'a ná nga'a cha' ñacui ma cha' sti ma laca sca ñati chalyuu ti, cha' sca ti ycui' Ndyosi nu ntucua nde cua, bi' laca Sti ma. ¹⁰ Lo'o jua'a ná ta ma chacuayá' ji'i ñati cha' chcu' ngu' ji'i ma cha' xu'na ngu' laca ma, cha' sca ti Cristo laca Xu'na ma nu chañi ca. ¹¹ Nu cu'ma nu ndulo la cha' ji'i ma cuentya ji'i tya'a ma, nga'a cha' cua'ni ma cua ña'a ca cña nu culo lcaa tya'a ma ji'i ma, masi laca ma loo ji'i ngu'. ¹² Ñati nu nti' cha' caca tlyu la cuentya ji'i tya'a ngu', ntsu'u cha' ca tyuju'u ti' ngu' ca tiya' la; pana ñati nu ná ndu'ni tyixi lo'o tya'a ngu', nu ná nti' tyijiloo ji'i tya'a ngu', bi' laca nu chañi cha' caca tlyu la cuentya ji'i cu'ma.

13 'iTyá'na tsa cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o jua'a cu'ma ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma! Na ndacu' ma tyucuii ji'i ngu', cha' ná caca tyatí ngu' cha' ji'i ycui' Ndyosi, cha' ná caca ycui' Ni loo ne' cresiya ji'i ngu'. Ni ycui' ma, ná caca tyatí ma cha' bi', lo'o jua'a ná nda ma chacuayá' cha' tyatí xa' la ñati cha' bi'.

14 'iTyá'na tsa cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o jua'a cu'ma ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma! Nxlyaa ma ni'i nu ntsu'u ji'i nu cuna'a ti'i, lo'o li' tyiquee' nchcui' ma lo'o ycui' Ndyosi slo ñati cha' ña'a ti ñati ji'i ma. Ná ca cuayá' ti' xa' ñati lcaa cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ma li'. Bi' cha' lye la chcube' ma ca nde loo la.

15 'iTyá'na tsa cu'ma ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o jua'a cu'ma ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ma! Tyijyu' tsa ndya'a ma, masi tyucuii nde lo yuu ti, masi tyucuii nteje tacui ma tyujo'o ndya'a ma, cha' clyana ma ji'i ñati, masi sca ti ñati nu tyaja'a xtyanu ji'i nu xa' la jo'ó nu ndu'ni tlyu yu ji'i, cha' xñi yu cha' nu culu'u cu'ma ji'i yu. Li' culu'u ma ji'i yu cha' caca yu sñi' cuiñaja nu tlyu la que cu'ma, cu'ma nu ntsu'u cha' tsa ma ca bilyaa.

16 'iTyá'na tsa cu'ma! Na cua nti' ma culu'u ma ji'i xa' ñati; pana cuityi' ycui' ca cu'ma, cha' ná nda ma cuentya tsiya' ti. Ndi'ya nchcui' ma: “Si cua'ni ngu' jura cuentya ji'i laa tonu re cha' cua'ni lyiji ngu' sca cña, ná sca cha' laca”, nacui ma. “Pana si cua'ni ngu' jura cuentya ji'i na oro nu ntsu'u ne' laa cha' cua'ni ngu' cña bi', li' ntsu'u cha' cua'ni ngu' lcaa cña tsiya' ti nu cua nchcui' ngu'”, nacui ma. 17 iPle tsa cu'ma, na cuityi' tsa ma! ¿Na laca nu ndulo la cha' ji'i nti' ma? ¿Ha tlyu la cha' ji'i na oro

nu ntsu'u ne' laa bi'? ¿Ha tlyu la cha' ji'í laa tlyu su ntsu'u na oro bi', nti' mā? Sca ti cuayá' ndyu'u cha' bi'. ¹⁸ Lo'o jua'a chaca cha' nchcui' mā: “Si cua'ni ngu' jura cuentya ji'í mesa nu ntsu'u ne' laa re, cha' cua'ni lyiji ngu' sca cña, ná sca cha' laca”, nacui' mā. “Pana si cua'ni ngu' jura cuentya ji'í msta nu nsta ngu' lo mesa bi', cha' cua'ni ngu' cña bi', li' ntsu'u cha' cua'ni ngu' lcaa cña tsiya' ti nu cua nchcui' ngu'”, nacui' mā. ¹⁹ ¿Chañi cha' cuityi' cu'mā! ¿Na laca nu ndulo la cha' ji'í, nti' mā? ¿Ha tlyu la cha' ji'í msta bi'? ¿Ha tlyu la cha' ji'í mesa su nscua msta bi', nti' mā? Sca ti cuayá' laca cha' bi'; ²⁰ bi' cha' nu lo'o cua'ni ngu' jura cuentya ji'í mesa bi', cha' cua'ni ngu' sca cña, stu'ba ndyu'ni ngu' jura cuentya ji'í na nu nscua lo mesa bi'. ²¹ Lo'o jua'a, si cua'ni ngu' jura cuentya ji'í laa tonu re, la cui' jua'a ndyu'ni ngu' jura cuentya ji'í ycuí' Ndyosi, cha' lo'o ne' laa bi' ndya'a ycuí' Ni. ²² La cui' ti cha' ni, si cua'ni ngu' jura cuentya ji'í sca na nu ntsu'u nde cua, la cui' jua'a ndyu'ni ngu' jura cuentya ji'í su tlyu ca su ntucua ycuí' Ni, lo'o jua'a cuentya ji'í ycuí' Ni li'.

²³ ¿Tya'na tsa cu'mā ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o jua'a cu'mā ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee mā! Tacati tsa ndu'ni mā lo'o ycuí' Ndyosi lo'o lcaa na xca ti nu ntsu'u ji'í mā; si ntsu'u tii tya'a laca' tyunu' xlya ji'í mā ni, masi si'yu hañi, masi si'yu comino, hora ti nda mā tsaca ji'í ycuí' Ndyosi li', masi ná ndaquiya' mā ji'í cha' nu ngulu'u Ni, nu ndulo la cha' ji'í. Cua nacui' ycuí' Ndyosi cha' liñi ti cua'ni cuayá' mā ji'í ñati, lo'o jua'a nacui' Ni cha' cua'ni tya'na ti' mā ji'í ñati, cha' jlya tso'o ti' mā ji'í ycuí' Ni; pana ná nduna mā cha' bi'. Ntsu'u cha'

taquiya' mā jī'ī cha' nu ndulo la bi', masi tya cua'ni mā cha' tso'o ñi'ya nu ndyu'ni ti mā nu lo'o nda mā msta sube ti bi'. ²⁴ Nti' mā culu'u mā cha' jī'ī ycuī' Ndyosi jī'ī xa' ñati; pana na cuityī' ycuī' ca mā, cha' ndyacu' hique mā jī'ī lcaa cha' liñi bi'. Ñi'ya laca si nsubii mā hitya cha' co'o mā, cha' ná co'o mā na'ni sube nu ntsu'u lo hitya bi', pana ná ndu'ni cuentya mā jī'ī, si cua ntyucuī' mā sca na'ni tlyu la, ñi'ya nti' sca camello.

²⁵ 'i Tya'na cu'mā ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o jua'a cu'mā ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee mā! Tso'o tsa ndyaati loo mā, ndyaati chu' cuaña' mā, ñi'ya nti' ndyaati sca tasa, ndyaati sca ca'ña; pana nde ne' cresiya jī'ī mā xcui' cha' cuxi ntsu'u, cha' nti' mā xlyaá mā na nu ntsu'u jī'ī xa' ñati, cha' lya' ti' mā jī'ī ñati. ²⁶ Na cuityī' mā, lcaa cu'mā ngu' fariseo. Clyo cua'ni lubii mā ne' cresiya jī'ī ycuī' ca mā, cha' tyanu lubii tyucuī' ña'a mā li', ñi'ya nti' ndyaati sca tasa, sca ca'ña.

²⁷ 'i Tya'na tsa cu'mā ngu' mstru cha' jo'ó lo'o cu'mā ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee mā! Ñi'ya sca ni'ī sube nu ndu chu' cuaá nu ndu'ni ngati ngu' jī'ī, tso'o tsa ña'a ni'ī bi' li', la cui' jua'a laca cu'mā. Pana xcui' tyijya jyo'o ntsu'u ne' cuaá bi', xcui' na tyucu ntsu'u bi'. ²⁸ Lo'o jua'a cu'mā ni, tso'o tsa ña'a mā nde chu' mā, liñi tsa ndu'ni mā nti' ñati; pana lo'o ña'a ycuī' Ndyosi ca nde ne' mā, tucua cha' ntsu'u tyiquee mā, cuxi tsa cha' nu ntsu'u ne' cresiya jī'ī mā, nti' Ni.

²⁹ 'i Tya'na tsa cu'mā ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o jua'a cu'mā ngu' fariseo, cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee mā! Tso'o tsa ña'a ni'ī sube nu ndiñá mā

chu' cuaá su ndyatsi' jyo'o nu cua yaa nchcui' cha' ji'i ycui' Ndyosi lo'o ñati nu ngua sa'ni la; tso'o tsa ndalya' mā ji'i ni'i bi' nu ntucua chu' cuaá su ndyatsi' jyo'o nu tso'o tsa tyiquee nu ngua sa'ni la. ³⁰ “Cuxi tsa ngua'ni jyo'o cusu' ji'i ya cua sa'ni”, nacui mā. “Si cua nguti'i ya chalyuu nu ngua tyempo bi', ná lo'o cua ndyujuii ya ji'i ngu' nu ngua tu'ba ji'i ycui' Ndyosi bi'”, nacui mā. ³¹ Jlo ti' mā cha' laca mā la cui' tya'a ñati lo'o jyo'o cusu' ji'i mā nu cua ndyujuii ji'i ngu' nu ngua tu'ba ji'i ycui' Ndyosi nu ngua sa'ni; ña'a ti cuxi tyiquee mā juani, ñi'ya nu cuxi tyiquee jyo'o cusu' ji'i mā nu ngua li'. ³² Tso'o lacua. Tya cua'ni la mā cha' cuxi nu ngua'ni jyo'o cusu' ji'i mā nu ngua sa'ni li'.

³³ 'Ñi'ya nti' cuaña, jua'a nti' cu'ma! Tajua' tsa ndyu'ni mā cha' cuxi. ¿Ha nti' mā cha' clyaá mā ji'i ycui' Ndyosi cha' ná chcube' mā ca bilyaa? Ná taca ji'i mā jua'a. ³⁴ Bi' cha' ta na' ji'i ñati 'na cha' caa ca slo mā; masi ngu' nu laca tu'ba 'na, masi ngu' nu jlo ti' cha' jna', masi ngu' mstru nu cuentya jna', ta na' ji'i ngu' cha' caa ngu' ca slo mā. Jlo ti' na' cha' tyaala tsa cu'ma; cujuui mā ji'i xi ñati bi', cujuui' ca'a mā ji'i xi xa' la ñati bi' lo crusi, quiji'i mā ji'i xi xa' la ñati bi' lo'o reta. Masi ne' laa ji'i mā, cua'ni lya' tsa ti' mā ji'i ngu' bi' ña'a cuayá' nu culo'o mā ji'i ngu' bi', cha' ná tyanu ngu' bi' quichi tyi mā tsiya' ti. ³⁵ Bi' cha' lacua, tyanu qui'ya ji'i mā xqui'ya cha' cua ndyujuii jyo'o cusu' ji'i mā ji'i quiña'a tsa ñati nu nchcui' cha' liñi tya sa'ni la, tya lo'o ngujuii Abel nu ngua tya clyo la, ña'a cuayá' nu ngujuii Zacarías sñi' Berequías. Nu jyo'o Zacarías ni, cua ndyujuii ngu' ji'i yu su ndu yu ne' laa, ca su laja

cla'be to' mesa su ndyaq̄i msta, nu lo'o cua tsa ti yu ni'j̄i su tacati tsa. Stu'ba ndyu'u cha' ñi'ya laca si ycu' ca mā cua ndyujui mā j̄i'j̄i jyo'o cusu' bi', cha' la cui' cha' cuxi bi' ntsu'u tyiquee mā juani. ³⁶ Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā juani, cha' bilya cajaa mā lo'o tlyu tsa cha' cuxi caca j̄i'j̄i cu'mā ngu' nasiyu nde xqui'ya qui'ya nu ndyanu j̄i'j̄i mā.

Ngusi'ya tsa Jesús xqui'ya quich̄i Jerusalén

³⁷ 'i Tya'na tsa cu'mā ngu' Jerusalén! Tucui tsa cha' ntsu'u j̄i'j̄i mā. Tya sa'ni la ndyujui mā j̄i'j̄i ñati nu ngua'a lo ycu' Ndyosi cña j̄i'j̄i, masi ngujui'j̄i mā quee j̄i'j̄i ngu' nu laca tu'ba j̄i'j̄i Ni. Tyuū tsa quiya' ngua ti' na' cha' cua'ni tyaca'a na' j̄i'j̄i mā cha' ná ca cuxi j̄i'j̄i mā. Ñi'ya nti' sca su'u nu nxuti'j̄i j̄i'j̄i sñi' ne' lu'be ni', jua'a ngua ti' na' cua'ni na' lo'o mā; pana ná nda mā chacuayá' 'na tsiya' ti. ³⁸ Bi' cha' xñi'j̄i ti tyanu quich̄i tyi mā juani. ³⁹ Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā juani, cha' nga'aa ña'a mā 'na ña'a cuayá' nu tyalaa tyempo lo'o chcu' mā cha' 'na: “Tso'o tsa ndyu'ni ycu' Ndyosi lo'o ñati nu lijya chacuayá' j̄i'j̄i ycu' nu Xu'na na”, ñacuj̄i mā li'.

24

Ngulala ti cat̄i laa tonu

¹ Lo'o li' ndu'u Jesús ne' laa tonu bi'; na cua tyaa ti, lo'o lye tsa nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a j̄i'j̄i yu lo'o yu cha' j̄i'j̄i laa tonu bi', cha' tso'o tsa ña'a lcaa ni'j̄i nu cuentya j̄i'j̄i laa bi'. ² Li' nguxacuj̄i Jesús cha' j̄i'j̄i ngu' bi':

—Ña'a tso'o mā j̄i'j̄i lcaa cha' nu ntsu'u j̄i'j̄i laa tonu re —nacuj̄i Jesús j̄i'j̄i ngu' bi'—. Cha' liñi nchcui' na' lo'o mā juani, cha' tye laa re cat̄i ña'a

cuayá' ni sca quee nu ntsu'u sii' laa re, nga'aa tyanu bi' hichu' tya'a.

Cha' ti'í nu caca lo'o cua tye ti chalyuu

³ Li' ndyaa ngu' nde lo xlya ca'ya Olivos. Ca bi' ndyaca'a Jesús, lo'o li' cuaana ti nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í lo'o yu, nchcuane ngu' ji'í:

—Cuacha' nu'u ji'í cua, ¿ni jacua' caca cha' cuxi bi' ji'í laa tonu bi'? Lo'o jua'a, ¿ñi'ya caca cha' lo'o caa nu'u, nu lo'o cua tye ti chalyuu? —nacui' ngu' bi' ji'í.

⁴ Li' ngulu'u la xi Jesús ji'í ngu' bi':

—Cua'ni tii ti' mā, cui'ya mā cuentya cha' ná tucui cñilo'o ji'í mā —nacui—. ⁵ Nde loo la caa tyuu tya'a ngu' cuiñi nu ñacui cha' cuentya jna' lijya ngu'. “Cristo laca na”, ñacui ngu' bi' ji'í mā, lo'o jua'a cñilo'o ngu' ji'í quiña'a ñati nu jlya ti' cha' bi'. ⁶ Tyempo bi' cañi cha' nxuu tya'a ngu' nasiyu re lo'o ngu' xa' nasiyu, lo'o jua'a caja cha' ji'í mā cha' nxuu tya'a ngu' nasiyu tyijyu'. Ná cutsii mā li'. Ntsu'u cha' caca jua'a, pana tya lyiji tye chalyuu li'. ⁷ Xuu tya'a ñati sca tsu' lo'o ngu' chaca tsu', lo'o jua'a xuu tya'a ñati sca quichi tlyu lo'o ñati chaca quichi tlyu. Li' caja jbi'ña ji'í ngu', caa quicha nu xñi ji'í lcaa ngu', lo'o jua'a tyuu se'i clyacui chalyuu li'. ⁸ Pana lcaa cha' bi' caca lo'o chca nguxana ti cha' chcube' ñati chalyuu, si'i na cua ndye chalyuu li'.

⁹ Nu lo'o xana cha' cuxi bi', tejeya' ngu' ji'í mā cha' xcube' ngu' ji'í mā, hasta ña'a cuayá' nu cjuuii ngu' ji'í mā, cha' ntsu'u ngu' tyucui ña'a chalyuu nu caca ti'í ti' ngu' ña'a ngu' ji'í mā xqui'ya na'; ¹⁰ bi' cha' tyuu tya'a ngu' tya'a mā caca taja ti' ngu'

jna', nga'aa talo ngu' cha' xñi la ngu' cha' 'na li'. Lo'o jua'a ntsu'u ngu' tya'a ma nu cujuui cuañi' ngu' ji'i tya'a ma ya' ngu' cuxi, jua'a ntsu'u ngu' tya'a ma nu caca ti'í ti' ngu' ña'a ngu' ji'i xa' la ngu' tya'a ma li'. ¹¹ La cui' jua'a tyu'u tucua quiña'a ngu' cuiñi, nu laca tu'ba ji'i ycui' Ndyosi, ñacui' ngu'. Cñilo'o ngu' bi' ji'i tyuu tya'a ma, cu'ma nu laca ma ñati' na. ¹² Quiña'a tsa cha' cuxi caca, ña'a cuayá' nu quiña'a tsa ngu' tya'a ma nga'aa cua'ni tya'na ti' ngu' ji'i xa' la ngu' tya'a ma. ¹³ Pana ná cube ti' ma, lcaa cu'ma nu talo tyiquee ma ji'i cha' cuxi bi', cua'ni lyaá na' ji'i cu'ma li', ña'a cuayá' nu tye chalyuu —nacui' Jesús—. ¹⁴ Ntsu'u cha' culu'u ma cha' jna' ji'i ñati, lcaa cha' tso'o nu nchcui' na', ñi'ya caca lo'o laca ycui' Ndyosi loo ne' cresiya ji'i ñati; ntsu'u cha' chcui' ma cha' bi' lo'o ñati tyucui' ña'a chalyuu, cha' caca cuayá' ti' ngu' ji'i cha' bi' nde lcaa nasiyu. Lo'o li' tye chalyuu.

¹⁵ 'Jyo'o Daniel nu ngua tu'ba ji'i ycui' Ndyosi cua sa'ni ni, cua nchcui' yu cuentya ji'i sca na nu suba' tsa, nu cua'ni ñu'u ji'i lcaa na lubii. (Caca cuayá' ti' cu'ma ji'i cha' bi' nu lo'o chcui' ma lo quityi re.) Nu lo'o ña'a ma cha' ndu na suba' bi' ca su tacati tsa ne' laa tonu bi' —nacui' Jesús—, ¹⁶ li' ca cuayá' ti' ma cha' tso'o la si xna lcaa ma nu ndi'i ma nde loyuu su cuentya Judea, xna ma cha' tyu'u cuatsi' ma laja ca'ya. ¹⁷ Si ndu ñati que ni'i ji'i tsa bi', nga'aa ta tyempo tyati' ngu' ni'i cha' culo ngu' yu'ba nu ntsu'u ji'i ngu'; nga'a cha' ca'ya clya ngu' bi' nde lo yuu cha' xna clya ngu' li'. ¹⁸ Lo'o jua'a si ntsu'u ngu' ne' quixi', nga'aa ta tyempo ji'i ngu' cha' xtyuu ngu' tyaa ngu' nde to' tyi ngu',

cha' squi'ya ngu' te' quicha' jil'i ngu'; nga'a cha' xna clya ngu' bi' li'. ¹⁹ Lo'o jua'a tya'na tsa caca jil'i nu cuna'a tana lo'o tyalaa tsa bi', tya'na tsa ngu' cuna'a nu ntsu'u cubi' cuañi' nu tya ndyati' li'. ²⁰ Tso'o si jña ma cha' jil'i ycuí' Ndyosi cha' ná ntsu'u cha' xna ma lo'o caca tyempo tlya', cha' ná ntsu'u cha' xna ma tsa ta'a nu ndi'i cña' ngu'. ²¹ Tyempo lo'o lye tsa chcube' ngu' caca bi', nu lo'o ntsu'u cha' xna ma li'; bilya chcube' ñati' chalyuu jua'a tya lo'o ngüiñá ycuí' Ni chalyuu hasta juani, lo'o jua'a nga'aa si'i jua'a chcube' ñati' tyempo ca nde loo la. ²² Pana cua nacui' ycuí' nu Xu'na na cha' xti ti tsa caca tyempo nu chcube' ngu' jua'a; si tyiquee' talo tyempo cuxi bi', nga'aa clyaa ni tsaca ñati' chalyuu li'. Pana tya'na ti' ycuí' Ndyosi ña'a Ni jil'i ñati' jil'i Ni, bi' cha' cua'ni Ni cha' xti ti tsa caca tyempo cuxi bi'.

²³ 'Nu lo'o caca tyempo bi', si ñacuí' ngu': "Ña'a ma ña'a, cua ndyalaa Cristo ca nde"; jua'a si ntsu'u ngu' nu chcui' ndi'ya: "Cua ndyalaa Cristo quichi' jua", ná taquiya' ma jil'i cha' cuiñi' nu nchcui' ngu' bi' li', ²⁴ cha' Cristo cuiñi' caca nu bi'. Lo'o jua'a tyu'u tucua xi ngu' cuiñi' nu chcui' cha' tu'ba jil'i ycuí' Ndyosi laca ycuí' ca ngu', nu cuiñi' ti cua'ni cha' tlyu cha' cube tsa ti' xa' ñati'; cua'ni ngu' cuiñi' bi' jua'a, cha' nti' ngu' cua'ni ngu' ngana jil'i ma, lo'o jua'a jil'i lcaa ñati' nu cua ngusubi ycuí' Ndyosi jil'i. ²⁵ Cua ndacha' na' cha' bi' jil'i ma juani, nu tya lyiji caca cha' cuxi bi', ²⁶ cha' ná cua'a jyaca ma jil'i ngu' si ñacuí' ngu': "Tsaa na slo Cristo. Nga'a ycuí' yu ne' quixi' jua juani." Ná tsaa ma lo'o ngu' li'. Ná taquiya' ma jil'i ngu' si ñacuí' ngu' jil'i ma: "Cuaana ti

ndi'i yu ne' ni'i jua juani". Ná xñi ma cha' nu chcu' ngu' bi' tsiya' ti. ²⁷ Ñi'ya laca lo'o ndyubii xee tyi'yu tyucui ña'a nde cua, ña'a lcaa ñati ji'i li'; jua'a caca lo'o caa na' chaca quiya', la cui' na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati. ²⁸ Nu lo'o ntsiya sca na tyucu, hora ti tyalaa culexu slo.

Ndi'ya caca lo'o chaca quiya' caa ycu' nu cua lijya cha' caca ñati

²⁹ 'Nu lo'o cua ndye tsã nu nga'a cha' chcube' ngu', li' yala ti caca talya ña'a xee cuichaa, lo'o jua'a nga'aa tyaca' xee co' li'. Tyalú cui lo'o cualya nu ntsu'u nde cua ca lo yuu, lo'o jua'a xquiña Ni lcaa na nu ntsu'u nde cua. ³⁰ Li' nde cua tyu'u tucua cuayá' nu sta na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati. Lye tsa caca xñi'i ti' lcaa ñati chalyuu nu ndi'i cua ña'a ca quichi tyi ngu', xi'ya tsa ngu' li'. Lo'o na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati ni, ña'a ngu' 'na cha' lijya na' laja coo nu ndubi tsa ña'a; lye xi ña'a caca li', cha' lo'o lcaa juersa 'na caa na' li'. ³¹ Nu lo'o lye cañi cui' chcuã, li' culo na' cña ji'i quiña'a tsa tya'a xca 'na cha' caa xca bi', cha' xuti'i se'i ti ji'i lcaa ñati nu cua ngusubi ycu' Ni ji'i; macala su ndi'i ngu' tyucui ña'a chalyuu tyu'u ngu' caa ngu' li'.

³² Ntsu'u sca cha' nu ca tsa'a na lo'o ña'a na yaca, masi yaca quityi, masi yaca ntsati. Nu lo'o xana tyucua sati, li' caluu laca' bi'; jlo ti' na cha' cua ngulala ti tyalaa ni tyo li'. ³³ Lo'o jua'a, lo'o ña'a ma cha' tyu'u tucua lcaa cha' nu nchcu' na' lo'o ma tsã, li' ca cuayá' ti' ma cha' cua ngulala ti tyempo lo'o tye cha' re. ³⁴ Cha' liñi chcu' na' lo'o ma juani, cha' bilya cajaa lcaa ñati nu lu'ú chalyuu juani lo'o

caca cha' nu cua nchcui' na' ji'i tsa. ³⁵ Masi tye lcaa na nu ntsu'u nde cua, masi tye chalyuu re, pana ná tye tsiya' ti cha' nu nchcui' na' re, cha' xcui' cha' liñi laca cha' nu nchcui' na'.

³⁶ 'Pana tsa bi' ni, ni sca ñati ná jlo ti' ni tsa caca, ni hora caca bi'. Ni xca ji'i ycui' Ndyosi ná jlo ti' ngu', ni na' nu laca nu sca ti Sñi' ycui' Ni, ná jlo ti' na'; sca ti ycui' Ndyosi Sti na' jlo ti' cha' bi'.

³⁷ 'Ñi'ya ngua lo'o nguti'i jyo'o Noé chalyuu nu ngua sa'ni, jua'a caca tsa nu caa na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati; ná ca cuayá' ti' ñati ni tsa caca bi'. ³⁸ 'Ñi'ya ngua tyempo ji'i Noé bi', nu lo'o bilya ca'ya tyo clyaa, jua'a caca tsa bi'. Ndi'ya ngua sa'ni: ngua'ni ngu' ta'a, ndyacu ngu', ndy'lo ngu', ngujui clyo'o ngu'; ná ntsu'u cha' ngulacua ti' ngu' tsiya' ti, ngua ti' ngu', hasta ña'a cuayá' nu ndyatí Noé bi' ne' yaca ni'i ji'i. ³⁹ Ná ngua tii ngu' hasta ña'a cuayá' nu nguxana ngua'ya tyo clyaa. Li' ndye cha' ji'i lcaa ngu' bi', cha' ná ndaquiya' ngu' ji'i ycui' Ndyosi. La cui' jua'a caca tsa lo'o caa na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, ná ca tii ngu' ni tsa caca bi'. ⁴⁰ Nu tsa bi' ni, si nga'a tucua tya'a ñati ne' quixi' cha' cua'ni ngu' cña, li' tyaa lo'o xca ji'i ycui' Ndyosi ji'i tsaca ngu', tyanu chaca ngu' li'; ⁴¹ jua'a tsa bi' si nga'a tucua tya'a nu cuna'a sca ni'i cha' coo ngu', li' tyaa lo'o xca ji'i ycui' Ndyosi ji'i tsaca ngu', tyanu chaca ngu' li'.

⁴² 'Bi' cha' cua'ni tii ti' ma, cha' ná jlo ti' ma tsiya' ti ni tsa laca nu caa ycui' nu Xu'na ma. ⁴³ 'Ñi'ya nti' sca xu'na ni'i si cua ngua tii yu ni hora nde talya caa sca nu cuaana to' tyi yu. Ná tyiquee' cua tii ti' ti' yu nga'a yu ni'i ji'i yu li', cha' ná ta yu chacuayá'

tsiya' ti tyatí nu cuaana bi' ne' ni'í jii'í yu li'. ⁴⁴ Lo'lo jua'a lcaa tsá ntsu'u cha' tii ti' tyi'í ma chalyuu, cha' ná tyiquee' tsa tsiya' ca tyu'u tucua na' caa na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati. ¿Ñi'ya cua'ni ma si ná ndi'í ma tii ti ti' ma li'?

Cuii jii'í msu tso'lo lo'lo msu xña'a

⁴⁵ ¿Ha ntsu'u ngu' cu'ma nu tyucui tyiquee ma ntaja'a ma cua'ni ma cña 'na? Ndi'ya cua'ni ma lacua: Sca msu nu tso'lo ni, ta xu'na yu cña jii'í yu cha' caca yu loo ne' ni'í jii'í xu'na yu; culo xu'na yu cña jii'í yu cha' xacu yu jii'í lcaa ngu' nu ndi'í ni'í bi'. ⁴⁶ Tso'lo tsa ntsu'u tyiquee msu bi' lo'lo caa xu'na yu chaca quiya', si chañi cha' ndyu'ni yu cña nu cua ngulo xu'na yu jii'í yu. ⁴⁷ Cha' liñi nchcui' na' lo'lo ma juani, cha' tlyu la cña ta xu'na yu jii'í msu bi' li', cha' caca yu loo jii'í lcaa cña nu ntsu'u jii'í xu'na yu bi'. ⁴⁸ Pana sca msu nu xña'a ni, masi ntsu'u cña nu ngulo xu'na yu jii'í yu, ná ndube ti' yu; “Tiya' tsa caa xu'na na'”, culacua ti' yu, bi' cha' hora ti ca'ya sca cha' cuxi hique yu. ⁴⁹ Li' xana yu bi' cua'ni xña'a yu, cua'ni tyaala yu jii'í tya'a msu yu; tsaa yu cacu yu, tsaa yu co'lo yu lo'lo tya'a cu'bi ti yu li'. ⁵⁰ Lo'lo li' caa xu'na msu xña'a bi' sca tsá lo'lo ná tii yu bi' li', cha' ná jlo ti' msu bi' ni hora tyu'u tucua xu'na yu chaca quiya'. ⁵¹ Li' lye xcube' xu'na yu jii'í msu xña'a bi', ña'a cuayá' nu cajaa msu bi'; culo xu'na yu cña jii'í msu bi', cha' tsaa yu ca bilyaa su lye tsa nchcube' ngu', ca su nxi'ya tsa ngu', lo'lo jua'a ndacu tsa la'ya ngu' cha' ñasi' ngu'. Stu'ba ti tsaa yu lo'lo ngu' cuiñi nu tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu'.

25

Cuii ji'i tii tya'a nu cuna'a cuañi'

¹ 'Ta na' chaca cha' lo'o ma cha' ca cuayá' ti' ma ñi'ya caca lo'o laca ycui' Ni loo ne' cresiya ji'i ñati: Ndyaa tii tya'a nu cuna'a cuañi' ca to' tyi sca nu cuna'a nu laca cuxii ji'i ngu'; ntsu'u candil ji'i ca ta'a tii tya'a ngu', cha' jatya ngu' ji'i cutsii. ² Tonto xi nclacua ti' ca'yu tya'a nu cuna'a bi', masi tso'o la nclacua ti' nu chaca ca'yu tya'a ngu' cuna'a bi'. ³ Nu cuna'a tonto bi' ni, lo'o candil ji'i ngu' ndya'a ngu', pana ná lo'o setye cha' tyu'u ne' candil bi', cha' tyu'u xee ji'i. ⁴ Lo'o nu chaca ca'yu tya'a ngu' cuna'a nu tso'o ti nclacua ti', lo'o candil ndya'a ngu', cuati lo'o caatya setye ndya'a ngu'. ⁵ Lo'o li' tyiquee' tsa ntajatya ngu' ji'i nu cutsii bi'; ngua'ya tsa xcalá ngu', ngujua' ngu' li'. ⁶ Cla'be talya tsiya' ti nguañi ngusi'ya sca ñati: “Cua lijya cutsii juani”, nacui. “Tyu'u clya ma nde liya' cha' tsaa ma tyacua tya'a ma lo'o yu, cha' tyaa lo'o ma ji'i nde ni'i.” ⁷ Hora ti ngue ti' lcaa ngu' cuna'a bi' li', ngusi'yu ngu' nchcubi' ntucua lo mecha ji'i candil ji'i ngu', lo'o cua su'ba ti ngu' xa' setye ne' candil bi'. ⁸ Li' ndyi'u ti' ngu' cuna'a tonto bi' ji'i setye. ¿Ma caja bi'? Li' ngüijña ngu' bi' ji'i tya'a ngu': “Ta ma xi setye ji'i cuare, cha' cua tyubi' ti candil ji'i cua”, nacui ngu' tonto bi'. ⁹ “Setye nu ntsu'u ne' caatya ji'i cua, ná tyu'u scua ji'i ca ta'a na cha' tyu'u ne' candil ji'i lcaa na”, nacui ngu' cuna'a bi'. “Tso'o la yaa clya ma ca tienda cha' cui'ya ma la xi.” ¹⁰ Laja lo'o ndyaa ngu' cuna'a tonto bi', cha' cui'ya ngu' la xi setye, li' ndyalaa cutsii. Nu ngu' cuna'a nu cua laca ngua'ni cho'o candil ji'i ngu' ni,

ndyaa ngu' nde ni'i ji'i cuxii lo'o cutsii bi', cha' cacu ngu' slo; hora ti ndyacu' toni'i li'. ¹¹ Ca tiya' la xi ndyalaa ngu' cuna'a tonto bi'. “Cua ndyalaa cuare juani”, nacui ngu'. “Xaala clya toni'i cha' tyaa ya nde ni'i su ndi'i ma cua”, nacui ngu' ji'i cutsii. ¹² Li' nguxacui cutsii cha' ji'i ngu' cuna'a tonto bi': “Ná nslo na' ji'i ma tsiya' ti, ná jlo ti' na' ti ñati laca cu'ma”, nacui nu cutsii bi' ji'i ngu' li'.

¹³ Tya nchcui' la xi Jesús lo'o ngu' li':

—Bi' cha' tii ti ti' tyi'i ma lcaa hora, cha' ná jlo ti' ma ni tsa ni hora caa na' chaca quiya', na' nu cua nda Ni 'na liyyaa cha' caca na' ñati.

Cuii ji'i sna tya'a msu lo'o cñi

¹⁴ 'Lo'o jua'a, ta na' chaca cha' lo'o ma, cha' ca cuayá' ti' ma ñi'ya caca lo'o laca ycuí' Ni loo ne' cresiya ji'i ñati: Cua tsa ti sca nu culiya' tyijyu', bi' cha' ngusi'ya yu ji'i ca ta'a msu ji'i, cha' caa ngu' slo. Li' nguxtyanu xu'na ngu' xi cñi ji'i scaa msu bi', cha' cua'ni ngu' cña lo'o cñi bi' cuentya ji'i ycuí' nu culiya' bi'.

¹⁵ 'Nda nu cusu' ca'yu mil cñi plata ji'i msu nu yaa tya clyo, lo'o jua'a nda yu tucua mil ji'i chaca msu, lo'o jua'a nda yu sca mil ji'i chaca msu, cha' jlo ti' xu'na ngu' ñi'ya caca ji'i scaa msu bi' cua'ni cña lo'o cñi bi'. Li' ndu'u xu'na ngu', ndyaa tyijyu'. ¹⁶ Hora ti ndyaa msu nu ntsu'u ca'yu mil cñi plata ji'i, ngüi'ya yu yu'ba lo'o cñi bi'. Li' ndyujui' yu yu'ba bi', ngua'ni yu ngana ña'a cuayá' nu ngujui chaca ca'yu mil cñi plata ji'i. ¹⁷ Lo'o jua'a ngua'ni chaca msu nu ntsu'u tucua mil cñi plata ji'i, ngua'ni yu ngana ña'a cuayá' nu ngujui chaca tyucua mil cñi plata ji'i yu. ¹⁸ Pana nu msu nu

ntsu'u sca mil ti cñi plata ji'i ni, ngulu yu sca tyuu ne' yuu, ngusu'ba cuatsi' yu cñi ji'i xu'na yu ne' yuu bi' li'.

¹⁹ Tyiquee' ndyaa xu'na msu bi', lo'o li' ndyalaa yu to' tyi yu chaca quiya'. Li' ngusi'ya yu ji'i ca ta'a msu bi', cha' caa ngu' slo, cha' ca cuayá' ti' ycu'i ni cña ngua'ni ngu' lo'o cñi ji'i. ²⁰ Clyo ndyalaa msu nu nda xu'na ca'yu mil cñi plata ji'i. “Xu'na”, nacui msu bi', “nda nu'u ca'yu mil cñi 'na, lo'o nu juani cua ngujui la chaca ca'yu mil cñi 'na, nu lo'o cua ngua'ni na' cña lo'o cñi bi' jinu'u”. ²¹ “Tso'o tsa cña nu ngua'ni nu'u”, nacui xu'na msu bi' ji'i. “Sca msu tso'o laca nu'u, cha' tso'o tsa ndaquiya' nu'u ji'i cha' 'na. Sca cña sube ti nda na' jinu'u tsubi', pana ta na' cña nu cua tlyu la jinu'u, cha' cua'ni nu'u nde loo la. Stu'ba ti tyi'i nu'u slo na', cha' stu'ba ti ca tso'o tyiquee nu'u lo'o na'”, nacui xu'na bi' li'.

²² Lo'o li' ndyalaa chaca msu nu nda xu'na tucua mil cñi plata ji'i. “Xu'na”, nacui msu bi', “nda nu'u tucua mil cñi plata 'na, lo'o nu juani cua ngujui la tya tyucuaa mil cñi 'na cha' ngua'ni na' cña lo'o cñi bi' jinu'u”. ²³ “Tso'o tsa cña nu ngua'ni nu'u”, nacui xu'na msu bi' ji'i yu. “Sca cña sube ti nda na' jinu'u tsubi', pana ta na' chaca cña nu cua tlyu la jinu'u, cha' cua'ni nu'u nde loo la. Stu'ba ti tyi'i nu'u slo na', cha' stu'ba ti ca tso'o tyiquee nu'u lo'o na'”, nacui xu'na yu li'. ²⁴ Lo'o li' ndyalaa chaca msu nu nda xu'na sca mil cñi ji'i yu. “Xu'na”, nacui msu bi', “jlo ti' na' cha' ñati' tiji tsa laca nu'u, cha' ndu'ni nu'u clacua masi xa' ñati' ngua'ni cña bi'; jua'a nscua' nu nchcuá' xa' ñati', bi' laca nu caja jinu'u. ²⁵ Bi' cha' ndyutsii na', lo'o li' ndyaa na' nguxatsi' na' cñi jinu'u ne' yuu. Nde laca cñi jinu'u

lacua.” ²⁶ Ngua ñasi' xu'na lo'o msu bi' li'. “Sca msu xña'a laca nu'u”, nacui xu'na ji'i msu bi'. “Taja tsa nu'u”, nacui. “Nacui nu'u cha' jlo ti' nu'u ñi'ya nu ndu'ni na', cha' nxuti'i na' ltya masi ná ndyataa na' nscua'; lo'o jua'a tyaa lo'o na' ji'i nscua' masi ná ngua'ni na' cña ji'i”, nacui nu'u. ²⁷ ¿Ni cha' ná nda nu'u cñi 'na ji'i xa' ñati lacua, cha' cua'ni ngu' cña lo'o? Li' chca'a sñi' cñi bi' jna', cha' tya nu'u jna' lo'o ndyalaa na' chaca quiya'. ²⁸ Tso'o la xñi mā nu sca ti mil nu ntsu'u ya' yu re, ta mā ji'i msu nu ntsu'u tii mil ji'i juani. ²⁹ Jua'a laca lo'o ñati nu ntsu'u xi cha' ji'i, tya ta na' quiña'a la cha' ji'i ñati bi', cha' quiña'a la cha' tso'o tyu'u ji'i ngu' bi'; pana ñati nu xixi ca cha' ntsu'u ji'i, si ná nti' ngu' cua'ni ngu' cña lo'o, hasta xlyaá na' nu xti ti cha' nu ntsu'u ji'i ngu' li'. ³⁰ Nu juani tsa lo'o mā ji'i msu xña'a re, cha' xcuaa mā ji'i yu ca bilyaa, su nxi'ya tsa ngu', lo'o jua'a lye tsa ndacu la'ya ngu' cha' ñasi' ngu', cha' lye tsa nchcube' ngu' cajua.”

Cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa lo ñati chalyuu

³¹ 'Nu lo'o tyaa na' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, caa na' cha' caca na' loo tsiya' ti ji'i ñati. Stu'ba ti caa na' lo'o lcaa ngu' xca 'na, lo'o li' tyaca'a na' su tlyu su cua cua la xi, sca se'i su ndubi tsa ña'a laca bi'. Ca bi' cua'ni cuayá' na' ji'i lcaa ñati li'. ³² Ntsu'u cha' tyu'u ti'i se'i ti lcaa ñati tsiya' ti tyucui ña'a chalyuu; ca slo ycu' na' tyu'u ti'i ngu', cha' cua'ni cuayá' na' ji'i ngu'. Li' sa'be tya'a na' ji'i ngu'. La cui' ñi'ya nu ndu'ni ñati nu ña'asii ji'i xlya', jua'a cua'ni na'; sca tsu' tyi'i ña'a latya xlya' ji'i ngu', chaca tsu' tyi'i ña'a latya chivo ji'i ngu'. ³³ Jua'a cua'ni na', cha' la'a tsu' cui' 'na tyi'i ña'a

tsaca taju ñatĩ 'na, ñi'ya ndi'ĩ xlya' bi'; la'a tsu' coca su tyucua na', ca bi' tyi'ĩ lcaa ñatĩ cuxi, ñi'ya ndi'ĩ chivo bi'. ³⁴ Ca li' lo'o caca na' loo tsiya' ti, chcuĩ na' lo'o taju ñatĩ nu ndi'ĩ la'a tsu' cui 'na: “Tyaa ma ca su ntucua ycui' Ni nu laca loo, lcaa cu'ma nu tso'o tsa nti' ycui' Ndyosi Sti na' ña'a Ni jil'ĩ ma, cha' cua ngua'ni cho'o ycui' Ni su tyi'ĩ ma slo Ni, tya lo'o ngüiñá Ni chalyuu. ³⁵ Cu'ma ni, cua nguxacu ma 'na lo'o ntyute' na' nguti'ĩ na' nde chalyuu; nu lo'o nguityi na' hitya, cua nda ma hitya ndyi'o na' li'; masi ná ndyuloo ma 'na, pana cua nda ma to' tyi ma cha' nguti'ĩ na' li'; ³⁶ lo'o quichi' ti na' su nguta'a na' chalyuu, cua nda ma late' ndyacu' na' li'; lo'o ngua quicha na' nde chalyuu, cua yaa na'a ma 'na li', nguxtyucua ma 'na; lo'o nga'a na' ne' chcuā, ná ndyutsii ma ndyaa ma slo na' li'.” Jua'a ñacui na' lo'o caca na' loo. ³⁷ Li' xacui ngu' nu lubii tyiquee cha' jna': “Xu'na, ¿ni jacua' na'a ya jinu'u cha' ntyute' nu'u? ¿Ni jacua' nguxacu ya jinu'u? ¿Ni jacua' nda ya hitya ndyi'o nu'u cha' ngüityi nu'u hitya? ³⁸ ¿Ni jacua' nda ya su nguti'ĩ nu'u masi ná ndyuloo ya jinu'u? ¿Ni jacua' nda ya late' ndyacu' nu'u lo'o nguta'a quichi' ti nu'u? ³⁹ ¿Ni jacua' ndyaa na'a ya jinu'u lo'o ngua quicha nu'u? ¿Ni jacua' ndyaa na'a ya jinu'u lo'o nga'a nu'u ne' chcuā? Ná jlo ti' ya, Xu'na.” ⁴⁰ Lo'o li' na' nu laca na' loo tsiya' ti, chcuĩ na' chaca quiya' lo'o ngu' bi': “Cha' liñi nchcuĩ na' lo'o ma juani, cha' lo'o nguxtyucua ma jil'ĩ sca ngu' tya'a na' nu ntsu'u cha' jil'ĩ lo'o na', masi nguxtyucua ma jil'ĩ sca ngu' ti' ti, bi' tyempo ngua lo'o nguxtyucua ma 'na”.

⁴¹ Lo'o li' chcuĩ na' lo'o taju ñatĩ nu ndi'ĩ la'a tsu'

coca 'na: “Tyu'u mā liya', cu'mā nu ná ntsu'u su tyi'i mā slo ycu'i Ndyosi. Yaa clya mā ca su ná tye tsiya' ti cha' ndyaqu'i quii', cha' stu'ba ti tyi'i mā lo'o nu laca xu'na cuiñaja lo'o lcaa xca ji'i, lcaa cui'i cuxi; cuentya ji'i nu cuiñaja bi' nguxtyu'u ycu'i Ni quii' bi'. ⁴² Cu'mā ni, ná nda mā na cacu na' tsiya' ti lo'o ntyute' tsa na' nguti'i na' nde chalyuu; ná nda mā hitya co'o na' lo'o ngüityi na' hitya li'; ⁴³ ná nda mā su tyi'i na' slo mā li', cha' ná ndyuloo mā 'na; ni ná nda mā late' cacu' na' lo'o quichi' ti na' nguta'a na' li'; ná ndyaa na'a mā 'na lo'o ngua quicha na', ni ná ndyaa mā slo na' lo'o nga'a na' ne' chcu'a.” ⁴⁴ Li' xacu'i ngu' nu cuxi tyiquee cha' jna' cha' laca na' loo: “Xu'na”, ñacu'i ngu' bi', “¿ni jacua' na'a ya jinu'u cha' ntyute' nu'u? Nu lo'o ngüityi nu'u hitya, nu lo'o quichi' ti nu'u nguta'a, nu lo'o quicha nu'u, nu lo'o nga'a nu'u ne' chcu'a, ¿ni jacua' ná nguxtyucua ya jinu'u? Ná jlo ti' ya cha' bi'.” ⁴⁵ Lo'o na' cha' laca na' loo, li' chcu'i na' chaca quiya' lo'o ngu' cuxi bi': “Cha' liñi nchcu'i na' lo'o mā juani, cha' ná nguxtyucua mā ji'i ni sca ngu' ti'i nu ntsu'u cha' ji'i lo'o na', bi' cha' nacui na' cha' ná nguxtyucua mā 'na tsiya' ti”. ⁴⁶ Lo'o li' tyaa ngu' bi' ca bilyaa su ná tye cha' chcube' ngu'; pana ngu' nu lubii tyiquee ni, caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye tsiya' ti ji'i ngu' bi'.

26

Cuaana ti ngüiñi cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' xñi ngu' ji'i Jesús

¹ Lo'o cua ndye nchcu'i Jesús lcaa cha' bi', li' nchcu'i xi lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi':

2 —Jlo ti' mā cha' tucua ti tsa lyiji cha' caca ta'a sii ji'i ta'a pascua, lo'o li' tejeya' ngu' xña'a jna' nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati. Tyaa lo'o ngu' 'na cha' cujuui ngu' 'na lo crusi li'.

3 La cui' tyempo nu nchcui' Jesús, li' ndyu'u ti'i tyuu tya'a sti jo'ó nu laca loo lo'o mstru cha' jo'ó lo'o ngu' cusu' ji'i ngu' judío; ndyu'u ti'i ngu' slo Caifás nu laca xu'na lcaa sti jo'ó jua. 4 Li' ngua'ni stu'ba ngu' cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu' ñi'ya nu cua'ni ngu' cha' tejeya' ngu' ji'i Jesús cuaana ti, cha' cujuui ngu' ji'i.

5 —Pana ná tso'o tejeya' na ji'i yu tsa ta'a —nacui ngu' bi'—. Ca ñasi' tsa lcaa ñati nu ndi'i ta'a, lo'o tlyu tsa cha' cusuu caca bi' li' —nacui ngu' bi'.

Nda'a sca nu cuna'a setye hique Jesús

6 Ngua sca tsa nga'a Jesús nde quichi Betania, to' tyi Simón nu ngusñi quicha ndyatsu' cuaña' yu.

7 Li' ndyalaa sca nu cuna'a slo Jesús nu ndya'a lo'o ji'i sca caatya quee alabastro nu tso'o tsa ña'a; ngutsa'a caatya bi' ntsu'u setye tyixi xtyi'i nu quiña'a tsa nga'a. Li' ngusalú nu cuna'a bi' setye lo xlya hique Jesús su ntucua yu to' mesa. 8 Lo'o na'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yu ñi'ya nu ngua'ni nu cuna'a bi', ngua ñasi' ngu' ji'i nu cuna'a bi' li'.

—¿Ni cha' ngusalú ñu'u ti nu cuna'a cua setye bi'? —nacui ngu' bi'—. 9 Quiña'a tsa nga'a setye bi'. ¿Ni cha' ná ndyujui' ngu' ji'i cha' caja cñi ta ji'i ngu' ti'i? —nacui ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi'.

10 Lo'o ngua tii Jesús cha' nu ngua'ya hique ngu' bi', nchcui' lo'o ngu' li':

—¿Ni cha' ñasi' mā ji'i nu cuna'a re? —nacui Jesús ji'i ngu' bi' li'—. Sca cha' tso'o tsa ngua'ni nu

cuna'a re lo'o na'. ¹¹ Lcaa ts̄a ndi'i ngu' ti'i lo'o ma nde chalyuu cha' xtyucua ma ji'i ngu', pana cua tye ti ts̄a nu tyi'i na' lo'o ma. ¹² Cua ngusalú nu cuna'a re setye lo na', masi tya lyiji cajaa na', cha' cua'ni cho'o tyucui ña'a na' cha' tyatsi' na'. ¹³ Cha' liñi chcuí' na' lo'o ma juani, cha' lcaa su cañi cha' jna' tyucui ña'a chalyuu, ca bi' cuna ngu' lcaa cha' nu ngua'ni nu cuna'a re juani, cha' tyi'u ti' ngu' cha' tso'o tsa cña nu ngua'ni nu cuna'a re.

Ndyujui' Judas cresiya ji'i Jesús ji'i ngu' nu laca loo

¹⁴ Lo'o Judas Iscariote ni, tya'a ndya'a yu lo'o nu chaca tii chaca tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús, ndu'u yu ndyaa yu slo sti jo'ó nu laca loo li'.

¹⁵ —¿Ni tsa lo cñi ta ma caya' 'na si culu'u na' tyucuii ji'i ma, cha' tsa ma tejeya' ma ji'i nu Jesús bi'? —nacuí Judas ji'i sti jo'ó bi'.

Li' nda ngu' calaa tyii tya'a cñi plata ji'i Judas bi'. ¹⁶ Lo'o li' ncyana yu ñi'ya caca xtyucua yu ji'i ngu' bi', ni jacua' caca ji'i yu cha' cuaana ti culu'u yu tyucuii ji'i ngu', cha' tsa ngu' su nga'a Jesús.

Chaca tya quiya' ndyacu Jesús s̄i lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i bi'

¹⁷ Lo'o ngua ts̄a clyo ji'i ta'a nu lo'o ndacu ngu' xlyá nu ná lo'o scua tiye' ndya', li' ñaa nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i slo Jesús. Ndi'ya nchcuane ngu' ji'i li':

—¿Macala nti' nu'u cha' cua'ni cho'o ya cha' cacu na s̄i nu cuentya ji'i ta'a pascua? —nacuí ngu'.

¹⁸ —Tsa ma lquich̄i ca su ndi'i tya'a tso'o na' bi'. Ndi'ya chcuí' ma lo'o: “Nacuí mstru ji'na cha' cua ngulala ti hora ji'i. Lo'o juani nti' ycuí' nu cusu' bi'

cacu sii cuentya ji'i ta'a pascua ca toni'i jinu'u lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.”

¹⁹ Li' ndu'u ngu' nu ndyaca tsa'a bi' ndyaa ngu' lquich*í*, ngua'ni ngu' lcaa cña nu cua ngulo Jesús ji'i ngu'; ngua'ni cho'o ngu' lcaa na nu cua'nijo'o ji'i ngu' cha' cacu ngu' sii cuentya ji'i ta'a pascua.

²⁰ Lo'o cua ngus*ii*, li' ndyalaa Jesús ni'i bi'. Li' ndyaca'a ycu*í* lo'o ca ta'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i to' mesa, ndyu'ni ngu' sii. ²¹ Laja li' nguxana nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Chañi cha' nchcui' na' lo'o ma juani, cha' ntsu'u tsaca cu'ma nde nu cujui' cresiya 'na ji'i ngu' xña'a.

²² Xñi'i tsa ti' ngu' ngua lo'o ndyuna ngu' cha' bi'. Li' nguxana ngu' nchcuane ngu' ji'i Jesús:

—¿Ha na' nu ta jinu'u ya' ngu' xña'a, Xu'na?
—nacui' tsaca yu ji'i Jesús.

—¿Ha na'? —nacui' chaca yu li'.

Lo'o jua'a nacui' xi xa' la ngu'. ²³ Nguxacui' Jesús cha' ji'i ngu' li':

—Ntsu'u tsaca yu tya'a ndyacu na sii juani, nu sca ti ca'ña ndyacu yu lo'o na', bi' laca nu cujui' cresiya 'na ji'i nu ngu' xña'a bi'. ²⁴ Ñi'ya nu nscua lo quityi ji'i ycu*í* Ni, jua'a nga'a cha' caca 'na, na' nu cua nda Ni 'na lijya'a cha' caca na' ñati. Pana tya'na tsa ñati nu ta 'na ya' ngu' xña'a, tso'o la ngua ji'i yu masi ná ngula yu chalyuu tsiya' ti.

²⁵ Lo'o Judas nu ngua'ni cha' cuxi bi', lo'o yu bi' nchcuane yu ji'i Jesús li':

—Mstru —nacui' Judas bi' ji'i Jesús—, ¿ha na' laca nu ta jinu'u ya' ngu' xña'a?

—La cui' nu'u —nacui' Jesús ji'i Judas li'.

²⁶ Laja lo'o ndyacu ngu', li' ngusñi Jesús sca xlyá, ndya xlyá'be ji'í ycuí' Ndyosi, ngusa'be ji'í xlyá bi'. Li' nda Jesús yu'be xlyá bi' ji'í ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í.

—Cacu ma xlyá re, cha' ñi'ya nti' cuaña' na', jua'a nti' nu nde —nacui Jesús ji'í ngu' bi'.

²⁷ Lo'o li' ngusñi Jesús sca vaso vino, ndya xlyá'be ji'í ycuí' Ndyosi. Li' nda vaso vino bi' ji'í ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í.

—Lcaa cu'ma co'o ma vino re —nacui Jesús—, ²⁸ cha' ñi'ya nti' tañi na', jua'a nti' nu nde. Laca bi' sca cha' nu culu'u liñi ji'í ma cha' chaca quiya' quiñi cha' ji'í ycuí' Ndyosi lo'o ñati chalyuu, nu lo'o tyalú tañi na' lo crusi. Jua'a cua'ni lyaá Ni ji'í quiña'a tsa tya'a ma, nu lo'o cua'ni clyu ti' Ni ji'í qui'ya nu ntsu'u ji'í ma. ²⁹ Liñi tsa cha' nu hcui' na' lo'o ma juani, cha' nga'aa co'o na' vino juani, ña'a cuayá' nu tyalaa tsá bi' lo'o co'o na' ji'í stu'ba ti lo'o cu'ma slo ycuí' Ndyosi Sti na', ca su ntucua ycuí' Ni nu laca loo.

Chcui' Pedro lo'o ngu' cha' ná nslo yu ji'í Jesús tsiya' ti

³⁰ Lo'o ndyula tu'ba ngu' sca jii ji'í ycuí' Ndyosi, li' ndu'u ngu' ndyaa ngu' nde ca'ya Olivos. ³¹ Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o ngu' bi':

—Caca tyuju'u ti' lcaa cu'ma ña'a ma 'na talya ndyi. Caca bi' ñi'ya nu nscua lo quityi ji'í ycuí' Ndyosi cua sa'ni la. Ndi'ya nchcui' cha' bi': “Lo'o cujuui na' ji'í nu ña'asii ji'í xlyá', li' xna lcaa xlyá' bi', tyaa ni’”, nacui quityi bi'. ³² Pana ca tiya' la lo'o tyu'ú na' chaca quiya', li' nde loo la tsa'a na' nde Galilea cuentya ji'í cu'ma.

³³ Li' nchcui' Pedro lo'o:

—Ná xtyanu na' jinu'u tsiya' ti —nacui Pedro li'—. Masi ca ta'a ngu' xna ngu' jinu'u, pana na' ni, ná xna na' jinu'u.

³⁴ Li' nguxacui Jesús cha' ji'i Pedro bi':

—Cha' liñi cacha' na' jinu'u juani —nacui—, cha' nu lo'o bilya xi'ya ndye'e talya ndyi, sna quiya' chcui' nu'u cha' ná nslo nu'u 'na; jua'a ñacui nu'u ji'i ngu'.

³⁵ Li' xa' nchcui' Pedro:

—Masi ntsu'u cha' cajaa na' stu'ba ti lo'o nu'u, ná chcui' na' lo'o ñatj cha' ná nslo na' jinu'u —nacui Pedro li'.

Lo'o la cui' jua'a cha' nguxacui xa' la ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús li'.

Nchcui' Jesús lo'o ycuí' Ndyosi Sti yu ca Getsemaní

³⁶ Lo'o li' ndyalaa Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, ndyatj ngu' ne' sca lo'o su naa Getsemaní nu nga'a ca to' quichj.

—Cua'a mā xi ndacua ti —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—, laja lo'o tsa'a ca nde la xi cha' chcui' na' lo'o ycuí' Ndyosi Sti na'.

³⁷ Li' tya ndyaa la xi Jesús lo'o Pedro lo'o tyucuaa sñi' Zebedeo. Ngua'ya sca cha' nu xñi'i tsa ti' Jesús xqui'ya cña tlyu nu cua tyacua ti ji'i. ³⁸ Li' nchcui' Jesús lo'o nu sna tya'a ngu' bi':

—Ne' cresiya 'na ntsu'u sca cha' nu xñi'i ti' na'. Nga'aa talo na' cha' xñi'i tsa ti' na'. Tyanu cu'ma nde ti, pana tii ti ti' mā tyi'i mā lo'o na'.

³⁹ Li' tya ndyaa la xi yu ca nde bi' la. Nde loo ti yu ndyaa stii yu lo yuu cha' xñi'i tsa ti' yu. Li' nchcui' yu lo'o ycuí' Ndyosi, ndi'ya nu nacui yu:

—Sti na', ¿ha ná ntsu'u xi xa' la ña'a nu cua'ni na' cña re, cha' nga'aa chcube' la na' lo'o cña tlyu re jinu'u? —nacui Jesús ji'i ycuí' Ndyosi Sti yu—. Pana nti' na' cua'ni na' cña nu nti' nu'u cha' cua'ni na'.

⁴⁰ Lo'o li' nxyu yu ñaa yu su ndi'i nu ca ta'a sna ngu' bi'. Laja' tsa ngu' li'. Lo'o li' nchcui' yu lo'o nu Pedro bi':

—¿Ha ná nchca talo nu'u ni sca hora ti nu tii ti ti' nu'u tyi'i nu'u lo'o na'? —nacui Jesús ji'i—. ⁴¹ Tii ti ti' ma tyi'i ma juani lacua, cha' chcui' ma lo'o ycuí' Ndyosi cha' ná tyijiloo nu cuiñaja ji'i ma. Jlo ti' na' cha' tyucui tyiquee ma ntaja'a ma cua'ni ma cña re 'na, pana ná tyu'u scua juersa ji'i ma, yala tsa ndyaja' ma.

⁴² Li' xa' ndyaa Jesús, nchcui' lo'o ycuí' Ndyosi chaca quiya':

—Sti na' —nacui yu ji'i Ni—, si ná ntsu'u xa' ña'a nu cua'ni na' cña jinu'u, tso'o la si chcube' na' lacua, cha' nti' na' cua'ni na' lcaa cña nu nti' nu'u cha' cua'ni na'.

⁴³ Li' xa' nxyu yu ñaa yu slo ngu' bi'; lo'o li' na'a yu ji'i ngu' cha' laja' ngu' chaca quiya', cha' lye tsa ndyu'u xcalá ngu'. ⁴⁴ Lo'o li' nguxtyanu yu ji'i ngu' bi', ndyaa yu nchcui' yu lo'o ycuí' Ndyosi chaca quiya'; la cui' ti cha' nu nchcui' yu tya tsá la nchcui' yu chaca quiya'. Nu nchca sna quiya' nchcui' yu lo'o ycuí' Ndyosi Sti yu. ⁴⁵ Lo'o li' nguxtyu yu ñaa yu slo ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

—¿Ha tya laja' ma? —nacui Jesús ji'i nu ngu' bi' li'—. ¿Ha bilya tyaala' xcalá ma? Que ti' ma juani, cha' cua ndyalaa hora nu xñi ngu' cuxi 'na, na' nu cua nda Ni 'na liyyaa cha' caca na' ñati; ⁴⁶ tyatu ma

cha' tyaa na, cha' cua ndyalaa yu nu ta 'na ya' ngu' cuxi bi'.

Ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús preso

⁴⁷ Laja lo'o nchcui' Jesús jua'a, li' ndyalaa Judas slo. La cui' tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús laca nu Judas bi'. Lo'o jua'a quiña'a tsa xa' la ñati lijya lo'o yu, nu ntsu'u maxtyi cusuü ya', nu ntsu'u yaca ya'; lijya ngu' tyaala bi' cña nu ngulo sti jo'ó nu laca loo, la cui' jua'a cña nu ngulo lcaa ngu' cusu' nu laca loo lijya ngu'. ⁴⁸ Lo'o Judas ni, bi' laca nu cua ta ti ji'i Jesús ya' ngu' tyaala bi'. Cua ndacha' yu ji'i ngu' cua tsä la: “Sca ti yu nu cacu na' saca' lo'o chcuicha' na' ji'i yu, ji'i bi' xñi ma”. Jua'a nacui yu ji'i ngu', ⁴⁹ bi' cha' ndyaa Judas bi' ca su ndü Jesús cha' chcuicha' ji'i yu.

—Nde ti ndü nu'u, mstru —nacui Judas bi' ji'i Jesús.

Li' ndyacu Judas saca' Jesús. ⁵⁰ Li' nacui Jesús ji'i Judas bi':

—Tya'a tso'o na' ngua nu'u nquicha' —nacui—. ¿Ni cña lijya nu'u ca nde juani?

Li' ntejeya' ngu' tyaala bi' ji'i Jesús, cha' tyaa lo'o ngu' ji'i.

⁵¹ Lo'o tsaca ñati nu ndya'a lo'o Jesús, hora ti ngulo yu maxtyi cusuü ji'i yu, ngujui'i yu maxtyi ji'i msu ji'i xu'na sti jo'ó; ngusi'yu cu' jyaca msu bi' li'. ⁵² Lo'o li' ngulo Jesús cña ji'i yu bi':

—Xco'o nu'u maxtyi cusuü cua hi —nacui ji'i yu bi'—. Lcaa ngu' nu nxuü tya'a lo'o maxtyi, jua'a cajaa ngu' bi' xqui'ya maxtyi. ⁵³ ¿Ha ná jlo ti' nu'u cha' si ñña na' ji'i Sti na', hora ti culo ycui' Ni cña cha' caa tii tyucuaa tya'a taju xa ji'i Ni,

cha' xtyucua xca bi' 'na? ⁵⁴ Pana ná nti' ya jua'a. Nga'a cha' caca ñi'ya nu nscua cha' lo quityi cusu' ji'i ycu' Ndyosi Sti na'.

⁵⁵ Li' nchcui' Jesús lo'o nu taju ñati tyaala nu ñaa cha' xñi ngu' ji'i:

—¿Ni cha' lija ma lo'o maxtyi cusu lo'o yaca ntsu'u ya' ma, cha' xñi ma 'na? —nacui Jesús ji'i ngu'—. ¿Ha sca nu cuaana laca na' lacua? Tyuu tsa tsa ngua'a na' ne' laa tonu ji'i ma, ngulu'u na' cha' ji'i ycu' Ndyosi ji'i ñati, lo'o ná ngusñi ma 'na li'. ⁵⁶ Pana ñi'ya nu nguscua ngu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi nu ngua sa'ni, la cui' jua'a ndyu'ni ma lo'o na' juani.

Li' ndu'u lcaa ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, ngusna ngu'.

Nu ngu' nu laca loo ji'i ngu' judío ngua'ni cuayá' ji'i Jesús

⁵⁷ Li' ndyaa lo'o ngu' tyaala bi' ji'i Jesús slo Caifás, xu'na sti jo'ó. Ni'i bi' cua ndyu'u ti'i lcaa mstru cha' jo'ó lo'o lcaa ngu' cusu' nu laca loo. ⁵⁸ Lo'o nu Pedro bi' ni, tyijyu' ti ndu'u lca'a yu chu' ngu' bi', hasta ña'a cuayá' nu ndyalaa ngu' ca to' lo'o ji'i xu'na sti jo'ó bi'. Li' ndyatí Pedro ne' lo'o, stu'ba ti ngua'a yu lo'o ngu' policia, cha' nti' yu ña'a yu ñi'ya caca lo'o cua'ni tye ngu' cha' ji'i Jesús.

⁵⁹ Lo'o li' lcaa ngu' tisiya, lo'o lcaa sti jo'ó nu laca loo, lo'o lcaa ngu' cusu' bi', nclyana ngu' ñi'ya ca sta ngu' qui'ya ji'i Jesús, cha' nti' tsa ngu' cujuui ngu' ji'i. Pana ná ndu'u tucua ñati nu cujuui cuañi' ji'i yu cuentya ji'i ngu' nu laca loo bi'. ⁶⁰ Ná ngu'ji ñi'ya nu cua'ni ngu', masi quiña'a tsa ngu' cuiñi ndyalaa ngu' slo ngu' nu laca loo bi', cha' sta ngu'

qui'ya ji'i Jesús; ná stu'ba cha' nu nchcui' nu ngu' cuiñi bi'. Su cua ndye, li' ndyalaa tucua tya'a ngu' cuiñi nu ndi'ya nchcui':

61 —Nacuī nu qui'yu re: “Taca jna' cuityi na' laa tonu re ji'i ycuī Ndyosi, lo'o li' xa' cuiñá na' ji'i chaca quiya'; chu' sna tsa ti tye tya' laa 'na”, nacuī Jesús jua —nacuī ngu' cuiñi bi'.

62 Li' ndyatū xu'na sti jo'ó, nchcui' yu lo'o Jesús: —¿Ni cha' ngusta ngu' qui'ya re jinu'u? —nacuī sti jo'ó bi'—. ¿Ni cha' ná nxacuī nu'u ni sca cha' ji'i ya?

63 Ni sca cha' nu nchcui' sti jo'ó, ná nguxacuī Jesús ji'i tsiya' ti. Li' ngulo sti jo'ó bi' cña ji'i yu:

—Chacuayá' ji'i ycuī Ndyosi nu lu'ú ca nclyo na' cña re jinu'u juani: Cacha' clya nu'u ji'i cua si chañi cha' laca nu'u Cristo, nu sca ti Sñi' ycuī Ndyosi.

64 —La cui' laca na' —nacuī Jesús li'—, ñi'ya nu nacuī nu'u laca na'. Lo'o chaca cha' cacha' na' ji'i mā juani, cha' nde loo la ña'a mā 'na nu cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati, nu lo'o tyucua na' la'a tsu' cui' ca su ntucua ycuī Ndyosi Sti na', nu lcaa tsiya' ti cña nchca ji'i Ni. Li' caa na' chaca quiya' laja coo nde cua.

65 Lo'o li' nu xu'na sti jo'ó bi' ni, ycuī ca yu ngusaa' ste' yu cha' ñasi' tsa yu.

—Cuiñi tsa yu re, cha' suba' nchcui' yu re ji'i ycuī Ndyosi —nacuī sti jo'ó bi' ji'i lcaa tya'a ngu' nu laca loo li'—. Nga'aa nti' na cha' sta xa' la ñati qui'ya ji'i yu re. Cua ndyuna na cha' suba' tonu tsa nu nchcui' yu re, nu lo'o nacuī yu cha' Sñi' ycuī Ndyosi laca yu. 66 ¿Ñi'ya nu ntsu'u tyiquee cu'ma juani?

Hora ti nguxacuj̄ ngu' cha' j̄i' xu'na sti jo'ó bi':

—Ntsu'u cha' cajaa yu —nacuj̄ ngu' bi'.

⁶⁷ Li' ngutu'u hitya sañi' ngu' loo Jesús, ngujui'̄i ngu' ndacu'̄ j̄i'̄; jua'a ntsu'u xa' la ngu' nu ngujui'̄i ya' saca' Jesús. ⁶⁸ Li' nacuj̄ ngu' bi':

—Nacuj̄ nu'u cha' Cristo laca nu'u nu nda Ni j̄i'̄ lijya chalyuu. Tso'o lacua. Cacha' liñi nu'u j̄i'̄ ya, ¿ni naa yu nu ngujui'̄i jinu'u, si chañi cha' tii nu'u? —nacuj̄ ngu' bi' j̄i'̄ Jesús.

Nacuj̄ Pedro cha' ná nslo j̄i'̄ Jesús tsiya' ti

⁶⁹ Lo'o nu Pedro bi' ni, nde liya' ti nga'a yu bi'. Li' ñaa sca nu cuna'a cua' slo yu.

—Lo'o nu'u ndya'a stu'ba ti lo'o Jesús nu ngu' Galilea jua —nacuj̄ nu cuna'a bi' j̄i'̄ Pedro.

⁷⁰ Li' cuj̄i nguxacuj̄ Pedro cha' j̄i'̄ nu cuna'a ña'a cuayá' nu cuna lcaa ngu':

—Ná nchca cuayá' ti' na' cha' nu nhcui' nu'u —nacuj̄ Pedro j̄i'̄.

⁷¹ Li' ndatsu' Pedro, ndyaa ndyat̄ cacua ti to' lo'o bi'. Lo'o li' na'a chaca nu cuna'a cua' j̄i'̄ yu, nhcui' nu cuna'a bi' lo'o ngu' nu nd̄u cacua ti:

—Stu'ba ti ndya'a nu qui'yu re lo'o Jesús Nazaret jua —nacuj̄ nu cuna'a bi' li'.

⁷² Chaca quiya' lye tsa nhcui' Pedro, ngua'ni yu jura li':

—Ná nslo na' j̄i'̄ nu qui'yu jua tsiya' ti —nacuj̄ Pedro j̄i'̄ ngu' bi' li'.

⁷³ Ca tiya' la xi ñaa xi xa' la ñat̄i nu nga'a ndacua ti, nhcui' ngu' lo'o Pedro li':

—Chañi cha' tya'a ndya'a nu'u lo'o nu qui'yu jua —nacuj̄ ngu' j̄i'̄—, cha' stu'ba ti ndañi cha' nu

nhcui' nu'u lo'o cha' nu nhcui' tya'a quichi tyi yu jua.

⁷⁴ Li' chaca quiya' lye tsa nhcui' Pedro cha' xcube' ycui' Ni ji'i yu si cha' cuiñi laca nu nda yu.

—Ná nslo na' ji'i nu qui'yu jua tsiya' ti —nacuī Pedro ji'i ngu'.

Hora ti ngusi'ya ndye'e li'. ⁷⁵ Lo'o li' ndyi'u ti' Pedro cha' nu nhcui' Jesús lo'o yu tya tsā la, nu lo'o ndi'ya nacui Jesús ji'i yu: “Nu lo'o bilya xi'ya ndye'e talya juani, sna quiya' hcui' nu'u lo'o ñati cha' ná nslo nu'u 'na”. Jua'a nacui Jesús tsā la, bi' cha' ndu'u Pedro ndyaa yu li'; nxi'ya tsa yu ndyaa yu cha' xñi'i tsa ti' yu li'.

27

Ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús slo Pilato

¹ Lo'o nguxee chaca tsā, xa' ndyu'u ti'i lcaa sti jo'ó nu laca loo lo'o lcaa ngu' cusu' ji'i ngu' judío, cha' cua'ni stu'ba ngu' cha' lo'o tya'a ngu', ñi'ya taca cujuui ngu' bi' ji'i Jesús. ² Li' ngusca' ngu' ji'i Jesús, ndyaa lo'o ngu' ji'i slo Poncio Pilato, nu ngua gobernador romano.

Ngujui Judas

³ Lo'o nu Judas nu ndyujui' ji'i Jesús ya' ngu' xña'a bi' ni, na'a yu cha' cua cujuui ti ngu' ji'i Jesús; ngua xñi'i ti' yu li'. Hora ti ndya yu nu calaa tyii cñi plata ji'i ngu' nu laca loo bi' chaca quiya'.

⁴—Ntsu'u qui'ya 'na —nacuī Judas bi' ji'i ngu' nu laca loo—, cha' cua ndyujui' na' ji'i sca ñati lubii ji'i mā, cha' cujuui mā ji'i —nacuī.

Li' nguxacuī ngu' nu laca loo bi' cha' ji'i Judas:

—¿Ha cha' ji' cua laca cha' bi'? —nacuj ngu' nu laca loo bi'—. Si ntsu'u qui'ya jinu'u, cha' jinu'u laca bi'.

⁵ Li' ngusalú Judas cñi plata bi' lo yuu ne' laa tonu bi' su nga'a ngu' nu laca loo bi', ndu'u yu ndyaa yu. Li' ndyujui Judas ji' ycu' ca; ngusca' yu reta yane yu, lo'o ngusca' loo reta laja yaca nde cua; cuati ngxtyú yu ji' ycu' ca yu nde lo yuu, ngujui yu li'.

⁶ Ngusñi sti jo'ó nu laca loo ji' cñi bi' li'.

—¿Ñi'ya cua'ni na lacua? —nacuj sti jo'ó ji' tya'a ngu'—. Ná ntsu'u chacuayá' quixa' cñi re lo'o msta nu cua nda ngu' ji' ycu' Ndyosi ne' laa re, cha' cñi nu ngujui ji' yu cha' ndyujui' yu ji' sca ñati laca cñi re —nacuj sti jo'ó bi'.

⁷ Li' ngüiñi cha' ji' ngu' lo'o tya'a ngu', cha' lo'o cñi bi' cui'ya ngu' sca lo'o ji' ngu' su ndiña ngu' quityu' nquicha', cha' caja su tyatsi' jyo'o ngu' xa' tsu' ne' lo'o bi'. ⁸ Bi' cha' juani ndu'ni ngu' ji' yuu bi': Ne' lo'o su ndyalú tañi ñati; jua'a naa yuu bi' ji' ngu' juani. ⁹ Nu jyo'o Jeremías nu ngua tu'ba ji' ycu' Ndyosi tya sa'ni la ni, cua nguscua yu sca cha' lo quityi cuentya ji' cñi plata bi', cha' nu caca nde loo la. Ndi'ya cha' nu nguscua yu: “Calaa tyii tya'a cñi plata, tsa lo cua ti cñi laca caya' nu ntsu'u lo sca ñati, nacuj ngu' Israel tya'a na. ¹⁰ Li' ngusñi ngu' cñi bi', ngüi'ya ngu' sca lo'o ji' ñati nu ndiña quityu' nquicha'. La cui' cña bi' laca nu ngulo ycu' nu Xu'na na 'na”, nacuj Jeremías.

Ndu Jesús slo Pilato

¹¹ Lo'o li' ndyalaa Jesús slo nu laca gobernador bi', nchcuane yu nu laca loo bi' ji' Jesús li':

—¿Ha la cui' nu'u laca rey ji'i ngu' judío? —nacui yu nu laca loo bi' ji'i Jesús.

—La cui' laca na' —nacui Jesús ji'i li'—, la cui' ñi'ya nu nacui nu'u laca na'.

¹² Lo'o li' nu ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' cusu' bi', ngusta ngu' qui'ya ji'i Jesús; pana ni sca cha' ná nguxacui Jesús ji'i ngu' bi'. ¹³ Li' xa' nchcui' Pilato lo'o Jesús:

—¿Ha ná nduna nu'u cha' cuxi nu nchcui' ngu' jinu'u? —nacui nu laca loo bi' ji'i Jesús.

¹⁴ Pana ná nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' tsiya' ti; ni sca cha' ná nchcui', bi' cha' ndube tsa ti' nu Pilato bi' ña'a yu ji'i.

Ngulo Pilato cña cha' cjuui ngu' ji'i Jesús

¹⁵ Lcaa yija lo'o ndyaca tsa ta'a bi' ndu'ni lyaá nu laca gobernador ji'i sca ti preso, la cui' preso nu ndijña ngu' judío ji'i. ¹⁶ La cui' tyempo bi', ntsu'u sca nu qui'yu nu naa Barrabás ne' chcuá, sca ñati nu ntsu'u tsa qui'ya ji'i ngua yu bi'. ¹⁷ Lo'o jua'a ngua cha' quiña'a tsa ngu' judío ndyu'u ti'i ngu' to' ni'i ji'i gobierno, li' nchcuane Pilato bi' ji'i ngu':

—¿Ti ji'i nti' ma cha' cua'ni lyaá na' ji'i juani? ¿Ha tso'o clyaá Barrabás, o tso'o la clyaá Jesús nu ndu'ni ma Cristo ji'i? —nacui Pilato ji'i ngu'.

¹⁸ Jlo ti' nu Pilato bi', cha' liye' tsa ti' ngu' nu laca loo bi' ña'a ngu' ji'i Jesús, bi' cha' cua ngusu'ba ngu' ji'i ne' chcuá.

¹⁹ Tya nga'a lcaa ñati bi' slo Pilato, lo'o jua'a tya ntucua ycui' yu lo yaca xlya cña su ndu'ni cuayá yu ji'i ñati. Li' ndyalaa sca msu slo yu, yaa lo'o sca cha' nu cua nchcui' clyo'o Pilato bi': “Ná sca cha' cua'ni nu'u lo'o nu qui'yu nu lubii tyiquee jua”,

nacui nu cuna'a bi' jii Pilato. “Lye tsa ngua ti' na' tyucui talya cuentya jii yu bi'. Cua nhcui' tsa xcalá na' xqui'ya yu bi'.”

²⁰ Pana nu ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' cusu' bi', cua nhcui' tsa ngu' bi' lo'o nu quiña'a tsa ñati bi', cha' jña ngu' chacuayá' jii Pilato cha' culaá yu jii Barrabás nu ntsu'u ne' chcuá bi', cha' li' cujuui Pilato jii Jesús. ²¹ Li' xa' nhcwane gobernador bi' jii ngu' chaca quiya':

—¿Ti jii cua'ni lyaá na' lacua? —nacui nu Pilato bi'.

—Jii Barrabás —nacui ngu' quiña'a li'.

²² —¿Na laca cua'ni na' lo'o Jesús nu ndu'ni ma Cristo jii lacua? —nacui Pilato li'.

—Cujui' ca'a ma jii lo crusi —nacui ngu' li'.

²³ —¿Ni cha' laca nti' ma cha' cujuui na' jii yu re? —nacui Pilato bi' li'—. ¿Ni qui'ya ntsu'u jii'?

Cui' tsa nxi'ya lo'o ngu' jii li':

—Cujui' ca'a ma jii lo crusi —nacui ngu'.

²⁴ Li' na'a Pilato cha' tyaala tsa ndi' loo ngu', cha' ñasi' tsa ngu'; jua'a ná ntaja'a ngu' cuna ngu' cha' nu nhcui' yu lo'o ngu' tsiya' ti. Bi' cha' ngulo yu cña cha' caa lo'o msu jii sca tsi'yu ntsu'u hitya. Li' ndyaati' ya' yu slo lcaa ñati.

—Lubii tyanu ya' na', cha' si'i cha' jna' cajaa yu nu lubii tyiquee re —nacui Pilato jii ngu'—, cha' jii cu'ma laca cha' bi'.

²⁵ —Tso'o —nacui nu ngu' quiña'a bi'—, tyanu qui'ya hichu' ya, lcaa ya lo'o sñi' ya; pana ntsu'u cha' cajaa yu re.

²⁶ Li' ngua'ni lyaá Pilato jii nu Barrabás bi', cuati ngujui' ngu' jii Jesús lo'o reta. Li' ngulo nu Pilato

bi' cña ji'i ngu' sendaru cha' tsaa lo'o ngu' ji'i Jesús cha' cujui'i ca'a ngu' ji'i lo crusi.

²⁷ Lo'o li' ntejeya' ngu' sendaru nu ndu cua slo gobernador bi' ji'i Jesús, ndyaa lo'o ngu' ji'i nde ne' ni'i ji'i gobierno; ndacha' ngu' ji'i lcaa tya'a sendaru nu ndi'i ni'i bi', cha' tyu'u ti'i ngu' su ndu Jesús. ²⁸ Li' ngulo ngu' ste' Jesús, nguxacu' ngu' ji'i lo'o sca late' nga'a ña'a. ²⁹ Li' ngüixi' ngu' lti quiche' chu' tya'a cha' caca sca sne'; ngusta ngu' sne' bi' hique Jesús, jua'a ngusta ngu' sca yaca quii ya' tsu' cui' ji'i yu. Li' ndyatü sti' ngu' slo Jesús. Ngua ti' ngu' xtyí lo'o ngu' ji'i, bi' cha' ngua'ni ngu' lcaa cha' bi', ñi'ya si laca yu sca rey nde chalyuu.

—Ndyu'ni tlyu ya jinu'u cha' laca nu'u rey ji'i ngu' judío —nacu'i ngu' sendaru ji'i Jesús li'.

³⁰ Li' ndu'u hitya sañi' ngu' loo Jesús; ngusñi' ngu' yaca quii bi', ngujui'i ngu' hique Jesús lo'o yaca quii bi' li'. ³¹ Lo'o ndye ngustí lo'o ngu' ji'i yu, li' ngulo ngu' late' nga'a bi', nguxacu' ngu' ste' ycui' yu chaca quiya'. Li' ndu'u ngu' sendaru bi', ndyaa lo'o ngu' ji'i yu to' quichi' cha' cujui'i ca'a ngu' ji'i ca lo crusi.

Ngujui'i ca'a ngu' ji'i Jesús lo crusi

³² Tyucuii su ndyaa ngu', li' ndyagua tya'a ngu' lo'o sca nu qui'yu nu naa Simón; ngu' Cirene laca yu bi'. Lo'o li' ngulo sendaru cña ji'i nu Simón bi', cha' qui'ya yu crusi bi' cuentya ji'i Jesús.

³³ Lo'o li' ndyalaa ngu' lo sca cuati' nu naa Gólgota (Gólgota nti' ñacu'i cha'cña ji'na: ca'ya su nscua tyijya hique jyo'o). ³⁴ Li' nda ngu' vino nguixa' lo'o sca taná clyaa' cha' co'o Jesús; pana lo'o cua ndyi'o

cuayá' xi ca ti, li' nga'aa ntaja'a yu co'o yu ji'i vino bi' tsiya' ti.

³⁵ Lo'o ngujui'i ca'a ngu' ji'i yu lo crusi lo'o clavo, li' ngüijya sendaru bi' lo'o tya'a ngu' cha' cua'ni ngana ngu' ji'i tya'a ngu', cha' tacha ste' Jesús ji'i ngu'. La cui' cha' bi' nguscua jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycui' Ndyosi nu ngua sa'ni; ndi'ya nacui quityi bi': “Ndacha ngu' ste' na' ji'i tya'a ngu' lo'o ngüijya ti ngu'”. ³⁶ Nga'a ngu' bi' cua quiya' crusi. ³⁷ Cua ngusta ngu' letra hique crusi nu nchcui' ni qui'ya ntsu'u ji'i Jesús: “Nu nde laca Jesús, rey ji'i ngu' judío”, nacui letra bi'.

³⁸ Lo'o la cui' tsá bi' ngujui'i ca'a ngu' ji'i tucua tya'a ngu' cuaana lo xa' la crusi tya'a ndu Jesús; tsaca yu nga'a la'a tsu' cui' ji'i Jesús, lo'o chaca yu nga'a la'a tsu' coca ji'i. ³⁹ Lo'o jua'a ntsu'u tsa ñati nu nteje tacui su ndu crusi bi', nxyí lo'o ngu' bi' ji'i Jesús.

⁴⁰ —Nu'u laca nu cuityi ji'i laa tonu bi' nacui nu'u, lo'o li' nacui nu'u cha' cuiñá nu'u ji'i chaca quiya' chu' sna tsá ti, ngua ti' nu'u. Cua'ni lyaá nu'u ji'i ycui' ca lacua —nacui ngu' bi' ji'i Jesús—. Si chañi cha' nu sca ti Sñi' ycui' Ndyosi laca nu'u, cua'ya clya nu'u lo crusi cua juani —nacui ngu'.

⁴¹ Lo'o nu ngu' sti jo'ó nu laca loo, lo'o ngu' mstru cha' jo'ó, lo'o ngu' cusu' ji'i ngu' judío, ndya'a ngu' ndyaa na'a ngu' ca su nga'a Jesús lo crusi, cha' nxyí lo'o ngu' bi' ji'i yu li'.

⁴² —Ngua'ni lyaá yu ji'i xa' ñati, pana ji'i ycui' ca yu ná nchca ji'i yu cua'ni lyaá yu —nacui ngu' nu laca loo bi'—. Rey ji'i ngu' Israel laca yu, nacui yu. Tso'o la si ca'ya yu lo crusi cua juani, jlya ti' na ji'i

yu li' —nacui ngu' bi' ji'i tya'a ngu'—. ⁴³ Ndu ti' yu ji'i ycu' Ndyosi cha' xtyucua Ni ji'i yu, nacui yu. Tso'o la si cua'ni lyaá ycu' Ndyosi ji'i yu juani, si chañi cha' tyaca'a yu ji'i Ni; “Sñi' ycu' Ndyosi laca na'”, ndu'ni yu re.

⁴⁴ Lo'o jua'a nu ngu' cuaana nu tya'a ngujui'i ca'a ngu' ji'i lo crusi, lo'o ngu' bi' nxyí lo'o ngu' ji'i Jesús.

Ngujui Jesús

⁴⁵ Lo'o li' ngua talya chalyuu chu' sna hora; nde hora nguxana cha' bi', hasta ña'a cuayá' nu ndyalaa hora cua sna nde ngusii. ⁴⁶ Lo'o la cui' hora cua sna nde ngusii bi', cui' tsa ngusi'ya Jesús:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —nacui. Ndi'ya nti' ñacu' cha' cha'cña ji'na: Ndyosi Sti na', Ndyosi Sti na', ¿ni cha' laca cha' ngulaya' nu'u 'na?

⁴⁷ Lo'o ndyuna xi ngu' nu ndu cacua ti cha' bi', li' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—Nxi'ya yu re ji'i jyo'o Elías —nacui ngu' bi'.

⁴⁸ Hora ti ngusna tsaca ngu' bi' ndyaa qui'ya yu sca quiche, ngüicha' yu ji'i lo'o hitya tiye'. Li' ngusca' ji'i lo sca yaca cha' tyalaa su ntucua tu'ba Jesús cha' co'o yu. ⁴⁹ Lo'o xi xa' la ñati' nacui ji'i:

—Jatya na si caa jyo'o Elías cha' cua'ni lyaá ji'i yu —nacui ngu' bi'.

⁵⁰ Lo'o li' chaca tya quiya' cui' tsa ngusi'ya Jesús; li' ngutu'u cresiya ji'i yu, ngujui yu. ⁵¹ La cui' hora bi' ngutaa' late' tlyu nu ndacui ndyacu' sa cla'be ne' laa tonu. Ca cua ngutu'u ngutaa' late' bi'; tsa cu' ti ngutaa', hasta ña'a cuayá' nu ndyalaa ca lo yuu. Lo'o li' lye tsa ngulacu' chalyuu ña'a cuayá' nu ngula'a quee tonu, ⁵² ña'a cuayá' nu ndyaala

cuaá su nguatsi' jyo'o. Li' tyuu tya'a ngu' jyo'o nu ntsu'u cha' ji'i ngu' lo'o ycui' Ndyosi nu ngua sa'ni la, ndyu'ú jyo'o bi' chaca quiya'. ⁵³ Ca tiya' la lo'o cua ndyu'ú ycui' Jesús chaca quiya', li' ndu'u ngu' nu ngua jyo'o bi' ne' cuaá, ndyaa ngu' bi' nde quichi Jerusalén, quichi nu tacati tsa cuentya ji'i ycui' Ndyosi. Lo'o li' tyuu tya'a ñati na'a ji'i ngu' bi', cha' cua ndyu'ú ngu' bi' chaca quiya'.

⁵⁴ Lo'o nu sendaru nu nga'a cua ji'i Jesús bi', lo'o nu capitán ji'i sendaru bi', ngulacua tsa ti' ngu' bi' li'; tlyu tsa cha' ndyutsii ti' ngujui ji'i ngu' bi' lo'o na'a ngu' ñi'ya ngua cha' bi', ñi'ya ngua lo'o ngulacuj chalyuu.

—Chañi tsa cha' Sñi' ycui' Ndyosi laca jyo'o re —nacu nu ngu' sendaru bi'.

⁵⁵ Laja li', tyijyu' ti xi ndu tyuu tya'a ngu' cuna'a nu ndu'u nde Galilea; tya'a nguta'a ngu' lo'o Jesús, nguxtyucua ngu' bi' ji'i yu. Ndu ti nu ngu' cuna'a bi', na'a ngu' ji'i crusi su nga'a Jesús; ⁵⁶ lo'o María Magdalena, lo'o María xtya'a Jacobo xtya'a José, lo'o jua'a xtya'a sñi' Zebedeo, na'a ngu' bi' ñi'ya ngua ji'i Jesús.

Nguatsi' jyo'o Jesús

⁵⁷ Lo'o cua ngusii la xi ñaa sca nu culiya', sca ngu' quichi Arimatea laca yu nu naa José. Lo'o nu José bi' ngua tsa'a yu ji'i Jesús. ⁵⁸ Tya tsā la cua ndyaa yu slo Pilato, ngüijña yu chacuayá' cha' tsa lo'o yu ji'i jyo'o Jesús cha' tyatsi'. Li' nda Pilato chacuayá' ji'i yu, ngulo Pilato cña ji'i ngu' sendaru cha' tya ngu' jyo'o bi' ji'i José. ⁵⁹ Li' ngüixii yu José bi' sca tasá lubii hichu' jyo'o bi', ndyaa lo'o yu ji'i jyo'o cha' tyatsi'. ⁶⁰ Nguxatsi' yu ji'i jyo'o bi' ne' sca tyuquee

nu cua ngulu ca ti ngu' sii' cua'a, cha' caca cuaá su tyatsi' ycuí' José nquicha'. Ndacu' José bi' to' cuaá lo'o sca quee tonu, ndu'u yu ndyaa yu li'. ⁶¹ Lo'o jua'a nga'a María Magdalena lo'o nu chaca María, nga'a ngu' cacua ti to' cuaá bi'.

Ndu ngu' cua to' cuaá su ndyatsi' jyo'o Jesús

⁶² Ca chaca tsá lo'o cua ndye ngua'ni yala ngu' cña ji'i ngu', cha' cua tyalaa ti tsá ta'a nu ntsu'u cha' tyi'i cña' ngu', li' lcaa sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' fariseo bi' ndyu'u ti'i ngu' slo Pilato. ⁶³ Nhcui' ngu' lo'o li':

—Cusu' —nacu' ngu' ji'i nu Pilato bi'—, ntsu'u ti' ya ji'i cha' nu cua nhcui' nu cuiñi bi' lo'o tya lu'ú yu: “Tyu'u scua sna tsá, li' tyu'ú na' chaca quiya”, nacu' yu. ⁶⁴ Bi' cha' tso'o la si culo nu'u cña cha' tyi'i ngu' cua to' cuaá bi' sna tsá, cha' ná ta ngu' chacuayá' ji'i ngu' nu ngua tsa'a ji'i yu, cha' ná tsa' ngu' bi' cuaana ngu' ji'i jyo'o bi'. Ná caja ñi'ya nu chcu' ngu' cha' cua ndyu'ú jyo'o bi' chaca quiya' li'. Cua ngusñi ngu' cha' cuiñi nu nhcui' jyo'o bi' tya tsubi' la; lo'o juani si jlya ti' ñat' cha' ndyu'ú jyo'o bi', tlyu la cha' cuiñi caca si xñi ngu' cha' bi'.

⁶⁵ Li' nguxacu' Pilato cha' ji'i ngu' nu laca loo bi':

—Ndu ngu' sendaru cuentya ji'i ma —nacu' Pilato—. Yaa clya ma lo'o ngu' sendaru bi', cha' tacu' tso'o ma to' cuaá bi' ñi'ya nu nti' ycuí' cu'ma.

⁶⁶ Li' ndu'u ngu' nu laca loo bi', ndyaa ngu' lo'o sca taju sendaru ji'i ngu', ndacu' tachaa ngu' to' cuaá bi' lo'o sca lo nguiña' tacalya nu ntsu'u sello ji'i, cha' ná cala' ngu' tsiya' ti quee tonu nu ndyacu' to' cuaá bi'. Li' nguxtyanu ngu' ji'i taju sendaru bi' cajua, cha' tyi'i ngu' cua to' cuaá bi'.

28

Ndyu'ú Jesús chaca quiya'

¹ Nu lo'o cua ndye tsā nu ndil̄i cña' ngu', cua quixee ti tsā clyo jil̄i semana, l̄i' ndyaa María Magdalena lo'o nu chaca María bi', cha' nti' ngu' ña'a ngu' su nguatsi' jyo'o Jesús. ² Li' ngulacuj̄i tsa chalyuu, cha' ngua'ya sca xcā jil̄i ycui' nu Xu'na na nu ntsu'u nde cua, ngua'ya lo yuu ca to' cuaá bi'. Li' nguxasu jil̄i quee tonu nu nscua to' cuaá, ndyaa tucua yu chu' quee bi'. ³ Ñi'ya ndubi xee tyi'yu, jua'a ña'a loo xcā bi', lo'o jua'a ngat̄i tsa ste' yu ñi'ya nu ngat̄i tlya'. ⁴ Lo'o na'a ngu' sendaru jil̄i xcā bi', ndyutsij̄i tsa ngu' li', ña'a cuayá' nu nclyú ngu' lo yuu ñi'ya laca si na cua ngujuii ngu'. ⁵ Li' nchcui' xcā bi' lo'o nu ngu' cuna'a bi':

—Ná cutsij̄i mā —nacuj̄i jil̄i ngu' cuna'a bi'—. Jlo ti' na' cha' nclyana mā jil̄i Jesús nu ngujuii lo crusi. ⁶ Nga'aa ntsiya yu bi' ca nde cha' cua ndyu'ú yu chaca quiya', ñi'ya nu nacuj̄i ycui' yu jil̄i mā tya tsubi' la. Cuaā mā, cā mā ña'a mā ca su ngustii jyo'o yu. ⁷ Li' yaa clya mā cacha' mā jil̄i nu ngu' nu ndyaca tsa'a jil̄i yu bi', cha' nga'aa ntsiya jyo'o bi' ne' cuaá re, cha' cua ndyu'ú yu chaca quiya'; cua tsaa ti ycui' yu nde Galilea nde loo la jil̄i cu'mā, ca bi' ña'a mā jil̄i yu. Tsa lo cua ti cha' ntsu'u cha' cacha' jil̄i mā —nacuj̄i xcā jil̄i nu ngu' cuna'a bi'.

⁸ Hora ti ndu'u nu ngu' cuna'a bi' to' cuaá bi', ndyaa ngu'. Lo'o jua'a tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu', masi ndyutsij̄i ngu' xi. Ngusna ngu' cha' ndyaa ngu' cacha' ngu' jil̄i ngu' nu ndyaca tsa'a jil̄i Jesús. ⁹ Li' ndyacua tya'a ycui' Jesús lo'o ngu' cuna'a bi', nchcui' yu lo'o ngu'. Hora ti ndyat̄u st̄i'

nu ngu' cuna'a bi' slo Jesús, ngusñi ngu' quiya' yu, ngua'ni tlyu ngu' ji'i yu li'.

¹⁰ —Ná cutsji mā —nacui Jesús ji'i ngu' bi' li'—. Yaa clya mā cacha' mā ji'i ngu' tya'a na' cha' ntsu'u cha' tsa'a na' nde Galilea; ca bi' tyacua tya'a ngu' lo'o na', ñacui mā ji'i ngu'.

Cha' nu nchcui' sendaru lo'o ngu'

¹¹ Laja lo'o ndyaa nu ngu' cuna'a bi', ndyaa ngu' sendaru nu ndi'i cua to' cuaá bi'; lo'o ti ndyaa ngu' nde quichi, ndacha' ngu' ji'i sti jo'ó nu laca loo lcaa cha' ñi'ya nu ngua ca to' cuaá bi'. ¹² Hora ti ndyu'u ti'i lcaa sti jo'ó nu laca loo lo'o lcaa ngu' cusu' ji'i ngu' judío, cha' ca stu'ba cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu', ñi'ya ña'a cha' nu ta ngu' lo'o lcaa ñati. Li' nda ngu' nu laca loo bi' quiña'a xi cñi ji'i ngu' sendaru bi', cha' tacu' ngu' ji'i cha' ñi'ya nu ngua.

¹³ —Ndi'ya ñacui mā ji'i ñati: “Talya laja lo'o laja' ti ya, li' ndyalaa nu ngu' nu ngua tsa'a ji'i jyo'o Jesús bi', nguaana ngu' bi' ji'i jyo'o bi'”. Jua'a cha' ta mā lo'o ñati —nacui ngu' nu laca loo bi' ji'i ngu' sendaru—. ¹⁴ Lo'o li' si cuna ycu' gobernador nu laca loo ji'na cha' re, li' chcui' ya lo'o yu cha' ná xcube' yu ji'i mā.

Jua'a cuii nda ngu' nu laca loo bi' lo'o ngu' sendaru. ¹⁵ Li' ngusñi ngu' sendaru bi' cñi bi'; ndu'u ngu' ndyaa ngu' nchcui' ngu' lo'o ñati ñi'ya nu ntsu'u cña ji'i ngu' cha' chcui' ngu'. Bi' cha' hasta juani ña'a ti jlya ti' ngu' judío cha' jua'a ngua ji'i jyo'o Jesús.

Nda Jesús sca cña ji'i ngu' nu cua ngusubi yu ji'i tya tsubi' la

¹⁶ Lo'o li' ndu'u nu tii chaca tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús, ndyaa ngu' ca loyuu su cuentya Galilea; ndyu'u ti'i ngu' lo xlya ca'ya ca su nacui Jesús cha' tyacua tya'a ngu' lo'o li'. ¹⁷ Lo'o na'a ngu' ji'i Jesús cha' yaa yu nde slo ngu', li' ngua'ni tlyu ngu' ji'i yu, masi ntsu'u xi tya'a ngu' nu bilya jlya tso'o ti' ngu' ji'i. ¹⁸ Li' ñaa Jesús cacua la, nchcui' lo'o ngu':

—Cua nda ycui' Ndyosi Sti na' lcaa chacuayá' 'na cha' laca na' loo ji'i lcaa na, masi lcaa na nu ntsu'u ca slo ycui' Ni nde cua, masi lcaa na nu ntsu'u nde chalyuu —nacui Jesús ji'i ngu'—. ¹⁹ Yaa ma lcaa quichi' nde chalyuu cha' ca tsa'a lcaa ñati' cha' jna'. Li' tyucuatya ma ji'i ngu' chacuayá' ji'i ycui' Ndyosi Sti na', jua'a chacuayá' jna' nu laca Sñi' ycui' Ndyosi, jua'a chacuayá' ji'i Xtyi'i ycui' Ndyosi. ²⁰ Culu'u ma ji'i ngu' bi', cha' taquiya' ngu' lcaa cña nu cua ngulu'u na' ji'i ma. Lo'o jua'a tyi'u ti' ma cha' nu nchcui' na' lo'o ma, cha' tyi'i na' lo'o ma lcaa tsa hasta ña'a cuayá' tye chalyuu.

Tsa lo cua ti cha' nacui Jesús.

Cha' tso'o nu nchcui' ji'i Jesucristo nu xu'na na

New Testament in Chatino, Tataltepec (MX:cta:Chatino, Tataltepec)

copyright © 1981 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Chatino, Tataltepec

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Chatino, Tataltepec [cta], Mexico

Copyright Information

© 1981, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Chatino, Tataltepec

© 1981, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

68385231-313d-5500-aff2-e6b6a207d978